

571777

BIBLIOTECA CENTRALA
A
UNIVERSITAȚII
DIN
BUCUREȘTI

No. Curent Format

n° Curent H8415 Format -

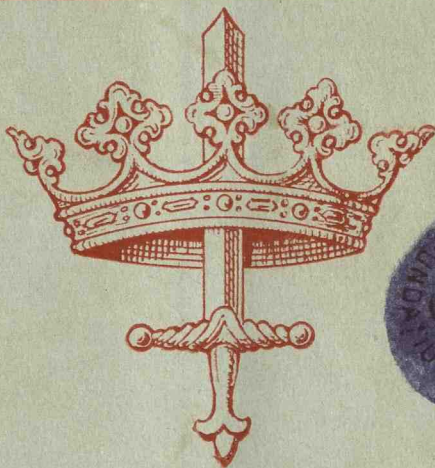
n° Inventar R.23255 Anul 1926

Secția Defozt III Raftul II

1540/926
VASILE SAVEL

VADUL HOTILOR

ROMAN

București, Librăria Nouă Calea Victoriei, 70

Inov. A. 23.255

VADUL
HOTILOR
ROMAN

49.459

8R-31

CONTROL 1953

1961

1958

D

Biblioteca Centrala Univer. Bucuresti
Clasa de Bibliotecari
Cota 48415

RC 215/09

B.C.U. Bucuresti

C49459

In literatură nu există revoluții în înțelesul adânc al cuvântului. Nu se face saltul dela un gen la altul, oricât de bine înzestrat ar fi scriitorul unei epoci literare, adică al erocei sale. Literatura n'a început cu studiul critic, cu romanul sau cu nuve!a, mijloace de expresiune preferate în epoca noastră.

Literatura românească a început cu cronicarii și abea târziu, când s'a putut cânta, s'a descoperit literatura nescrisă a cântecelor populare, care au ajuns a fi un nesecat isvor de inspirație poetică și o sursă pentru folcloriști și studiile lor multe, de și prea puține serioase.

Ne închinăm cu respectul cuvenit înaintea cronicarilor și a literaturii populare, dar nimeni nu ne va putea opri de a ne exprima revolta că astăzi, nici măcar în școli, nu mai sunt cunoscute Letopisețele lui M. Cogălniceanu.

Drumul pe care l-a indicat această minte deosebit de aleasă, a fost închis de evenimentele politice. Nui s'a dat răgaz poporului nostru să se dezvolte potrivit obiceiurilor și tradițiilor. Din punct de vedere al organizației de stat a trebuit să se schimbe radical, introducând instituții, care nu erau necesare și creind o organizație administrativă de Stat de care ne resimțim atât de grav și astăzi.

Am făcut saltul, am introdus organizațiunile occidentale ne-am înbătut de forme și am neglijat fondul. Avem astăzi suficiente instituțiuni chiar pentru un Stat de o populație de o sută de milioane de locuitori și avem un bogat aparat administrativ datorit unei vrednice pepinieri de funcționari ce are Statul nostru. Am creat un Stat cosmopolit la orașe, în toate orașele vechiului regat, pe care l-am ridicat în fața țărănimii, adică în fața unui nemărginit sat.

Ne-am continuat viața — e vorba firește numai de orașe, dar și aci s'a făcut o diferențiere cu timpul — separat. Orașele, mai cu seamă centrele culturale trăiau, după cum continuă, sub influențe din afară. Deveneam imitatori, ne disprețuiam între noi și apreciam tot ce venia din apusul colorat ca o poveste. Perdăm încrederea în forțele noastre și nu ne dam seama că transplantasem în orașe confuzia doctrinelor apusene.

Literatura însă și-a urmat cursul ei normal. După cronică și cântecul popular, au venit poezii lirice. O, minunații poeți, necitiți astăzi. A venit navela istorică a noastră, și la începutul dezvoltării a venit tulpurea apă a lui Heliade, care a adus puțin bine și mult rău.

Literatura se adapta formulei politice de împrumut, și această literatură nu mai e literatură.

Corectivul nu a întârziat și Tit Maiorescu își îndeplinea roluri grele pe variate terenuri.

Nu mă opresc la luptele zise literare, dar cu vădit caracter politic al „școalelor“ ce-și disputau întâetatea, și nu vreau să dau importanță unor fapte exagerate de prostia unor profesori în mintea cărora merg pe drumuri stabilite bogomilismul, latinismul, polonismul etc. Cercetări noi, au putut arăta că dacă era minte și capacitate de exprimare, un biet

principat putea să pună la dispoziția unui vast imperiu o minte ca a lui Dimitrie Cantemir.

În România de ieri, un scriitor nu s'a putut desvolta în condițiuni naturale. Noi am început prin a avea scriitori nu numai cu talent dar înzestrați cu o bogată, foarte bogată cultură chiar. Nu știu prin ce împrejurări — și rănâne a se studia cazul — s'o format și s'a înrădăcinat la noi ideea că pentru a fi scriitor, e suficient să fi rămas de două ori repetent, ca să fii decretat poet. Să fi fost un efect al sistemului școlar care tinde și azi să furnizeze vieții personaje tip?

În parte, de sigur, că și școala e vinovată, ca și profesorii, gata să ridiculizeze de pe înălțimea catedrei lor pe elevul care abea începe să judece. Surâsul ironic de pe catedră ucide ca și seceța sămânța ce stă gata să încolțească.

Eu nu pot face procesul foștilor mei profesori din liceu și universitate, deoarece n'am dat peste exemplarele pe care le-am întâlnit mai târziu în viață, ci peste oameni care răscolind sufletele noastre, deșteptau în ele curiozitatea și setea de știință.

Sunt din ce în ce mai convins că învățământul din școală constituie baza societății. În școală învățăm nu pentru nota de trecere, nu „pentru profesor“, ci pentru viitorul fiecăruia din noi. Dacă fără să simtă, copilul capătă disciplina îndeplinirii funcției lui, să fim siguri, că acea disciplină îi va călăuzi pașii vieții. Conștiința îndeplinirii datoriei în viață!

Eu nu pot înțelege școala sub forma unui catalog în care un personaj preocupat de orice, afară de școală, e autorul care „pune note“ copilului deprins să alerge după ele. „Nota“, rămâne pe hârtie, dar ce rămâne în cap, în suflet?

Dela epoca unui Chrisoverghi și a celorlalți, accidentele fericite ale unui Alexandrescu și Eminescu. Amândoi es din cadrul evoluției noastre literare. Sunt, mai cu seamă Eminescu, extraordinar fenomen în viața unui popor.

Abea târziu ne regăsim calea. Poezia și nuvela încheagă firul de mult rupt cu trecutul în mișcarea semănătoristă. Sfios apar romane cu caracter social. Romanul istoric exista și N. D. Popescu nu poate fi dat așa de ușor la o parte. Și nici povestitorul din zilele noastre, Radu D. Roseti.

Curentele din afară au invadat, contactul cu Parisul se afirma. Retrăiam viața altora, preocupările lor deveniau ale noastre în politică și literatură, sufletul românesc rămânea expresia verbală a modelelor.

Aci ne găsim și azi, cu deosebire că multele probleme ce ni se pun, nefiind puse și altora, și negăsind rezolvări la ei, suntem nevoiți să le căutăm, și cât de greu ni este să le căutăm singuri.

Preocupări serioase, au dat naștere romanului în literatură. Social, psihologic, istoric sau simplă cronică în înțeles contimporan, romanul constată o trecere a societății dela o formă la alta.

Romanul s'a impus fatal. Au început preocupările și mintea scriitorilor e frământată de problemele vieții în mijlocul căreia trăesc.

Suntem la începutul acestui gen, care convine epocii noastre. Ne spunem gândurile. Simțim necesitatea formării. Suntem conștienți că un popor nu poate rămâne fără judecată, ca un minor. Tutela își pierde autoritatea pe care vrea s'o continue. Trebuie să vorbim ca să fim înțeleși, să pătrundem în straturi adânci nu ca divertisment, ci ca reale trebuinți suflești. Cartea trebuie să fie așteptată. N'ați

simțit niciodată dumnezeiasca mângâere a cărții și n'ați găsit în ea răsplata ființei voastre jignite?

Eu n'am crezut niciodată că literatura e un lux și nici nu i-am exagerat necesitatea sufletească. Dar dacă trebuie? Dacă în formarea societății are un rol primordial, sunt eu vinovat de aceasta? Elenii, romanii, spaniolii, englezii, italienii, francezii, nu sunt mai cunoscuți prin Omer, Virgil, Cervantes, Shakespeare, Dante, Racine sau Molière decât prin atâtea alte merite reale și folositoare umanității? Dela început omenirea a fost însetată și a alergat după ideal din care a năzuit să prindă cât mai multe fărâmi. Cât de târziu a venit un Pasteur și cât de târziu, și cum totuși nici până acum nu s'au descoperit cauzele unor boli care continuă misterioase, cu toate încercările și sacrificiile ideale ale atâtor!

Cele mai înalte culmi le-a atins literatura și totuși cât de frumoase sunt culmile neatinse, pe care le întrezărește orice fire.

Sunt atâtea vieți care se agită și trăesc în cartea pe care o prezintă astăzi cetitorului. Oamenii aceștia, despre dânșii pot să spun și eu ca și Iosef Conrad că „ne îngăduim din când în când să visăm lângă focul din sobă și să medităm la minunata plăcere de a scri romane în care atâtea vieți se agită pe socoteala unei singure vieți, care pe nesimțite se topește“.

Dar, aș putea să adaug, ce sunt aceste câteva zeci de persoane din cartea mea pe care n'am s'o învinuesc că nu le prezintă altfel de cât în cadrul realității în care au fost, pe lângă atâtea altele care pe nesimțite s'au impus actualității ce arareori trecea de însuși clipa existenței gloriei lor moartă în clipa în care s'a și născut.

Din adâncul prăpastiei, am făcut să strălucească în acea-

stă carte o rază de ideal. Vom fi una cu țărâna, sau cine știe ce vom deveni când nu vom mai fi, în lumea care vine după noi, vom fi ca focul din sobă lângă care vor medita alții cum și noi am meditat, căci adevărul, sinceritatea și onestitatea literară sunt eterne.

Vasile Savel.

CAPITOLUL I

Il știam însurat. Pe nevastă-sa am cunoscut-o în orașelul B. Era o femeie tânără, frumoasă, distinsă. Se îmbrăca cu gust și orice rochie ar fi pus pe ea, de orice culoare, cred că ar fi prins-o. Când îi vorbeai, te asculta foarte atent. Ochii ei albaștri se măriau, apoi se micșorau, acoperiți de pleoape, pe jumătate. Uneori râdea, arătându-și dinții albi, mari, ca un semn de energie. În apropierea ei simțiai un fior de neliniște mai întâi; apoi, în fața tăcerii ei, a zâmbetului ce-i incremenia pe față, neliniștea sporia și te simțiai atras de o putere nevăzută, de neexplicat. Trebuia să vorbești, căci ea știa să tacă și să te asculte așa de frumos. Dar cu cât vorbeai, cu atât aveai tot mai puternic impresia că ești înlănțuit ca de lianele de baltă, de care când vrei să te descurci, vezi limpede că nu mai poți și un sentiment de groază incede să te stăpâniască. Vezi ține că nu mai e scăpare, că te cheamă adâncul și moartea te pândeste, te așteaptă, te zorește. Sleit de puteri nu vezi de cât adâncul și dorești liniștea veșnică după o luptă zădarnică din care nu ai putut eși biruitor. În fața ei, aceeași groază te cuprindea. Era femeia ce o doriai la început, pe urmă femeia de care voiai să scapi și nu puteai. Ea tăcea, nu te întrerupea cu o singură vorbă măcar. Zâmbetul ei, râsul ei, spuneau totul. Erau mai mult decât o făgăduință, erau păcatul făptuit.

El, astăzi sunt sigur, nu știa ce putere drăcească are nevastă-sa în care avea o încredere nemărginită. Ea nu era ca alte femei care să-și certe bărbatul pentru o întârziere de un ceas la prânz sau pentru lipsa unei nopți de acasă. Dimpotrivă, îl credea pe cuvânt dacă-i spu-

nea că a avut mult de lucru în ziua aceea sau a trebuit să stea până noaptea târziu la muncă. Nici odată nu s'a arătat supărată și întotdeauna îl plângea, în două-trei vorbe, că se ostenește prea mult, când venia târziu acasă. Apoi se întorcea cu fața la perete să-și continue somnul întrerupt tocmai către ziua, când e mai dulce. El se arunca, pe jumătate îmbrăcat, pe o canapea.

Pe vremea aceea orașelul B. tăcut, fără vieță cum sunt aproape toate orașele noastre de provincie, căpătase dintr'odată o vieță neobișnuită. Cele două regimente își chemase întregul efectiv. Un mare număr de ofițeri de rezervă, cum nu mai fusese niciodată în B. umpluse orașul și negustorii de mari speranțe. Mulțimea de soldați însoțiți de neamuri, contribuiau și ei la înflorirea a tot felul de comerțuri și la deșărtarea micilor dughene de mărfurile care de ani de zile își așteptau în niște rafturi păcătoase, cumpărătorii. Nimeni nu se mai plângea acum și fețele tuturor locuitorilor din B. erau vesele. Oamenii aceea posomorâți de obicei, chinuți de veșnicul gând al zilei de mâine, erau mulțumiți. Puteai ceti pe fața lor bucuria și o prietenie ce se arăta oricui.

Am observat întodeauna, că numai cei necăjiți, cei cărora le merge rău în întreprinderi, cei care abea-și pot câștiga o existență mizerabilă de azi pe mâine, văd lumea cu un ochiu dușmănos și sunt gata la orice. Existențele acestea care nu consistă de cât din sfortări istovitoare, din lipsuri și continue înfrânări, nu sunt normale și de aceea sădese în suflete ura și răzbunarea. În schimb, cei cărora le merge în plin, au o față înfloritoare și sunt ori când în bune dispoziții, ca unii care nu cunosc decât arareori chinurile suferinții.

Zilnic era o mișcare de oameni și de tot fel de căruțe, neobișnuită în B. Cofetăria-cafenea din centru unde își da întâlnire tot ce avea mai de seamă orașul, era deschisă până la ore mici din noapte; în odăițele ascunse privirilor trecătorilor, din multele crășme, curgea vinul și lăutarii nu osteneau cu cântecele vechi și noi, cântece aduse din alte părți de ofițerii de rezervă. Chiar și localnicii aflau plăcere în această viață de noapte, pe care nu o cunoscuseră, deși la început erau supărați pentru că li se tulbură „odihna“ și, adăugau ei, „ce-i mai sfânt de cât somnul.“ Cu timpul s'au legat prietenii între dâșii și rezerviști, cum li se spunea scurt acum, petreceau împreună și ceia ce e mai important, le simțiau lipsa.

În cafeneaua-cofetărie am fost prezentat într'o seară doamnei Geor-

gescu, sofia unui funcionar cu trecere în județ. Eram proaspăt venit în garnizoana din B. așa că-am fost informat de viața orașelului de camarazii mei, care în șase luni de zile avuseseră timpul s'o cunoască și să devină mai mult decât familiari cu ea. Despre doamna Georgescu toți mi-au spus că e o femeie teribilă. Nu știu ce înțelegeau ei prin cuvântul „teribilă“ și nici nu puteam să-mi dau seama din descrierile ce le făceau, cum era această femeie. Am priceput însă destul de repede că trebuia să fie o femeie frumoasă, inteligentă, o femeie de care erau cu toții îndrăgostiți. Nu vorbește nimeni cu pasiune despre o femeie, nu-i desvâlue nimeni sufletul, nu se oprește nimeni asupra frumuseții ei, dacă nu e îndrăgostit câtuș de puțin de ea. Pe femeia aceasta o iubiau toți, o iubiau cu patimă, o dumnezeiau. Mărturisesc că începusem să fiu curios și voiam s'o cunosc. Când i-am făcut cunoștința, în cofetărie, nu am avut decât deziluzii. Mă miram cum de putea să vorbească o lume — e vorba de lumea orașelului B. — despre această femeie rece, tăcută și abia simpatică. Toată seara nu se ocupase decât de bărbatul ei, căreia îi arăta o deosebită atenție. Camaradului care mă prezintase nu i-a spus decât câteva cuvinte de ocazie. Spre mine nu s'a uitat decât atunci când i-am sărutat mâna, o mână indiferentă parcă, și a doua oară, la plecare, când mi-a întins din nou mâna, ca să-i sărut de astă dată mănășa. M'a isbit mirosul de câine al mănășei și am voit să i-o spun, dar n'am mai putut pentru că se îndepărtase și fără să arunce măcar o privire îndărăt, dispăru.

Toată noaptea m'am gândit la felul ei ciudat de a fi și cred că n'am dormit de loc. A doua zi abia am așteptat să dau ochii cu camaradul meu și de astădată, să-l întreb eu, căci voiam să știu mai multe, să știu totul. Nimic mai mult, decât cele ce-mi spusese, n'am aflat dela dânsul, ba mă și plictisise chiar cu veșnicile vorbe: „N'am avut dreptate când ți-am spus că e o femeie „teribilă?“ Iși făcea parcă o glorie din repetarea acestei fraze, ca și cum el ar fi fost acela care o rostise cel dintâi.

Mă urmăria la fiecare pas gândul la dânsa, ca umbra mea și nu-mi puteam explica această persecuție. O purtam cu mine, în mintea mea și-mi venia să râd de această situație ciudată. Cădeam victima noului mediu în care mă găsisem sau era o vrăjitoare femeia aceasta ?

După tradiția locului, a doua zi i-am făcut o vizită. Am potrivit anume ora când știam că bărbatul ei e la slujbă. Când am urcat scările

locuinței, am văzut-o îndărătul unui geam. Inima îmi bătea puternic. Într-o clipă mă vedeam singur cu ea în salon, neștiind ce să-i spun.

Ea tăcea, privindu-mă batjocoritor. Am sunat. După câteva clipe de așteptare servitoarea îmi deschise și cu un surâs pe buze, cu un înțeles ascuns al vorbelor îmi spuse :

— Cuconașul nu e acasă !

La fereastră mi se părea că au apărut ochii ei albaștri. Eram zăpăcit. Nu știam ce să răspund servitoarei. Am voit să plec. Servitoarea îmi spuse :

— Nu lăsați biletul ?

— A, da, i-am răspuns, că trebuie să las cartă de vizită.

I-am dat două bilete, indoite la colțuri. Le-am indoit așa de tare în cât aproape s'au rupt colțurile. Am plecat rușinat și furios. În stradă am respirat ușurat. Mi-am mai aruncat odată privirea spre casa lor ; ea era tot la geam. Nu mă înșelasem dar, crezând că numai inchipuirea mea o pusese în cadrul ferestri. Mi-era rușine de mine, mi-era ciudă pe toți cei cari mi-au vorbit despre ea și n'au voit, cu toate stăruințele mele, să-mi dea lămuririle de care aveam nevoie. M'am hotărit să fiu stăpân pe mine, să aflu singur tot ceea ce mă interesa și să constat în ce stă virtutea ce-i atribuie toți că e „teribilă“.

Că și-a bătut joc de un om pe care abia l-a cunoscut, de aceasta nu mai incupe nici o îndoială. Crede că prin astfel de mijloace mă va arunca la picioarele ei? Ce înșală. Am văzut foarte multe femei de când am început a le cunoaște, și cred că pot face deosebirea între temperamentele lor felurite. De alminteri, în ce privește temperamentul, nu am putut distinge decât două-trei nuanțe. Mijloacele prin care se desvăluie temperamentul fiecăreia, sunt nesfârșite, așa că un ochiu nedepins încă să adâncească sufletul, socoate întodeauna că se găsește în fața unui caz nou și rar. Femeia din popor ca și cea mai rafinată femeie, nu posedă din fericire decât aceleași mijloace simple de apropiere sau de îndepărtare. Deosebiri între una și alta, constau în forme. Dacă le-ai privi în ochi, adică femeia pe care o iubești sau o urăști, de le-ai putea privi cu un ochiu senin și nepăsător, cu un ochiu care să nu exprime sentimentele tale, le-ai surprinde când iubesc, când nu iubesc sau când șovăiesc între iubire și nepăsare.

Am cunoscut întâi pe doamna Georgescu, cuconița Calipso, pe scurt, din descrierile camarazilor. Am văzut-o pentru întâia oară în cafenea-cofetărie din B. și adoua oară îndărătul unei ferestre din locuința ei. Putea să mă primească două minute și pe urmă să mă concedieze, cum se pricepe așa de bine s'o facă femeile. N'a făcut nici una, nici alta. M'a pus în legătură cu servitoarea ei, care și-a bătut joc de mine. Cuconița Calipso crede că a dat peste unul care să se închine înaintea capriciilor ei. Nu știu ce întorsătură sentimentală vor lua evenimentele, eu însă sunt hotărât să fiu mai tare decât ea. Experiența m'a învățat că atunci când ești rece și indiferent față de o femeie, o aci să fie iarăși femeie. Alminteri ai totdeauna în față un animal răs-

fătat, o-prăpastie în care dacă nu te arunci când vrea femeia, te aruncă ea.

În B. e obiceiul ca seara, înainte de masă, să te oprești la un aperitiv în vre-o cârciumă consacrată pentru lumea bună. Dacă în loc de vin îți se dă să bei oțet, crășmarul nu-și cere ertare că a confundat sticla de vin cu cea de oțet, ci începe a-ți înșira notabilitățile orașului, în cap cu prefectul, care consumă vin dela dânsul. În cea din urmă crășmă din provincie, vei auzi cântecul acesta. Când l-am auzit întâia oară în B. m'am uitat aspru la crășmar, de oarece aveam impresia că vrea să-și bată joc de mine și pe deasupra să mă și înjosească. Cei mai mulți însă se resemnează și-și spun că dacă prefectul bea oțet, ei, care sunt așa de mici, trebuie să facă la fel. M'am uitat la crășmar și mi s'a părut că am în față un papagal, care, cu cele mai bune intenții, repetă oricui, aceiași vorbă ca să-l măgulească și chiar să-l pună pe acelaș picior de egalitate cu cel mai înalt demnitar din județ.

Deci potrivit obiceiului din B. ne duceam seara la aperitiv. Căutam să-l întâlnesc pe domnul Georgescu, bărbatul cuconiței Calipso, și cum hotărâsem să nu mai vorbesc nimic despre femeia teribilă cu camarazii mei, a trebuit să recurg la o vechie șiretenie ca să-l descopăr pe domnul Georgescu. Nemulțumit într'o crășmă de vin, în alta de apa minerală, în a treia că nu e destul de curat, în a patra că nu-i încă nimeni în lăuntru, am dat într'a cincea peste domnul Georgescu. Întâlnirea a fost prietenească. Domnul Georgescu era supărat că nu l'am găsit acasă când i-am făcut vizită și mi-a explicat că în B. e obicei ca în lipsa domnului, doamna să nu primească, chiar dacă e acasă. M'a poftit să viu a doua zi la dânsul pe la orele șase și m'a lăsat să înțeleg că voi fi reținut la masă.

Calipso, vorbi el, fine mult să te cunoască de aproape. (Ne tutuiam dela a treia vorbă schimbată). Ai făcut o impresie extraordinară asupra ei. Tot timpul nu vorbește decât de tine, că ești un om cu mari calități și mai știu eu ce spune ea, că pe femeii dracul numai le înțelege.

Am tăcut și am privit în jurul meu să văd dacă n'a ascultat cineva vorbele domnului Georgescu. Din fericire nu ne auzise nimeni, toată lumea fiind ocupată cu șprifurile.

Doamna Georgescu m'a primit în salon, unde am găsit pe locotenentul Silvestru, avocatul Mătrăgună și un funcționar dela prefectură sau dela administrația financiară, nu-mi amintesc. Bărbatul ei încă nu venise dela serviciu, deși se apropia ora șapte.

— Bine c'ai venit, spuse locotenentul Silvestru. Aveam nevoie de-al „patrulea“.

Am rămas surprins găsind oaspeți în lipsa domnului Georgescu. Imi aminteam vorbele lui din ajun, că în lipsa bărbatului, soția nu primește. Azi făcea poate o excepție.

Nu m'am așezat bine pe scaun, când ușa se deschide și în prag apare căpitanul Cristescu.

— Ia dă-te tu la o parte, imi spuse locotenentul Silvestru, și fă loc căpitanului, că a venit altul mai tare decât tine.

Mă așezasem fără voie pe scaunul dela măsuța de p cher. Locotenentul Silvestru și avocatul Mătrăgună erau jucători care își făcuseră renume. Pe funcționar nu-l cunoșteam și mă miram chiar că nu l-am văzut în nici unul din localurile pe care le colindam. Era un om foarte înalt, încât în picioare, și se părea că tavanul se sprijină pe capul lui. De căpitanul Cristescu auzisem că e nebun la joc și spaima multora. Partida urma să fie interesantă. Cu siguranță că și domnul înalt își cunoștea partenerii, altfel n'ar fi primit să joace. Și el trebuie să fie un jucător, imi spuneam, unul din acei oameni din provincie despre care se vorbește cu admirație pentru calitățile ce au la jocul de cărți, și cu care se fălesc concetățenii lui.

Cuconița Calipso a adus pe masă un pachet de cărți neinceput, a cărui învăltoare a rupt-o cu obișnuință căpitanul.

— Să tragem locurile, spuse printre dinţi locotenentul Silvestru Căută cei patru rigi, şi, adresându-se partenerilor: — Mă rog am să vă fac o întrebare: Sunteţi curajaşi pe mâini? Nu de alta, da'se pătează cărţile şi se cunosc.

În timp ce vorbea, căuta rigii pe care-i amestecă, apoi îi puse pe masa verde: — Pofţiţi! vorbi.

Fiecare a pus mâna la întâmplare pe o carte şi imediat a dat-o pe faţă. Locotenentul Silvestru avea înainte-i pe funcţionarul înalt; avocatul Mătrăgună şi căpitanul Cristescu e s găseau fată'n faţă. Cuconiţa Calipso urmări atentă pregătirile ce se făceau, surăse şi părû mulţumită. Surăsul ei voia să spună că partida va ţine, mai cu seamă când văzû că fiecare jucător avea, la început, dinaintea lui, mai mult de cinci sute lei, hârtii şi monedă de cinci, de doi şi un leu de argint. (Trebuie să adaug că cele povestite se petreceau înaintea războiului.)

— Mă rog ţie, îmi spuse locotenentul Silvestru, să nu-ţi vie pofta să te aşezi în spatele meu că-mi faci „ghinion“; când oiu vedea că pierd, adăugă răsând şi ocupat cu facerea cărţilor, am eu grijă să te chem.

Am înţeles că nu puteam urmări jocul decât dela oarecare depărtare şi cu neputinţă deci să „citesc“ cartea, predilecţia „chibiţilor“. N'am avut nici odată pasiunea cărţilor însă îmi plăcea să privesc deaproape la un jucător dibaci, o jumătate de oră cel mult şi numa; atâta timp cât câştigă, căci de îndată ce pierde se uită urât la tine, de i-ai fi chiar cel mai bun prieten.

M'am aşezat într'un fotoliu, lângă un piano mare cu coadă, am pri vit salonul şi mi-am oprit ochii, fără să vreau, în ochii cuconiţei Calipso. Mi se părû că mi-a zâmbit cu acel zâmbet de compătimire pe care-l au femeile de provincie în casa cărora se joacă, pentru cel care nu joacă. Mă compătimea, asta am aflat-o mai târziu, pentru că nu „mă distram“.

După ce s'a început jocul, doamna Georgescu a eşit din salon. Câteva clipe au trecut în tăcere, una din acele tăceri emoţionante, în deajuns de cunoscute jucătorilor. Eu însu-mi mă simţiam mişcat deşi nu luam parte activă nici ca chibiţ, fiindcă distanţa dintre mine şi jucători era cel puţin doi metri.

— Plus potul, vorbi răguşit funcţionarul înalt.

După o gravă clipă de tăcere, urmă căpitanul Cristescu:

— Plătit!

Avocatul Mătrăgună svârli cărţile la pachet.

— Şi mie de trei ori potul, răspunse locotenentul Silvestru, împingând grămada de bani ce-o avea în faţă.

Ca şi cum nu s'ar fi gândit, atât căpitanul cât şi funcţionarul cel înalt, aruncară pe rând cărţile la pachet.

— Ce-ai avut? întrebă avocatul Mătrăgună.

Ceilalţi doi, nu întrebaseră — un jucător care se respectă nu întreabă niciodată pe partenerul lui ce carte a avut — însă aşteptau să audă răspunsul şi erau gata să-şi arunce o privire asupra cărţii, dacă ar fi fost dată pe faţă.

— Dacă dai cinci lei ţi-o arăt, numai ţie, accentuă locotenentul.

— Ei asta-i, să-ţi mai fac şi de-o miză! răspunse avocatul. (Am uitat să vă spun, că deşi pe vremea aceia valoarea banilor era alta decât aceia pe care o au astăzi, partida la care priveam era o partidă mare. Cinci lei, toţi în miză, făcea douăzeci de lei deschiderea. În mod obișnuit se juca la cincizeci de bani — o bănuţă, toţi în miză, sau la doi lei cine face cartea).

— Atunci, la pachet, zise rar locotenentul şi își amestecă printre celelalte, cărţile lui.

Pe urmă, jocul a continuat câtva timp fără însufleţire, ceea ce se întâmplă aproape întotdeauna după lovitura frumoasă a unui partener.

Am aprins o ţigară aşteptând să vie domnul Georgescu. M'am uitat la ceas: opt. De ce întârzie, mă întrebam? Nu mi-a spus el că la şapte cel mai târziu e acasă? Mi-a spus-o, dar poate c'a uitat sau cine ştie ce hârtii „urgente“ îl reţin la slujbă. Uneori, oamenii sunt atât de ocupaţi chiar de-ar trăi într'un oraşel, ca acesta, în care îmi reîntrec viaţa în clipele acestea.

49.4.59

BIBLIOTECA
CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ "CAROL I"
BUCUREȘTI

Ca să mă distrez iau o revistă ilustrată, aruncată la întâmplare pe pian. Revista poartă data anului 1879, o revistă franceză, din nefericire fără ilustrații. Răsfoiesc paginile. Pe una din ele dau de niște însemnări pe margine, iscălite „cămăinarul Forăscu.“ Nu interesau nici revista, nici observațiile cămăinarului, așa că am pus-o cu aceeași grijă la locul ei, pe pian.

În mijlocul salonului o masă mare; în fund o masă de joc, la a doua se juca, în stânga masa a treia masă de joc, închisă; că teva fotolii roșii, lângă un perete o canapea mică și lângă mine, pianul. Pe pereți tablouri fără nici o valoare, așezate la rând ca niște cruci. Într'un colț, portretul ei, în culori, sub un geam de sticlă. Se vedea bine că o mână de artist, un pictor îndrăgostit de ea lucrase acest tablou. L-a m privit îndelung, străpuns de privirile ce-mi trimetea portretul. Nu auziam nici o mișcare, adâncit în gânduri, când tresării:

— Să nu te îndrăgostești și tu îmi spuse locotenentul Silvestru, care mă surprinsese.

Nu i-am răspuns. M'am reîntors la realitate, la sgomotul banilor care treceau dela un jucător la altul și am aprins o țigară. M'am uitat iar la ceas: trecuse încă o jumătate de oră. Incepú să mă cuprindă ciuda. Domnul mă poștește la dânsul și nu vine acasă; doamna mă lasă pe scaun, în salonul ei, împreună cu patru oameni care și-au găsit repede o ocupație. Mă gândiam să plec. Dar cum? Să plec așa fără nici un motiv? Mă munceam să găsesc unul, însă ciudat, nu găseam nici unul care să pară cât de puțin adevărat. Îmi pusesem mintea la o grea încercare. S-o ia dracul, îmi spusei, cine m'a pus să vin aici. Mă infuriam. Simțiam cum năvăleau în mine toate furiile din lume și nu puteam face nimic. Trebuia să respect obiceiurile locului și să mă plec sclavul lor supus.

Mi se părû că aud o mişcare în dosul uşei. Foarte bine, îmi zic, poate mai vine cineva. Nici n'am apucat să-mi isprăvesc gândul, cînd uşa se deschide. Servitoarea, aceiaş care îşi bătuse joc de mine, acum citeva zile, spunându-mi că doamna nu e acasă, înaintează ținând în mâni o tabla mare, încărcată cu farfurioare, pătăruje de ţuică şi două sticle. În urma ei cucoana Calipso, cu faţa zâmbitoare ne învălui pe toţi într'o caldă privire. Servitoarea puse tablaua pe masa cea mare din mijlocul salo-nului şi plecă.

— Bine c'ai venit cuconiţa, spuse căpitanul Cristescu, ne „uscăm“.

— Dă-i celuia de colo, zise locotenentul Silvestru arătând spre mine că i-o fi sete. Cuconiţa Calipso rîse cu sgomot şi aşează în dreptul fie-cărui jucător farfurioara plină cu mezeluri şi pătăruţul de ţuică.

— Intâi celor ocupaţi, vorbi ea către mine, pe urmă ceilalţi.

După ce servi jucătorii, îmi aduse şi mie o farfurioară cu mezeluri, ţuică, pe care le puse pe măsuţa de joc ce sta închisă. Îşi luă un scaun şi se aşează lângă mine. Acum eram foarte aproape unul de altul. După ce mă pofti să iau gustarea, vorbi :

— Mi-a părut așa de rău că nu eram acasă cînd aţi fost pe la noi. Nu mi-a spus nimic Titi al meu, te rog să ne erţi. . . (Va să zică trebuie să mă tutuesc şi cu ea. N'am s'o fac).

Mă uitam în ochii ei. Spunea de bună seamă o minciună, însă o spunea cu atîta simplitate, încât o credeai. Ochii ei semănau cu ochii din portret.

— Şi Titi, care nu mai vine, continuă ea necăjită. Căpitane, nu l-ai văzut pe undeva, întrebă pe căpitan.

— Trebuie să fie la „slujbă“, răspunse rîzînd căpitanul.

— Da, da, sigur că e la slujbă, spuse cu înţeles avocatul Mătrăgună.

— Pe şaizeci, vorbi răguşit funcţionarul, drept răspuns întrebării cuconifei, care părea că se adresează tuturor.

— O, dar începe să fie interesant jocul, zise ea.

— Da ! răspund, uitându-mă la sîinii ei.

— Nu cred să vă fie urât aici. . . în oraşelul nostru, îmi spune ea, surprinzându-mi privirea.

— Nu ! E destul de frumos; mai frumos chiar decît mă aşteptam, însă vedeţi, adaug cu acelaş înţeles pe care îl dase ea vorbelor, e cu toane timpul; prea schimbăcios, nici nu ştii ce să crezi. . .

— A, ştiu, am auzit, pe la dumneavoastră e mai frumos; ce vrei, Capitala ! Numai acolo, continuă ea scoborînd glasul, se pot îmbrăca

femeile. . . . In provincie, e o adevărată nenorocire. De când îi spun lui Titi să ne mutăm la București ! Să-și piardă cineva viața într'un nenorocit orașel de provincie !

— Ce vrei, Doamnă, îi răspund, frumusețea e răspândită pe toată suprafața pământului. Ce tristă ar fi viața dacă n'ar crește pretutindeni flori, așa și. . . .

N'apucați să termin vorba. Doamna nu mai era lângă mine. Cu sticluta în mână, turna țuică în pahăruțele jucătorilor. Jucătorii îi mulțumiră, din obișnuință firește, toată atenția lor fiind asupra jocului. Pe urmă veni cu sticla la mine, îmi turnă și mie un pahăruț de țuică.

— In sănătatea Dumneavoastră ! zic.

Ea-mi mulțumi ușor din cap și eși din salon, lăsându-mă cu totul nedumerit.

Nu mi se pare că e rece și „abea“ simpatică. Nu poate să mi se pară în nici un fel, deoarece sunt cu totul sub farmecul ei. Celitorul trebuie să vadă aceasta mai bine decât mine. Dacă lipsește din salon, a avut grijă să-și lase portretul din părete, care acuma, îmi pare că urmărește pe fața mea, gândurile. Portretul ei nu se uită decât la mine; nici nu-i pasă de ceilalți patru. . . . E drept că și jucătorii nu sunt atenți decât la „damele“ din cărți.

— Fii bun, îmi spune locotenentul Silvestru, mai toarnă tu câte-o țuică; tot n'ai ce face.

Fac și pe gazda. Când am pus mâna pe gâtul sticlei, am început să tremur. Cu câteva minute mai înainte degetele ei atinsese acelaș obiect și eu parcă mi-ași fi pierdut capul. Acum cinci sau zece minute mă gândiam la plecare; acuma nu mă mai gândesc de loc. Trebuie să dau ochii și cu stăpânul casei. Aud afară hămăit de câini. Cu siguranță că mai vine cineva.

În orășelul B. la fiecare casă sunt câte doi-trei câini: o sonerie ambulantă, care dă de veste stăpânilor sosirea cuiva, chiar dacă ar voi să vină neauzit de nimeni. Nu m'am înșelat cătuș de puțin. După câteva minute intrau grăbiți în salon, stăpânul, sublocotenentul Stroe și doi „civili“ pe care nu-i văzusem nicăeri până în seara aceea. Orășelul B. este destul de mic ca să recunoști și să reții nu numai figurile interesante dar și pe celelalte. Civilul era un tânăr simpatîc, cu mustața rasă, elegant îmbrăcat. Se vedea că pune multă grijă în toaletă. Purta în degetul mic dela mâna dreaptă, un inel de platină. În cravată își înfipsea un ac de aur, cu un briliant ce scânteia, o piatră prețioasă, nu o bucățică de sticlă cum obișnuesc atâția cari își fac iluzii,

înşelându-se pe ei înşi-şi. Domnul David, mi l-au recomandat. Era mare arendaş prin împrejurimi, şi deşi stătea mai mult la ţară nu avea câtuşi de puţin aerul unui rural. În urma lui, un domn scurt, fără mustaţă, cu privirea ascuţită. N'am băgat de seamă la numele lui, când mi l-a prezentat.

O clipă jocul s'a intrerupt. Nouii veniţi au strâns mâna jucătorilor şi după atenţia ce i s'a dat tânărului de către toţi, am înţeles că avea în casa aceasta o situaţie de privilegiat. Sosirea lui i-a bucurat pe toţi. Cei care pierduseră, şi mi se pare că se pierduseră sume destul de însemnate, nădăjduiau să se refacă ; ceilalţi erau increzători în steaua norocului lor din seara aceia.

Toţi patru şi-au exprimat mirarea că David vine aşa de rar pe la oraş. În acelaş timp îşi arătau bucuria de a-l revedea tocmai în această seară şi atât de pe neaşteptate. David se scuză, dacă mai era nevoe, că a fost pe la Bucureşti, că importante afaceri l-au reţinut la moşie, dar de îndată ce timpul i-a îngăduit a venit să-şi revadă prietenii.

— Ei cum merge, cum merge, întrebă stăpânul casei pe jucători, şi fără să aştepte răspunsul, continuă tot el : când nu pierzi câştigi şi *viceversa*.

— Aşa-i cucoane, spuse locotenentul, când nu câştigi şi ... *viceversa* Am deschis eu.

Când a deschis el, s'a deschis şi uşa salonului. Doamna avusese timpul să-şi schimbe toaleta. Apăru într'o rochie de mătasă, de un roş închis ca sângele incheagat, care o făcea mai frumoasă, mai ispititoare.

— A, făcú ea mirată, oprindu-se un moment, ca şi cum nu s'ar fi aşteptat să găsească alte persoane în salon, afară de mine şi de jucători care imi ţineau de urât.

— Domnu David, urmă ea, e aşa de scump la vedere. Intinse mâna lui David să i-o sărute, apoi sublocotenentului Stroe. Pe Dumneata te văd mai deş, îi spuse domnului al cărui nume nu-l ştiam.

— Tocmai, îi răspunse David, le spuneam de ce am lipsit. Nici nu eră să viu astăseară la D-voastră, însă ducându-mă spre casă (David avea case şi un birou în oraşelul B.) l-am întâlnit pe Titi . . .

— Şi l-am luat, dragă, cu noi, îi luă vorba stăpânul. Ce vrei, să-i fie urât acasă ? Destul că se plictiseşte omul la ţară, nici când vine la oraş să nu petreacă puţin ? Dragă, zise către nevastă-sa : dă ordin să pue masa ; *aici*. Avem mâncare pentru toţi ? Da ? Să te văd, că

nouă ni-e foame și . . . arătând spre masa de joc, poate ne-or onora și Dumnealor. Până una alta, să facem și noi un pocheràș. Ce zici David? Nevasta se ocupă de masă și se îngrijește de mâncare pentru toți. Trebuie să aibă mâncare, continuă, știa doar că am invitați. De erii-am spus să se pregătească. Zău nu mă așteptam să te întâlnesc, dragă David.

David se mulțumi să suradă.

Cum s'au schimbat toți dintr'odată. Ea îmbracă o toaletă care-i vine așa de bine, parcă ar vrea să nască rivalități; bărbatu-său nu-și poate reține bucuria că l-a întâlnit pe David, sublocotenentul Stroe care da târcoale astăzi pe la casierie ca să capete un aconto și era furios că n'a mai vrut să-i dea un ban casierul, era foarte liniștit. Scoase din buzunar vre-o două sute de lei, pe care-i puse cu nepăsare pe masă. Mi-am aruncat privirea spre portretul ei. Chiar și portretul s'a schimbat. Nu se mai uită de loc la mine. Rivalul meu e în față, e David. Rivalul meu? Așa, dintr'odată! L-am văzut și fiindcă mi se pare că un portret s'ar uita la el, să mă apuce ameteți! În câteva minute mi-am și pierdut capul?!

M'am așezat liniștit la masa de joc. Din calcul, am să caut să n'am nici o întâlnire cu David, oricât de mare ar fi cartea ce aş avea în mână.

Lângă noi, sub privegherea stăpânei, servitoarea așează masa, care era o adevărată masă de sufragerie, nu de salon. Aproape trei sferturi de oră nu se aud în salon de cât monologuri cu pretenția de dialog ca: „napiera nu-i bine pusă“; „ai uitat paharele de lichior“; „pas“, „bat“, „și eu“, „mai dă și mie o sută“, „de trei ori potu“; „la pachet“, uneori clinchenitul tacămurilor și foșnetul rochiei de mătase, care, mi se pare mie, mă face să tresar ca la un carré de dame:

David nici nu bănuia gândurile de care eram cuprins. El se păzia de bărbatul cuconiței Calipso care nici nu se gândia să se ocupe de viața nevastă-sa, căci avea o desăvârșită încredere în ea. Când ai încredere într'o femeie îi dai deplină libertate, fiind sigur că nu o va folosi decât în marginile îngăduite. „Filam“ cartea; de fapt filam pe David, pe care l-am surprins de două ori zâmbind doamnei Calipso. A doua oară am aruncat cărțile la pachet și mi-am întors capul, ca să mă uit la ea. Am prins un surâs de fericire și de înțelegere pe fața doamnei Calipso. Am surprins-o. Surâsul îi incremeni o clipă în față apoi dispăru. M'au sfredelit ochii ei încruntați, apoi deodată, ca și cum nimic nu s'ar fi întâmplat, îmi zâmbi altfel, cu totul altfel decât lui David.

— Vă e foame, mă întrebă; peste cinci minute e gata și masa. (Era vădit că își bate joc de mine).

— S'ar putea amâna încă cinci minute, răspunse sublocotenentul Stroe, interesat la joc.

— Da, ce crezi, că dacă ție nu ți-e foame, să flămânzim cu toții, se amestecă în vorbă locotenentul Silvestru dela masa vecină.

Sublocotenentul Stroe pierdea o sută de lei; David pierdea vreo cincizeci; eu eram în bani; gazda câștigase și era foarte vesel. Domnul nu juca, fuma țigară după țigară. Domnul Georgescu s'ar fi ridicat dela joc, ca să nu treacă peste cele cinci minute date de nevastă-sa, căci nu eșia niciodată din vorba ei, poruncă pentru dânsul, dar îngădui ca sublocotenentul Stroe să mai facă o singură dată cărțile. Ultimul pot l-a luat sublocotenentul. Au „mers“ numai el și David. El avea brelan de popi; David doi ași. L-a relansat cu cincizeci de lei

Sublocotenentul a plătit sec. Ar fi contra-relansat, însă îi era teamă de David să nu aibă o carte mai mare. Cum nu mai avea alți bani, n'ar fi avut cu ce să plătească. Când a văzut c'a câştigat, întâi s'a bucurat, pe urmă i-a fost ciudă că n'a contrarelansat.

— De ştiam că ai numai doi aşi, spuse lui David, îţi urcam de trei ori potu.

David se mulţumi să zâmbească şi se sculă de pe scaun, având aerul unuia căruia puţin îi pasă, dacă îi cerea sau nu „de trei ori potu“.

Masa era gata. Nu lipseau nici florile, cea ce m'a surprins mai mult decât icrele negre şi nu ştiu ce peşte cu maioneză. Se vedea bine că era o masă anume pregătită, cu toate că doamna Calipso, invitându-ne să luăm loc, ne rugă să ne mulţumim cu ce s'o găsi, dându-ne a'ntelege că a fost nevoită să improvizeze ceva în grabă. Ca improvizare nu era deloc rău. După icre şi maioneză un bulion servit la ceaşcă ; o mâncare de pui cu ciuperci, sos englezesc ; fripturi de curcan şi porc cu salade ; brânză, fructe, bonboane, cafea, îngheţată. Vinurile erau fine ; şampania frapată.

Calipso prezida acest ospăţ, ocupându-se de toţi bărbaţii, afară de soţul ei, fericit că are prilejul să se servească singur. La stânga doamnei se găsea locotenentul Silvestru ; la dreapta David. Ceilalţi ne-am aşezat la întâmplare. Aveam în faţă pe avocatul Mătrăgună care mânca şi vorbea în acelaş timp. Funcţionarul înalt mânca şi tăcea. Se auzea numai clefăitul fălcilor lui ; celălalt funcţionar mai mult bea decât mânca ; sublocotenentul Stroe făcea lecţii de strategie lui Georgescu. La rândul său, Georgescu se simţi obligat să ne plângă, pe noi, rezervaşti, care ne-am lăsat ocupaţie şi familie, pentru ţară. David glumea cu locotenentul Silvestru şi amândoi întreţineau o convorbire uşoară cu subînţelesuri, cu doamna Calipso. Ea râdea, arătându-şi dinţii albi, mari şi regulaţi. Se înroşise puţin şi aşa îi sta mai bine. Obişnuit, culoarea obrazului ei era palidă, un palid — comparaţia mi se pare ciudată — sănătos. Fiinţa ei respira sănătate, viaţă, energie şi după cum am putut observa destulă şiretenie pe lângă aceia pe care, din fire o au femeile. Locotenentul Silvestru, glumeţ, interesându-se din când în când şi de ceilalţi comeseni, galant din obişnuinţă cu femeile, nu putea fi altfel faţă de doamna Calipso. Avea aerul unuia care îşi îndeplineşte o obligaţie în societate, atât şi nimic alta. David se găsea sub farmecul doamnei Calipso. Uneori rămânea pierdut în faţa ei, privind-o.

—La ce te gândești David, îl întreba locotenentul Silvestru.

—A, nimic, răspundea David! Atâtea afaceri am lăsat nerezolvite la moșie.

Am surprins nu odată, ci de mai multe ori, privirile lui David și Calipso, priviri ce se căutau și-și exprimau dorința de a fi singure. Am înțeles că tânărul moșier, om de afaceri, industriaș, era sub farmecul ei. Cu toate că femeile, chiar cele mai simple se pot ascunde, totuși, de prea multă fericire sau mulțumire se trădează. Calipso, vedeam bine, iubește pe David. Această descoperire mă încânta. Bărbatu-său, nu vedea nimic. Și asta mă încânta. Nici nu trebuie să vadă bărbatul ceia ce vede toată lumea. Nu știu cum, imi veni deodată în minte, că noi suntem invitații lui David și Calipso și imi veni să râd — noroc că Stroe a spus o glumă — gândindu-mă că pentru astă seară și soțul e un invitat în casa lui.

Svonuri, spuneau că între locotenentul Silvestru și Calipso ar fi fost mai mult decât o prietinie, dar nu erau decât vorbe. Nimeni nu putea preciza ceva și purtarea locotenentului cu o nuanță de ironie cinică, nu da nimic de bănuit. Sublocotenentul Stroe făcea eforturi eroice de a pătrunde în inima doamnei Calipso. Iși făcuse repede faima unui cuccitor de inimi și de aceea nu era privit cu ochi buni, de bărbați, în multe case. Din cauza lui, câteva menajuri nu mai aveau liniște și câțiva soți s'au plâns comandantului regimentului să intervină ca sublocotenentul să nu li mai calce pragul casei. Cel dintâi rezultat a fost că sublocotenentul Stroe a fost trimis într'o delegație la București. Intr'o săptămână, cât a lipsit din B. s'a reintors și liniștea în menajurile certate. Revenirea lui Stroe în garnizoană a produs mare spaimă în alte menajuri. Comandantul l-a trimis pentru a doua oară într'o delegație la Craiova. În București a aflat dela un camarad, adevăratele motive pentru care e trimis în delegație și amândoi au râs cu poftă. Din ultima delegație în care fusese trimis — a zecea sau a douăsprezecea, nu se întorsese decât de trei zile. Venise hotărât să refuze orice delegație i s'ar mai da. El era ocupat cu dragostea și Calipso era acum ținta atacurilor lui. Ii era greu, deoarece trebuia să învingă vigilența, nu a soțului ci a lui David, care prefăcându-se nepăsător, era gelos. David simțise — amantii simt mai repede — că doamna punându-l în fața unui concurent cu renumele sublocotenentului Stroe, își recâștiga

o parte din libertate și îl făcea pe dânsul să cheltuiască mai mult decât bugetul ce-și fixase în capitolul dragostei.

Cum să scape de sublocotenentul Stroe, la aceasta medita David, când îl întreba Silvestru la ce se gândește. Auzise că Stroe e totdeauna în căutarea unui împrumut. El îi va da bani și îl va ruga prietenește Nu, să-l roage, asta nu se poate, se răzgândi, căci ar fi însemnat să compromită pe Calipso și cine știe ce complicații s'ar fi născut de aici. La șampanie Stroe se simți obligat să țină un discurs. Se inflăcărase și laudele pe care le aducea doamnei Calipso erau o adevărată declarație de dragoste. Bărbatul era încântat de calitățile pe care și un străin le descoperea soției sale. David, furios, își mușca buzele. Ea era mulțumită și surădea fericită. David observă și o călcă destul de puternic pe picior. Ea făcu o mișcare, însă se reținu să nu scoată un țipăt. Ceilalți râdeau cu subînțeles ascultându-l pe Stroe. Cei doi funcționari păreau că nu pricep nimic din comedia aceasta. Când și-a sfârșit discursul, Stroe a ciocnit paharul cu doamna Calipso, apoi bărbatul ei s'a repezit la sublocotenent și l-a îmbrățișat cu paharul în mână, sărutându-l lacom pe față. Cei doi funcționari se mulțumiau să spună : Mare orator și Stroe, zău mare !

— Are băetul talent, adăugă locotenentul Silvestru.

— Acuma se poate face curat, zise căpitanul Cristescu și se sculă cel dintâi dela masă.

Ca la o comandă toți s'au ridicat în picioare și s'au retras în fundul salonului. Avocatul Mătrăgună a deschis o fereastră ca să respire aerul curat și rece de afară. Doamna Calipso a plecat din salon, lăsând în grija servitoarei și a bărbatului să strângă masa. David eși și el din salon, după dânsul sublocotenentul Stroe, pe urmă au eșit toți în balcon ca să respire aerul curat al acelei seri de iarnă.

„Ce noapte frumoasă !, ce lună !“ repetau pe rând manifestându-și astfel deplina înțelegere în fața naturii.

— Intrați înăuntru, să nu răciți, se auzi glasul doamnei.

— Are dreptate conita ; are dreptate, repetară domni ; răcești și nici nu știi unde-ai răcit măcar. Pe urmă o pneumonie, doctorii, proastă treabă, adăogă Stroe.

S'au întors în salonul aierisit. Masa la care mâncaseră fusese transformată, după trebuință, în masă de joc. Pachete de cărți nedesfăcute așteptau pe mijlocul mesei.

David luase bancul la licitație. Cinci mii de lei în banc. Străluciau ochii celor doi funcționari. Cel înalt avea serioase nădejdi să se refacă. Pe fețele tuturor se cetia bucuria deși unii și-o ascundeau. Nu erau de loc osteniți, parcă n'ar fi jucat de cine știe câtă vreme. Pasiunea jucătorului o avea fiecare, într'un grad mai mare sau mai mic. Nădejdea unui câștig serios, le ascuțise simțurile.

Doamna Calipso veni în salon după ce se făcu prima carte.

— A, zise ea făcând pe supărata, ați început fără mine.

— Acuș dă carte din nou, răspunse căpitanul Cristescu.

— Mata pe care tablou pontezi? o întrebă avocatul Mătrăgună.

Ea se gândi o clipă. Părea nedumerită și surprinsă de întrebare. Apoi uitându-se drept în ochii lui David vorbi.

— Pe stânga.

Sublocotenentul Stroe își schimbă tabloul pe dreapta și pontă o sută de lei. Pierdu cu bac. Tabloul din stânga câștigase.

— Mi se pare că sublocotenentul a venit cu ghinion, zise funcționarul cel înalt și aruncă de astă dată două sute de lei pe tabloul din stânga.

— Opt, strigă victorios Stroe, dând cartea pe față.

— Nouă, întoarse cartea funcționarul, emoționat. Iși duse țigarea la gură și trase adânc un fum.

— Tu trebuie să scoți zece, glumi Silvestru, către David.

David întoarse o carte. Era zece ochi.

— Vezi că prima e zece, întări locotenentul Silvestru. Te prinzi cu mine că a doua e... nouă? Pe o sută de lei.

Fără să răspundă, David, aruncă o hârtie de o sută în dreptul loco-

tenentului și după aceea, vrând să nu pară de loc emoționat, cu toate că degetele îi tremurau ușor voi să dea brusc cartea pe față. Dar se opri. Jucătorii abea-și țineau răsuflarea, curioși să afle odată ce carte are bancul. David prelungea clipa, ținându-i pe toți în stăpânirea lui și a cărții nevăzute, pe care o fila încet, trăgând cu coada ochiului în dreapta și în stânga. Toate privirile îndreptate asupra lui, voiau să pătrundă o clipă mai degrabă misterul cărții. . . .

Cu aerul unui om care se aștepta, ascunzându-și gândurile, deși tânăr, David, cu indiferență, dădu pe față cartea a doua. Era nouă. Tabloul din dreapta pierduse. Sublocotenentul Stroe păli deodată. Ceru o țigară dela căpitan, o aprinse și începu să fumeze nervos. Tabloul din stânga era *en cartes*. Pontatorii simțiră o teribilă ușurare.

— Suta am luat-o, zise locotenentul.

— Nici cu nouă nu câștigi, spuse cu supărare funcționarul înalt și la cele două sute pe care le pontase, mai adăugă trei. Ca să atragă atenția asupra lui, întrebă bancul :

— Primești ?

— Și cinci mii, fu răspunsul.

— Scoatem și noi odată la un ceas un opt, vorbi, prefăcându-se vesel sublocotenentul Stroe și atunci îi vine nouă.

— De ce nu pontezi mai puțin ? ca mine răspunse Mătrăgună.

— Sau ca nenea Iancu, interveni ironic locotenentul Silvestru, adresându-se celuiilalt funcționar.

Nenea Iancu se mulțumi să dea din cap. Aflasem cum îl cheamă : nenea Iancu. Voia parcă să vorbească : -Acuma râzi de mine, după ce vezi că nu pontez decât douăzeci lei și nu am nici o șansă.

David dădu cartea din nou. Dreapta câștigă ; stânga pentru a doua oară *en cartes*. Tabloul din dreapta prinse curaj. Chiar și Mătrăgună urcă zece lei în miză. Dreapta pierdu cu două puncte ; stânga câștigă cu patru ; bancul avea trei.

Fiindcă nu jucam, după ce am privit o jumătate de oră m'am așezat într'un fotoliu. De unde mă găsisem, puteam privi în liniște pe doamna Calipso, fără teamă de a fi observat de jucători, destul de ocupați în clipele acelea, ca să se mai ocupe și de alții. Calipso juca și își vorbea din ochi cu David. Aceasta am văzut-o bine. Ba dacă nu mă înșel, cred că aveau și un limbaj cifrat, pe care numai ei îl cunoșteau. Intrebuințau punctele care le aveau, ca să-și exprime sentimente și gânduri, fără să

fie înţeleşi. Sublocotenentul Stroe uitase cu totul dragostea, nu mai privea spre Calipso, nu-i adresa nici o vorbă, în treacăt măcar. Era absorbit jocului. Pierdea şi ar fi voit să câştige. Ciudat însă: cu cât voinţa de câştig a unui jucător care pierde e mai mare, cu cât se îndârjeşte mai mult, cu cât speră că acum va veni lovitura pe care mintea lui aprinsă o reînoeşte la fiecare dată, cu atât mai mult îl urmăreşte neorocul. Îşi face impresia unuia care, înecându-se, face cele de pe urmă sfortări desnădăjduite ca să se menţină la suprafaţă şi sfârşeşte prin a dispărea sub linia mobilă şi nepăsătoare a apei.

Nenea Iancu schimbându-şi tactica, juca pe amândouă tablourile şi nu numai că intrase în banii lui, dar mai avea şi un câştig de patruzeci de lei. Funcţionarul înalt era calculat, rece, nepăsător. Cu un miros pe care îl au unii mari jucători, îşi urmărea adversarul şi da lovitura ce pregătea, care numai rareori nu-i reușea.

Calipso era foarte veselă. Câştigase o mie cinci sute de lei. Privirile ei îl învăluiau cu căldură pe David. Un semn mai mult de iubire, e întotdeauna bine venit. Căpitanul Cristescu observase unde era adevăratul joc pentru David. Il mângâie în schimb pe sublocotenentul Stroe:

— Aşa-i decând lumea. Cine n'are noroc la cărţi, are la dragoste.

— De-aceia aşa-i, întări locotenentul Silvestru, care pricepu vorbele căpitanului.

Sublocotenentul pierdea la cărţi iar Calipso nici nu se gândia la dânsul. David, la un semn al lui Stroe, îl împrumută de două ori cu trei sute lei. Ceilalţi s'au prefăcut că nu văd nimic. Un pontator pierdut, strică jocul şi mişcărilor discrete nu se cuvine să fie observate.

Iar mi-am adus aminte de portretul ei. Un ușor val de fum plutea în salon. Ochii ei priviau dulce şi faţa portretului era îmbătăţită de iubire. M'am uitat şi la ea. Aceleaşi linii, ca în portretul din perete. Ce bună, ce blândă, ce frumoasă arată o femeie când iubeşte. Linile feței unei astfel de femei sunt curate ca roua dimineții. Păcatul era răscumpărat prin iubire. Nu mînjea nici ea, nici portretul.

David care nu intenționa să se scoale cu câştig dela joc, îşi făcu casa. Câştiga trei mii. Pe aceştia îi puse în banc. Şi îi pierdu dintr'o lovitură. După cinci minute căpitanul Cristescu şi locotenentul Silvestru dădeau împreună un banc de o mie cinci sute lei.

David s'a aşezat lângă Calipso. Georgescu a trecut în altă odă. Ca să se odihnească puţin, s'a lungit pe un pat. Dar somnul l-a prins şi a adormit.

David nu pontă, în schimb Calipso pontă din ce în ce sume mai mari și pierdea. Când nu mai avea bani, David îi strecura altă hârtie de o mie. Nenea Iancu nu scolea o vorbă. Pontă puțin, foarte puțin chiar, față de ceilalți. Mi s'a părut un om interesant, misterios dela primă vedere. Tot timpul petrecut împreună mi-a întărit convingerea. La masă a vorbit foarte puțin. De și nu da nici o atenție lui David, îl urmărea, îi spiona fiecare mișcare și era atent la fiecare vorbă a lui. Așteptam să se isprăvească partida, ca să aflu ceva despre acest om cu aere așa de misterioase. Calipso pierdea trei mii de lei pe care-i împrumutase David, afară de o mie cinci sute ai ei. Numai ea pierdea; ceilalți erau în câștig chiar și sublocotenentul Stroe, avusese o mână mai bună.

— Cred că mi-ajunge, vorbi Calipso. Sunt obosită. Dacă vrei să continuiți, vă las

Fața ei nu exprima oboseală, ci o părere de rău ascunsă pentru pierderea unei sume atât de însemnate, însă se mângâie la ideea că David îi va întoarce îndoita pierdere.

Căpitanul Cristescu după ce s'a uitat la ceas, adăugă :

— E cam târziu. Mai e timp și mâine seară.

Jocul se isprăvi. Ca de obicei fiecare și-a făcut cassa. Aproape toți erau în banii lor și nimeni nu câștigase cu toate că David pierduse. (Asta se întâmplă întodeauna). După mulțumirile și laudele aduse doamnei Calipso, am plecat. În stradă ne-am despărțit.

Mi-am continuat drumul cu avocatul Mătrăgună. O bucată de drum am mers făcând amândoi. Simțeam nevoia unei recreări a minții. Liniștea ce ne înconjură ne făcea mult bine.

— Ciudat om și David, zise Mătrăgună, rupând deodată tăcerea. E de neînțeles. Cum a început războiul, — e vorba de războiul început la 1914 — imediat a arendat o moșie la hotar. La început n'a priceput nimeni intențiile lui și toți râdeau de dânsul. Abea luna trecută am înțeles, când a fost prinsă o contrabandă de trei sute de boi pe care voia să-i treacă la nemți. Despre această afacere s'a vorbit câteva zile la început, pe urmă s'a închis discuția. Au intervenit autoritățile, s'a făcut o discretă anchetă, s'a constatat că boii erau duși la păscut și totul a fost înăbușit, deoarece totul s'a petrecut în cea mai perfectă regulă. Se vorbește că trece și făină și nesupărat de nimeni, el, care acuma e un mare cumpărător de vite, le vinde nemților. Am auzit chiar că ar face și mai mult decât atâta

— Vrei să vorbești de dragostea lui pentru nevasta lui Georgescu ?
ii intrerup.

— Asta poate să fie o noutate pentru Georgescu. . . . Se zice că ar avea legături cu nemții, urmă. Eu ce să spun ; nu pot să-l acuz, dar așa am auzit șoptindu-se în oraș. Totuși cine poate să știe unde-i adevărul.

— Am să te întreb, îi iau vorba, cine era funcționarul cel scurt ?

— Ha-ha-ha ! isbucni Mătrăgună. Polițaiul cel nou. Ce, nu știi ? De-o săptămână avem polițai nou. Cel vechiu s'a dus. Chestia cu contrabanda, de care-ți vorbeam adineauri, l-a măturat ! . . .

Nu prea eram la curent cu cele ce se petreceau în B. De vreo lună eram cantonat într'un sat, la vreo cincisprezece kilometri depărtare și numai de câteva zile fusesem readus la ștăbul regimentului pentru a urma una din multele școli ce se creiaseră pentru formarea ofițerilor activi și de rezervă.

În dreptul casei unde eram încvarțiruit m'am despărțit de avocatul Mătrăgună.

Rămasă singură, Calipso a deschis o fereastră dela salon ca să pătrundă înăuntru aerul curat. A svărlit cărțile într'un saltar, a strâns la loc masa pe care mâncaseră și jucaseră oaspeții. În fundul salonului, în fața unei canapeleuțe a adus o măsuță, pe care a așternut o față de masă albă, brodată. Apoi a închis fereastra, a lăsat storul și s'a dus în odaia ei de culcare. Și-a desbrăcat rochia și s'a îmbrăcat într'un robe de chambre de mătase verde. Trecând prin odaia unde dormea soțul ei, întins pe o canapea, cu fața'n sus și sforăind, îl privi o clipă și spuse: săracul! Apoi intră în salon, așteptând, din ce în ce mai nerăbdătoare, atentă la cel mai mic sgomot ce-ar fi venit de afară.

David plecase însoțit de sublocotenentul Stroe, care l-a condus până acasă. Părea grăbit să se culce și de aceea, ajuns în dreptul casei i-a strâns cu putere mâna și s'a urcat pe scări. Descue ușa cu cheia pe care o purta întotdeauna cu dânsul, trecu prin biurou și se opri în camera de lucru. Aprinse lampa, se uită la ceas și tresări. Era târziu. Stinse lampa și grăbit, eși din casă. Se uită pe stradă și respiră ușurat. Nu era nimeni.

Teama ce o avea nu era cătuși de puțin îndreptățită. În orașele mici, pe străzile laterale, la ore târzii, nu întâlnești pe nimeni, nici sergenți de stradă măcar. Rareori câte un câine scăpat din lanț, cu tot lanțul pe care îl târăște în urma lui tulbură liniștea sfântă.

David alerga, nu mergea spre casa din care eșise cu o jumătate de oră mai înainte. Nerăbdătoare, Calipso eși din salon în vestibul, descue încet ușa și cu multă băgare de seamă, cu teamă chiar, o des-

chise încet o crăpătură prin care își vări nasul. Mări crăpătura de două degete și văzu strada goală, pustie. Ascultă, însă nu auzi nici un sgomot. Își lipi fața fierbinte, infrigurată, de ușa rece. Simți plăcere, însă i se părură că și ușa s'a înfierbântat. Să nu vie, se întreba în fiecare clipă. Nu s'au văzut de o săptămână și au să-și spună atât de multe. În fața ei vedea aeeva pe David, însă dacă se uita bine, imaginea inchipuită dispărea, ca să-i arate iar linia dreaptă a străzii tăcute și pustii. Cum se întreba, vine ori nu, fresări. Silueta neagră ce tăia strada, era a lui David. Se liniști și se pregăti să-l aștepte, inima svâcnindu-i puternic.

David urcă scările în vârful picioarelor, abia atingându-le. Nici n'avu timp să pună mâna pe clanță. Ușa se deschise în fața lui. O mână i se incolăci după gât și îl trase înăuntru; cu cealaltă, Calipso, din obișnuință prevăzătoare intoarse cheia, incuind ușa. Apoi își duse și cealaltă mână în jurul gâtului lui David. Gurile lor se uniră într'un sărut prelung, sorbindu-și dragostea pe buze. O clipă, lungă cât o veșnicie!

— Să mergem în salon; șopti David, deslipindu-și buzele de gura ei.

Ea îl sărută încă odată pe odraz, mușcându-l aproape; se deslipi din brațele lui și deschise larg ușa salonului, chemându-l cu privirile înflăcărâte și cu brațele întinse spre dânsul, plină de voluptate și de plăcerea unui ceas așteptat atât de îndelungă vreme.

— Ce idiot și Georgescu, spunea căpitanul Cristescu locotenentului Silvestru. Mă mir cum de nu vede ce se petrece în casă la dânsul.

— Parcă-i numai el, răspunse locotenentul. Mai sunt și alții ca dânsul. La urmă de ce și-ar bate capul cu lucruri de astea, mărunte.

— Mai caraghios mi se pare Stroe. E nebun băiatul după ea și ea nici nu se uită la dânsul.

— Dacă n'are ce are David.....

— Bani?

— Da sigur! Pe unul ca Stroe îl poate avea ori când, orice femeie. Numai să aibă nevoie. Pe când David e și tânăr, are și francii.

— Mi-i scârbă, vorbi căpitanul. Masa bogată la care am mâncat noi în astă-seară...

— O plătise David, îi luă vorba locotenentul. Să nu-i dai voie omului să-și facă cheful? Oficial însă, noi am fost oaspeții lui Georgescu.

Nu-i dai voce şi lui ca din micile economii ale nevesti-sa să petreacă cel puţin odată pe lună, când are oaspeţi așa de distinşi ca David ?

Căpitanul prinse tonul ironic al locotenentului şi îi răspunse :

— Tot cinic ai rămas.

— Da ce voiai să fac ? Să mă uit la icre şi să meditez oare cine le-a plătit : David sau Georgescu ? Mie imi e tot una ! A, n'ar fi fost așa dacă icrele erau tescuite şi pedeeupra şi vechi. Atunci aşi fi strâmbat din nas şi cu toată plăcerea ce-o am pentru icre negre, trebuia să spun că nu-mi plac, imi cad greu la stomac sau așa ceva.

— In definitiv, vorbi căpitanul, cu tot cinismul, ai şi tu dreptatea ta. Trebuie să luăm lucrurile așa cum sunt, însă tare mi-e teamă că Stroe care-i nebun după ea să nu facă de astă dată vre-o prostie. Ar fi păcat. Bun băiat !

— De asta să n'ai nici o grije, îi asigură locotenentul. Așa tânăr cum îl vezi şi mort de dragoste după ea, şi-a făcut precis planul de luptă. Moare când o vede şi provoacă scene de gelozie mai cu seamă când e şi David de faţă. Dela David împrumută cât poate, cât mai des şi sume cât mai mari. Bine înţeles că n'are să-i înapoeze nicio dată o para chioară. Poate că dacă ar avea şi el moşie i-ar înapoia banii la luarea câştiului. David îl împrumută, fireşte. El ştie că dacă Stroe are bani nu se mai gândeşte la Calipso şi umblă cu limba scoasă după un pocher : Așa e lumea asta. Sunt sigur că Stroe are să doarmă foarte bine în astă noapte ; nu degeaba a câştigat peste o mie de lei. Să nu-mi zici mie mâine pe nume dacă va veni la cazarmă. Cum ajunge acasă, își face întâi raportul de boală, dând de zece ori în grije ordonanței ca înainte de ora şapte să-l ducă la companie, pe urmă îi dă ordin să-l scoale la ora zece, să-i aducă dulceață de cireşi amare şi cafeaua cu caimac.

— In cazul acesta ar trebui să-mi schimb părerea despre Stroe.

Căpitanul făcu un timp, pe urmă continuă :

— Şi noi suntem vinovaţi. Ne-am încurcat cu el, am glumit, acuma suntem nevoiţi să suportăm urmările. Eh, a'nceput să-mi fie silă de viața asta. In fiecare seară acelaş lucru ! Dimineața ești buimac de cap ; după amiază dormi ca să-ți completezi somnul. Teribil ucide viața asta. Mi-aduc aminte când am venit întâi în garnizoană, eram plin de energie şi inițiativă. Imi împărțisem timpul, imi alcătuisem un program de lucru. O lună, două, trei m'am ținut de programul meu.

Pe urmă m'am abătut o zi dela el, cu gândul să îndeplinesc a doua zi ceea ce nu făcusem în ajun. Din abatere în abatere, am ajuns să nu mai am program de lucru, să fiu un automat care se duce la cazarmă şi aşteaptă plictisit ora aperitivului. Eu care n'am ştiut ce-i aceia o „carte“, umblam seara după o partidă, ca un bolnav după doctoria care să-l vindece. Mi-am făcut şi un nume ca jucător. Nu mă mai cunosc pe mine însumi. Mi-e ruşine de mine când mă examinez. De două ori, pe rând, nu m'am prezentat la examenul de maior. Colonelului i-am spus că sunt bolnav. În adevăr, cu câteva zile înainte de a mă duce la examen, mă cuprindea o teamă cumplită şi nu mai aveam somn. Chinurile morale prin care treceam, ambiţia înfrântă, inferioritatea în care mă aflam trezeau în mine adevăratul om şi-mi era silă de mine. Nimic nu ucide lent şi sigur ca provincia. M'am acomodat mediului şi iată ce-a făcut mediul din mine: un temut jucător de cărţi. Cred că tot temperamentul şi îndrăzneala mea reinvie în faţa brelanilor şi a chintelor! M'am tâmpit, dragul meu.

— De ce nu te muţi, întrebă locotenentul.

— Întăia oară când mi-am dat seama ce se petrece cu mine, m'am infuriat în potriva mea, de-mi venea să mă dau cu capul de pereţi. Am făcut un raport la regiment. A doua zi m'a chemat colonelul. „Cum, căpitane, vrei să te muţi, m'a întrebat el. Te-ai gândit bine la ce vrei să faci?“ Fraza aceasta înseamnă că dacă stăruiesc în raportul meu îi dă drumul, însă îmi schimbă notele. Interes familial, mai nu ştiu ce, am bâiguit eu, în sfârşit mi-am retras raportul. Am plecat dela regiment cu colonelul în trăsură şi ne-am oprit la aperitive. Aveam o poftă nebună să beau, să mă îmbăt, să uit. Uneori colonelul mă şfichiuia: Ei Căpitane, unde mai găseşti un vin aşa de bun ca ăsta? — Da, da, să trăiţi domnule colonel, îi răspundeam, să mai vie o sticlă. Pe urmă am mai încercat de câteva ori să mă mut, de data aceasta fără raport, ci prin căile obişnuite. Odată îmi atinsesem chiar scopul, căci fusesem mutat în interes de serviciu la Bucureşti. La Bucureşti nu te poate muta disciplinar, numai aici. Telegrafic mi s'a revocat mutarea şi am rămas pe loc. Inchipueşte-ţi că din cinci căpitani şi şapte locotenenţi activi câţi suntem în garnizoana aceasta, numai eu nu am venit pe cale disciplinară. Suntem un fel de lagăr de pedeapsă. Ar trebui, nu-i aşa, ca eu să fiu cel mai bun. Da, aşa ar trebui. Cine mă vede totdeauna vesel, crede că şi sufletul mi-e tot aşa. Ai calitate, eşti bun la ceva în viaţă,

înfundă-te într'un oraș ca ăsta cu cârciumi multe, cu bărbați care te întreabă dacă ți s'a ouat găina și femeii care vorbesc ceasuri întregi despre ploaia sau zăpada ce așteaptă, și poți fi sigur că rând pe rând pierzi ce ai bun în tine. Când am venit întâi aici, mă împrietenisem cu un camarad care trăia cu totul retras. Odată chiar mi-a făcut o vizită acasă și după ce și-a exprimat mulțumirea că a dat peste unul căruia îi place să citească mi-a spus scurt : Să intrerupi orice relații sociale, altfel te pierzi și a plecat. Camaradul meu nu cunoștea decât drumul la cazarmă și acasă. Degeaba l-a amenințat colonelul, degeaba i-a dat ordin să dea vizite, el nu avea decât un răspuns : Domnule colonel, e foarte frumos ceea ce spuneți: eu însă abia am timp să studiez ceva în orele libere și nici Dumnezeu de mi-ar spune, n'aș renunța la timpul meu pentru niște sindrofii caraghioase. Pe el l-a mutat disciplinar la Ploești. Azi e locotenent colonel. Era o fire tare ; eu m'am prăpădit zi cu zi. Eu sunt un ticălos.

Ajunseră în dreptul locuinței căpitanului. — Noapte bună Silvestru, îi spuse capitanul și îi strânse puternic mâna. Locotenentul îi răspunse la fel strângându-i mâna, și fără să scoată o vorbă s'au despărții.

Polițaiul din B. de și de scurtă vreme în localitate, cunoștea toate firele ascunse care păreau că se întind nevăzute de dânsul. În B. înlocuia pe fostul polițai, revocat din funcție când a izbucnit scandalul cu contrabandele. Dela dânsul, noul polițai, nenea Iancu Marinescu, aflase cele ce se petreceau în B. În furia de care era cuprins, fostul funcționar i-a destăinuit și lucruri de care avea să-i pară rău mai târziu. Noul polițai l-a ascultat cu cea mai mare atenție, incurajându-l prin tăcerea lui, să continue. După ce s'au despărțit și nenea Iancu a rămas singur în cabinet, a dat ordin sergentului dela ușă să comunice oricui, ar întreba de dânsul — chiar funcționarilor — că nu e la poliție, dar că va veni peste un ceas. Și-a scos carnetul în care își făcea însemnările lui particulare și a notat cu amănunțime toate relațiile, chiar cele mai mici — pe care i le-a dat fostul polițai.

Nenea Iancu s'a despărțit de noi chiar în fața casei lui Georgescu, după ce a avut grija să ne ureze în bloc „noapte bună.“ Luase drumul spre Poliție, la prima stradă pe stânga și-a schimbat și gândul și drumul. A mers încă pe două-trei străzi și a dat din nou în strada unde locuia Georgescu. La douăzeci de pași de casa lui Georgescu era o gheretă pentru sergentul de noapte, cum se obișnuște în orașelele noastre, gheretă în care sergentul se adăpostește de ploaie sau zăpadă, când nu doarme.

Din fericire în seara aceea sergentul nu dormea în gheretă ci în vreo bucatărie. Nenea Iancu intră în gheretă și așteptă. Prin ochiul ce da spre casa lui Georgescu putea vedea tot ce se petrece. Se uită la ceas. Nu trecuse de cât douăzeci de minute dela despărțire. După calculele ce-și făcuse,

cel mult în zece minute, David trebuie să se reînfoarecă. A văzut când s'a deschis puțin ușa dela casa lui Georgescu. Nu mai are răbdare cucoana, îi trecu prin minte. Se uită încă odată la ceas. Se scursese treizeci de minute.

În clipa în care își vâri ceasul în buzunar, auzi pași pe stradă. Se lipi cu spatele de fundul gheretei. Fără să dea nici o atenție, David trecu grăbit pe lângă gheretă. Îl văzu urcând scările și intrând în casă, prin ușa ce se deschisese de o mână nevăzută parcă. Pe urmă ușa s'a închis și strada tulburată o clipă și-a reluat înfățișarea ei nocturnă.

Politiail nu era omul pe care să-l plictisească o așteptare, ori cât de lungă, mai cu seamă atunci când urmărea ceva. Avea răbdare și practica îl învățase să nu fie grăbit decât atunci când a sosit momentul. Îl interesa prea puțin dragostea lui David și a cuconiței Calipso. El urmărea firul legăturilor lui David, care, de când a înăbușit afacerea contrabandei se feria de a fi văzut în societatea funcționarilor superiori din B. și își căpăta unele informații dela soțiile lor. Își da seama, că cel puțin deocamdată, amănuntele pe care le culege zi cu zi să n'aibă nici o valoare. Nenea Iancu era scârbit de procedeele ce se întrebuițau în B. și îi trebuia o deosebită abilitate să nu primească darurile ce-i veneau dela diferiți negustori și cărciumari. În schimb însă se prefăcea că nu știe nimic de cele ce primiau unii din subalternii săi. Era tolerant și nu se gândea la procese de contravenție sau să șicaneze pe cineva. Teama pe care o inspiră într'un orașel ca B. un nou venit în poliție e mare. Nu-i cunoaște nimeni apucăturile, nu știe nimeni dacă e lacom sau dacă primește bacșișuri și în ce formă. Destul de repede însă enigma dispare și adevăratul om, cu apucăturile lui iese la iveală. Despre nenea Iancu spuneau toți că e un om foarte bun. Subalternii săi găsiu chiar că e cam prost, deși uneori se minunau de unde știe unele lucruri.

Peste o oră, David, cu aceleași precauțiuni ca și la sosire, scobori scările. Strada era pustie. Nu era nimeni care să-l fi văzut când a ieșit dela Georgescu. Mergea încet, mulțumit de dânsul. După ce dispăru la o cotitură, nenea Iancu eși din gheretă, îndreptându-se spre locuința lui. Înainte de a se culca, își notă în carnetul lui, ceoace i se pără interesant cum și întâlnirea la ora aceea târzie a lui David cu doamna Calipso.

CAPITOLUL II

1

Vieața în B. își urma avântul pe care îl luase pe neașteptate. Granița fiind aproape un nou negoț a început să înflorească, al contrabandei. Zilnic vedeai țărance din satele învecinate, aduse cu jandarmii în urmă la companie sau la poliție. Incercaseră, femei rămase singure, fără bărbați care se aflau în lungi concentrări, să treacă peste graniță un sac cu făină de grâu sau de păpușoi, sau chiar câteva zeci de ouă. Incercaseră, imitând pilda ce li venia de sus. Cu timpul însă, date fiind dese contrabande, cele mari fiind totdeauna supravegheate cu un ochi binevoitor de autorități, nu se mai ocupa nimeni de ele, așa că puteau trece nesupărate la punctele de întâlnire de la graniță. Se învățase să fie mai șirete și să-și aleagă poteci, pe care nimeni nu ostentia să le cerceteze.

Acasă la Georgescu, de două ori pe săptămână era partidă. Calipso făcea să dea o deosebită strălucire seratelor ei, ceea ce stârnea invidia în câteva case, unde de asemeni se formau obișnuitele partide. Sublocotenentul Stroe era nelipsit și de la partide, și din casa lui Georgescu. Se înfrățise cu David atât de mult, în cât erau nedespărțiți și se doriau când nu se vedeau. În seara aceea, doi oaspeți noi erau așteptați în casa lui Georgescu, de aceea numărul invitațiilor care nu aveau punga groasă era mai redus.

Dintre noii invitați, cel dintâi sosi locotenentul de administrație Roșca urmaș al unei vechi familii cu tradiții, familie boerească, mândră de strămoșii pe care îi pomenea, de era ori nu nevoie. De atâtea ori

locotenentul Roşca, îşi dăduse cuvântul de onoare că nu va intra în casa lui Georgescu, lăsând a se înţelege că între dânsul şi un simplu Georgescu nu pot exista legături sociale. Dar era prieten cu David. David jucase în casa lui, îl împrumutase uneori cu bani, pe care uita să-i mai ceară, aşa că la cea dintâi invitaţie a lui David, în numele domnului Georgescu a primit.

Locotenentul Roşca era un tânăr înalt, elegant îmbrăcat, cu maniere care lăsau să se întrevadă originea şi creşterea lui boerească. Locuia un apartament din palatul familiei pe care îl mobilase cu vechi mobile, cu covoare turceşti şi alte lucruri rare moştenite dela părinţi. Ținea casă, cum se spunea. Primia şi odaia lui era totdeauna la dispoziția intendantului când venea în inspecție. Era un tânăr cu calitate, întunecate însă de patima jocului, moștenită dela cine știe care din strămoșii lui. Deși cunoștea foarte bine pe doamna Calipso, totuși când i s'a prezintat, parcă atunci ar fi văzut-o pentru întâia oară. Calipso îi întinse mâna ei mică, parfumată, să i-o sărute. Mirosul mânei parfumate îl impresionă plăcut. Georgescu nu-și putea ascunde mulțumirea că înfățișat are în casa lui pe urmașul boerului Roșca. Calipso, mai rezervată, dă totuși o deosebită atenție tânărului locotenent, care trebuia să ducă o plăcută impresie din casa ei. Ca să-i dea o dovadă de interesul ce-i purta, Calipso îi spuse :

— Mi-a povestit David (când îi pronunță numele, roși puțin) așa ne-am obișnuit noi să-i spunem, David, după dorința lui, încearcă ca să se corecteze ; mi-a vorbit despre interesanta dumneavoastră colecție de arme vechi și tablouri de familie. Nu vă puteți închipui ce mult mi-a ațâțat curiozitatea. Știți că eu n'am văzut nici odată un muzeu, oricât de mic?

— De-aș fi căsătorit.... răspunse zâmbind locotenentul. Așa, trebuie să ne conformăm obiceiului locului....

Calipso pricepă înțelesul vorbelor și își mușcă buzele cu ciudă. Noroc că în clipa aceea își făcû intrarea celălalt invitat, domnul Dima. Tânăr încă, vioi în mișcări, îmbrăcat după ultima modă de pe Calea Victoriei venise numai de o zi din București. Avea buzunarele pline de noutăți. Era, adică spunea că este secretarul particular al unui influent om politic. În cariera lui, nu avû decât un accident mai important: o închisoare de cinci luni de zile pentru furt. De atunci se cumînșise. Era un dibaci trișor, când trebuia să fie, în unele cluburi bucureștene și un distins gentleman în cluburile frecventate de lumea distinsă și unde avea acces numai datorită situației sale pe lângă influentul om politic. Avea un cap

interesant: părul negru-alb, lung, creț, parcă era pudrat. Ochii lui osteniți păstrau totuși strălucirea particulară celor ce stau până la ziuă în sălile de joc. Fața lui galbenă, de un galben care pare reflexul luminii de noapte. Era interesant, era vorbăreț Dima, și fără să aștepte ca să-l întrebe cineva, își descărcă buzunarele cu veștile cele mai noi și autentice, firește. Venise numai pentru trei zile în B. ca să supravegheze o importantă contrabandă de vite și grâu ale lui David în care, părea să fie interesat și influentul om politic din Capi'ală. Asta n'o spunea, însă cei inițiați din B. vorbeau în taină și suspinau invidioși „așa-i cine are putere“ exprimându-și prin aceste vorbe toată durerea și părerea lor de rău că nu se găsesc ceva mai sus pe treapta socială.

La orele zece, invitații s'au așezat la un chemin de fer care s'a terminat în ziuă. La plecare, toți își exprimau mirarea „ce repede a trecut și noaptea aceasta“.

Odată cu primăvara a început o dislocare mai largă a trupelor, trimise la mari depărtați, în sate. Se făceau lucrări de apărare și întreg județul era tăiat de tranșee și felurite fortificații. Din când în când se auzea că a fost prins un spion. Cercetat, spionul nu era decât un fugar din armatele care se băteau. Alte ori se predau autorității noastre de frontieră grupuri de soldați, fugiții de război. O singură dată, întreg orașul a trăit puternice clipe de emoție. Un întreg escadron de husari, prinși în focurile rușilor se refugiase pe pământul nostru. Căpitanul Cristescu împreună cu o companie s'a dus să-i adune, ceiace nu i-a fost deloc greu. Cai și oameni, au fost aduși în B. Toată populația a eșit în întâmpinare și toți erau mirați de frumusețea cailor și de sănătatea oamenilor, robuști și plini de vigoare. Localnicii aveau un zâmbet ironic pe care nici nu voiau să-l ascundă. Au fugit de luptă, s'au predat, spuneau: li era teamă de rus, adăogau alții.

Oameni și dâșii, vorbeau mahalagii, oferindu-le pâine, ca unor oameni năcăjiți, ce trecuseră prin spaima morții.

Peste două zile rămase în B. numai amintirea celor pe care îi văzuseră și viața și-a reluat cursul ei de mai înainte. Venise și vara cu căldurile ei și cei mai mulți din localnici au plecat pela țară, la o rudă, sau în vreo stațiune de băi. Orașul părea amorțit ziua, cu străzi pustii, cu ferestrele închise și perdelele lăsate. Seara, când se mai răcorea eșia lumea pe stradă, la cofetăria-cafenea, comunicându-și noutățile citite în ziare. Nimeni nu purta nici o grijă zilelor ce aveau să vină. Se deprinsese lumea cu traiul bun, cu un câștig lesne la care nu nădăjduse nicicdată, cu contrabandele, și nimănu i-ar fi venit să creadă că timpurile s'ar putea schimba. De aceia nu a rămas nimeni surprins când batalioanele s'au adunat în oraș, s'au echipat în grabă

și noaptea, întregul regiment, mânat de mii de vieți s'a pus în mers, strecurându-se parcă prin ulițele întunecate, sub privirile celor eșiți în pragul caselor. Se știa acum ca și alte dăți, că regimentul pleacă într'un marș de opt zile, atât și nimic alta..

La bariera orașului, avocatul Mătrăgună, Georgescu și Calipso, David, câțiva funcționari superiori și alți curioși, așteptau cu flori, coloana, adică își așteptau prietenii de petreceri să le arunce o floare să-și zâmbească încă odată și să-și exprime părerea de rău că opt zile, ce lungi sunt uneori opt zile! nu se vor vedea.

După ce a trecut și ultimul soldat, grupul celor patru a pornit încet spre oraș, oprindu-se uneori pe șosea ca să admire frumusețea stelelor care „străluceau ca niciodată.“ Răcoarea aerului, cu miros de fân îi făcea să respire larg, parcă ar fi înghițit aerul.

— Ce frumos e, șopti Calipso, care rămăsese mult în urmă cu David, lipindu-se de brațul lui. Ce frumos e, repetă ea; aș vrea ca toată viața, să mergem așa, în neștire, pe o noapte ca asta.

David se mulțumi să spună un „da“, însă gândurile lui erau împărțite în multe părți. Din informațiunile ce avea, știa că de-acum nu va trece multă vreme și va izbucni războiul. Un curier, venit de *dincolo*, îi aduse la moșie o scrisoare, prin care era rugat să expedieze de urgență, cinci vagoane grâu și două sute de boi, „poate ultimul transport“ scrisese trimitătorul și subliniase aceste trei cuvinte. Afacerea nu voia să-i scape, mai cu seamă că fără să ceară i se sporise prețul atât la grâu cât și la boi. Trebuia apoi să schimbe coroanele ce avea în monedă română și streină; să plece la moșie să distrugă corespondența ce i-ar putea produce încurcături; să pună ordine la biourul lui din B. și pe deasupra, trebuia neapărat să facă un drum la București, unde avea să întâlnească pe Dima și pe unii bărbați politici de al căror sprijin nu se putea lipsi dacă mersul lucrurilor se schimbă. Cu începere chiar de mâine nu va mai sta la moșie, ci în B. Trebuia să se îngrijească, să-și întărească prietenii ce avea, pentru orice întâmplare. La toate astea se gândea David, numai la dragoste nu se putea gândi și în sufletul lui era mulțumit că ea, îmbătată de frumusețea nopții începuse să cânte încet un cântec de dragoste.

— Cât te iubesc! șopti ea isprăvindu-și cântecul.

David își dădă repede seama că trebuie să-și întrerupă gândurile și îi răspunse sărutându-i brațul gol.

— Să grăbim puțin, adăogă el. Ne-apropiem de barieră și am rămas prea mult în urmă.

— He! Domnu Georgescu strigă ea tare, nu ne așteptați, și începă să rătădă.

— Aici, aici! răspunseră deodată Mătrăgună și Georgescu, vă așteptăm.

— Am obosit, dragă, se plânse Calipso bărbatului, când se apropiă de el, să mă duci tu acasă.

Se agăță de brațul lui Georgescu, lăsându-se greu.

Credeam că ești ușoară doamnă, glumi Georgescu.

— Dacă-mi dați voce, doamnă, vorbi Mătrăgună, vă pot da eu brațul.

— Ce galanți; zise isbucnind în râs Calipso.

Calipso apucă brațul lui David și porniră.

Trecând pe străzi, Mătrăgună care știa unde locuise fiecare ofițer, dădea informații.

— Aici, stă Căpitanul Cristescu, spuse, arătând o căsuță, sub ceardacul împodobit de iederă; aici stă Stroe, arată o altă casă mai mare.

— Aici? întrebă mirat Georgescu.

— Da! Ce nu știi că el se muta la fiecare două săptămâni?

Pe urmă, și-a amintit fiecare o vorbă de spirit a lui Stroe și pe neștiute au ajuns în fața casei lui Georgescu, oprindu-se ca la comandă.

— Aici stă domnul Georgescu, vorbi tot Mătrăgună. Ne dați voce să vă dorim noapte bună? . . .

Peste trei săptămâni....

Svonuri despre o apropiată mobilizare a armatei circulau de câteva zile. Svonuri au mai circulat și altădată, au inspăimântat lumea și pe urmă lumea s'a potolit. Acuma va fi ca și atunci, se exprimau cei mai mulți. Călătorii care sosiau cu trenul erau alarmați de știrile ce aflate pe căi particulare în București. În fața neîncrederii concetățenilor care nu voiau să se lase neliniștiți de vorbe se potoliau și noii veniți. Poate, își ziceau ei, prea ne-am lăsat influențați. De altfel ziarele nu lăsau prin nimic a înțelege că ceva neobișnuit, avea să se petreacă în curând. Din potrivă, ziarele publicau orariul trenurilor de plăcere de Sfânta Maria.

Autoritățile din B. primiseră în ajunul zilei de 14 August o telegramă cifrată, destul de serioasă, dar telegrama nu cerea decât luarea de măsuri serioase în vederea evenimentelor ce s'ar putea produce și recomanda stăruitor ca în așteptare, fiecare să fie la postul său. Prefectul, polițaiul, dirigintele oficiului și comandantul garnizoanei erau singurii în curent cu tainele viitorului și așteptau cu infrigurare, cu nerăbdare și cu un sentiment de mândrie telegrama decisivă. Până atunci însă, fiecare din ei recitea cu atenție felurite ordine anterioare prin care li se recomanda măsurile imediate și urgente ce aveau de luat în caz de mobilizare. Munca nu era de loc ușoară, mai cu seamă că tot ce se ordona să îndeplinească era nou. Își da însă fiecare din ei seama, că autoritatea lor creștea într'o clipă, căpătând puteri nemărginite și în adincul inimei așteptau acea clipă cu bucurie.

Ziua de 14 August a decurs în liniște. O zi de toamnă cu soare potolit, una din acele zile pe care amintirea le păstrează vreme îndelungată în minte.

Pe la ceasurile nouă și jumătate seara, când trei sferturi din locui-

torii oraşelului B. dormiau, autorităţile au primit telegrame dela Bucureşti. Erau înştiinţate că România a declarat război şi li se ordonă să deschidă anumite plicuri mari, galbene, în lăuntru cărora vor găsi primele instrucţiuni. Comandantul garnizoanei a primit vestea cu o teribilă bucurie. Ii tremura mâna, toată fiinţa lui tremura de satisfacţie. Ascunzându-şi bucuria, s'a dus la regiment pe străzi lăturalnice ca să nu fie văzut de cineva. Acolo, în cabinetul lui, a deschis „cassa“ şi a scos din ea plicurile numerotate, pe care le-a desfăcut, cetind cu atenţie conţinutul.

În timp ce cetia, i se părú că cineva se ceartă cu plantonul dela uşe. Necăjit, se sculă de pe scaun şi veni să deschidă singur uşa. În faţa lui apăru prefectul, cu ochi strălucitori de bucurie. După prefect venia poliţaiul, serios, pătruns parcă de gravitatea momentului. Poliţaiul a închis uşa după dânşii. Rămaşi singuri, instinctiv, prefectul şi colonelul s'au îmbrăţişat îndelung, au vărsat lacrimi de bucurie, şi după datină îşi urau reciproc : să fie într'un ceas cu noroc ! Poliţaiul zâmbea, mişcat şi el de dragostea patriotică a şefilor lui. Pe urmă colonelul, dădu drumul din braţe Prefectului şi strânse vitejeşte mâna Poliţaiului.

— Acuma la lucru, vorbi poruncitor colonelul.

În unul din plicuri, afişe mari, gata tipărite, anunţau populaţiei mobilizarea întregii armate române ; alte afişe o înştiinţau că s'a proclamat starea de asediu şi explicau cum trebuie să se poarte în noua viaţă ce-i era rânduită ; altele vorbeau de rechiziţii, de spioni, de datele patriotice ale fiecăruia. Afişele trebuiau lipite pe zidurile caselor din B.

Celălalt plic îl privea numai pe colonel. Conţinea ordine asupra modului în care avea să-şi îndeplinească funcţiunea în primele zile.

Deşi înainte îi îngrijora necunoscutul, acuma îi se păreau uşoare îndatoririle ce aveau, parcă s'ar fi găsit în război de cine ştie câtă vreme.

Pe deplin înţeleşi asupra celor ce vor urma, Prefectul şi Poliţaiul s'au despărţit de colonel, dându-şi întâlnire la orele unsprezece şi jumătate noaptea la prefectură.

Colonelul a chemat la dansul ofiţerul de serviciu, — un plutonier major. Ii dădu ordin să sune alarma la miezul nopţii şi să aştepte ordine la telefon.

— Oare n'o fi ceva ? întrebă plutonierul major.

— De, mă'băete, răspuse cu înţeles colonelul, vom vedea !

Trei sergenți de stradă primise ordinul să steie postați la Catedrală. Doi comisari au mers pe la casele protoereului și ale preoților ce se găseau în oraș, pofindu-i la prefectură.

— Da ce vrea prefectul noaptea ? întrebă un preot, supărat că-i strică liniștea.

— Vine Mitropolitul dimineața, răspunse comisarul.

La orele unsprezece și jumătate noaptea se aflau în cabinetul Prefectului toate autoritățile superioare din B. afară de colonel, care sosise cu cinci minute mai târziu.

— Domnilor, voi să începă Prefectul, am să ...

— Pardon, ripostă energic colonelul, asta eu am să le-o spun.

Prefectul îl privi surprins oarecum și parcă atunci, uitându-se mai bine la colonel, văzu haina militară. Instinctiv își duse mâna la cravată și roși ușor. Ii era necaz că nu îmbrăcase imediat haina de colonel asimilat, cum scria un ordin, dar uitase.

— Domnilor, începă colonelul ; Vestе mare : România a mobilizat.

La auzul acestor vorbe, cei de față au isbucnit în urale, manifestându-și bucuria și dorind isbândă repede și ușoară.

Colonelul ar fi voit să continue, însă, ori cât de mare și de sporită era autoritatea lui, trebui să renunțe la restul discursului și apucând receptorul chemă ofițerul de serviciu, căruia îi dădu ordin ca imediat să pornească din cazarmă cele două plotoane de soldați, în frunte cu toboșarii.

În timp ce Colonelul vorbea la telefon, Polițaiul dădu ordin subcomisarului Trifănuță să pornească la Catedrală și să pornească să se sune clopotele.

La orele douăsprezece noaptea, orașelul care dormea, fú deșteptat pe neașteptate. Clopotele sunau la toate bisericile, toboșarii băteau toba

pe strada principală iar dela prefectură, grupul autorităţilor superioare, cu faclele aprinse se îndrepta spre catedrală, cântând imnuri patriotice şi anunţând paşnicilor şi somnoroşilor locuitori că războiul a sosit (Directorul prefecturii cu secretarul şi telefonista, înştiinţau comunele din judeţ.)

Lumea a năvălit la geamuri speriată crezând că e foc, însă când a aflat despre ce e vorba s'a îmbrăcat repede şi a ieşit în stradă.

Cartierele evreşti, zăpăcite în primul moment, neştiind ce poate fi la o oră aşa de târzie, fusese cuprinse de panică. De obicei, numai incendiile le deşteptau la ore târzii. Repede însă şi-au dat seama de realitate, apoi din sute de case mici, tupilate, din toate prăvăliile şi cârciumile au eşit bărbaţii, după ce mai întâi au avut grije să pună steagul în faţa casei lor. Un fior străbătú această populaţie şi în unele case, mame şi soţii şi-au înăbuşit în perne de puf plinsul.

Pe străzi lumea se îmbrăţişa, se săruta, dorindu-şi victorie. Evreii manifestau la olaltă strigând în cor nădejtile victoriei. Pe strada principală din B. toate ferestrele s'au luminat, toate prăvăliile au aprins lămpile, în toate cârciumile era viaţă, căci în delirul bucuriei, însuşi cârciumarii au simţit o sfântă datorie patriotică să-şi cinstească clienţii şi astfel să contribuie la entuziasmul general care creştea.

Clopotele continuau să sune, răscolind văzduhul, şi glasul tobelor, scurte răpăituri, nu conţineau, şi strigătele de „trăiască România Mare“ amestecate cu fel de fel de glasuri, unele subţiri, altele groase nu mai încetau. Lumea se aţâţa, se entuziasma, răpunea duşmanul pe care nu-l vedea, îl strivea în dinţi, îl învingea şi în cele din urmă îl ameninţa, pentru ca apoi totul să înceapă dela capăt, mulţimea simţind nevoia unei destinderi a nervilor, fermecată de nouitatea faptelor. Fiecăruia i se părea că trăeşte o viaţă nouă şi fiecare socotia că virtuţi ce nu le bănuia s'au deşteptat în sufletul lui. Iubitor de părazi, de spectacole, de aglomerări cum e românul, noaptea aceasta i-a oferit toate satisfacţiile la care n'ar fi îndrăznit să viseze vreodată.

Prin excepţie toate localurile au fost lăsate deschise. Se putea bea în cârciumi şi poate că era cea din urmă noapte când se îngăduia acesta. Însăşi autorităţile superioare au sărbătorit evenimentul cu şampanie şi lăutari, cari nu au cântat decât cântece patriotice, şi din patriotism, fireşte, nu au voit să primească tradiţionalul bacşiş, şi ce bacşişuri li se oferea! O generozitate nebănuită ascundea sufletele lo-

cuitorilor din B. Pentru Patrie, era în stare să-şi dea fiecare întreg avutul, şi de i s'ar fi cerut, chiar şi viaţa. Ce însemnătate are viaţa în astfel de clipe? O înfrăţire generală îi cuprinse pe toţi. Evenimentele ce aveau să urmeze nu-i lega oare pe toţi de aceeaşi soartă şi nu eră să aibă fiecare nevoie de sprijinul vecinului? Nu mai există deosebire de naţiune şi evreei, în discursurile ce ţineau vărsau patriotismul lor pe altarul patriei pentru care jurau să moară sau să învingă.

Vorbea în colţul străzii un distins membru al comunităţii. În faţa lui două drapele mari îşi răsfăţau culorile la lumina torţelor. La un moment dat oratorul s'a oprit brusc. Nu-i mai veniau vorbele. Se emoţionase sau vedenii ciudate îl împiedicase? Mulţimea aştepta în tăcere. Fraţilor, putu el să continue, să mergem să manifestăm la domnul Prefect, acolo sunt toţi sprijinatorii noştri.

Şi porni în frunte spre cafeneaua-cofetărie unde autorităţile petreceau, pentru ultima dată, viceau. În drum, membrul comunităţii se aplecă spre vecinul său şi-i vorbi în jargon: du-te repede şi spune-i lui Şmil, să scoată steagul austriac şi să-l bage 'n foc; ce, e nebun?

Pe David evenimentele l-au surprins acasă la Georgescu. Era o partidă intimă. Sunetul clopotelor l-a auzit dela început. A tresărit, a încruntat din sprâncene și deodată, toată atenția lui pentru joc a pierit. Se aștepta la lucrurile ce s'au întâmplat, dar nu credea că evenimentele se vor produce așa de repede.

În seara aceea trebuia să treacă peste graniță ultimul rest din transportul de boi. Dacă erau prinși oamenii lui, era pierdut de astă dată. Se îngălbeni, însă își dădu repede seama că nu trebuie să-și trădeze gândurile, ci să fie vesel, vesel cum nu a fost niciodată în viață.

— Sună clopotele! vorbi Calipso, și după o clipă de tăcere întrebă :
Ce-o fi oare ?

Toți așteptară atenți câteva clipe, apoi isbucniră deodată :

— Sună mobilizarea....

Au lăsat cărțile pe masă, au uitat chiar și de bani, și infrigurați, parecă și-ar fi eșit din minți, au eșit din casă, pornind spre strada principală, și amestecându-se cu grupurile ce întâlneau, au început să-și manifeste bucuria și patriotismul, care îi învăluiau pe toți.

Totuși, în noaptea aceea chiar, poliția a făcut vre-o două zeci și cinci de arestări printre persoanele bănuite că ar avea simpatii pentru inamic. Neînsemnând nimic, sau aproape nimic în scara ierarhiei sociale, mai cu seamă că unii dintre ei erau germani sau austriaci, mulțimea care a aflat, nu numai că s'a bucurat, dar a cerut ca toți străinii să fie arestați, judecați cât de curând și executați ca să se dea o pildă strălucită și altora cărora le-ar veni poftă să facă spionaj. Nebunia bucuriei mulțimei infierbântate n'a cunoscut margini, când a auzit că marele fabricant și industriaș Schmeltz a fost deus împreună cu toată familia. Dar numărul celor ce urma să fie depuși fiind mare, mulțimea nu s'a mai ocupat de ei, lăsând autorităților grija aceasta. Mulțimea trebuia

să manifesteze, să-şi verse tot focul patriotic reţinut în anii de neufralitate. Fiecare bărbat se simţea român, atât de român, cum nu mai fusese niciodată în viaţă.

Pe la orele două şi jumătate noaptea nu mai circula decât pe strada principală o patrulă de soldaţi, din cele două plotoane ce se găseau la regiment. Am uitat să spun că oamenii aceştia chemaţi pentru gărzii, aveau fiecare între treizeci şi opt-patru zeci şi patru de ani; erau oameni vechi pentru armată, care ştiau, căci aşa-i învăţase regulamentele, că sunt destinaţi pentru pază în lăuntru hotarelor, războiul fiind lăsat în seama contingentelor tinere.

David avuse grije să felicite pe colonel şi prefect; strânse şi poliţaiului mâna, însă tresări, de oarece i se părură că nu răspunde elanului său; strânse apoi atâtea mâini, câte prietenii viitoare spera să-şi apropie, căci în război e prudent să fii bine cu toată lumea.

După câteva pahare de şampanie şi după câteva discursuri bine simţite, între discursuri urmând comentariile asupra manifestaţiei pe care cei de faţă au găsit-o „foarte reuşită“, „parcă ar fi fost de mai înaintea organizată“, David şi ceilalţi s'au despărţit, luând fiecare drumul spre casele lor.

În cartierele evreieşti nu se vedea o singură lumină la ferestre; toate prăvăliile îşi trăsese obloanele de fier. În lăuntru însă viaţa furnica. Argintării, obiecte de preţ, alămuri, hainele cele mai bune, toate erau ascunse în locuri sigure. Banii de argint şi de aur erau tănuşi deasemeni. Moneda de hârtie păstrată până atunci cu îngrijire, era scoasă, căci acum îi venia ei rândul. Femeile îşi scoteau cerceii de aur din urechi, inelele din degete, toate mergând spre tainice locuri, de unde cine ştie când vor eşi iarăşi la lumina zilei. Prevăzători, căci în război cine poate şti ce aduce ziua de mâine, din primul moment oamenii aceştia au căutat să-şi asigure o parte din avutul cel mai preţios, de sigur.

Ajuns acasă, David putu în sfârşit să răsuflă. Dădă dracului războiul care-i strica toate planurile de până atunci. Se văzură nevoit să înceapă altele. Experienţa trecutului îi va ajuta să învingă greutăţile prezentului. Socoti că două săptămâni îi sunt în deajuns pentru a înfrunta începutul; după aceasta se va fi obişnuit până într'atâta cu noua viaţă, încât nu-i va fi greu să-şi continue afacerile. De acum nu avea nevoie decât de militari şi se felicita că ştiuse a câştiga prietenia locotenentului de

administrație Roșca, un om care-i putea folosi. În ce privește colonelul, avea îndoeli ce proveneau din teama că va fi trimis pe front, deci nu trebuia să se angajeze prea mult față de dânsul. Cu prefectul sta minunat. Făcuseră împreună o minunată contrabandă. Deși David nu-și oprise din câștig decât o sută cinci zeci de mii de lei, eră mulțumit. Numărase prefectului două sute de mii, partea lui. Bani pe care-i împărțise în dreapta și în stânga, sume cu totul mici, erau totuși prea mari pentru cei care le primiseră. De va fi nevoie le va cere în schimb serviciile la care socotea că are dreptul. Un singur om îl neliniștea: polițaiul. De ce, se întreba el, nu i-a strâns mâna caldă ce i-a întins și l-a privit tot timpul cu un ochi bănuitor? Polițaiul îi e dușman, asta o vedea bine. Pe el nu l-a putut răpune. I-a rezistat și ori câteori îi da a'ntelege că punga lui îi sta la dispoziție, polițaiul îi zâmbea ciudat și zâmbetul acela îl îngheța, îl făcea să schimbe de îndată cursul convorbirii. Il va înfrânge și pe dânsul, își spuse David, îl va înfrânge mai cu seamă acuma, ori cât l-ar costa. De polițai trebuie să scape cu ori ce preț. În omul acesta vedea un dușman, o piedică în planurile lui. Ca într'o fulgerare, îi veni în minte ofițerii cu care jucase de atâtea ori cărți. Oare unde-or fi, se întrebă, părându-i rău că în seara aceasta nici unul nu eră în orașelul din B. toți fiind plecați cu unitatea din care făceau parte. Și, după clipa sentimentală se gândi la afacerile lui. Descue cassa de bani, alese scrisori, rupse unele, ascunse altele, nelăsând în cassă decât scrisori, care de-ar fi fost cetite de alții, compromiteau pe cei ce le-au trimes.

Se făcuse ziuă, când s'a întins îmbrăcat pe o sofa, ca să se odihnească puțin, să-și adune gândurile ca unul căruia-i perise somnul.

Jocul de cărți, manifestația și șampania au ațâțat nervii doamnei Calipso. Când a rămas numai cu bărbatu-său, l-a apucat de gât, l-a strâns puternic la pieptul ei și a început a plânge. Titelule, tu să nu pleci în război, îi spunea, să stai lângă mine, că numai pe tine te am. (Când îl alinta îi spunea și Titel).

Rugămintea era zadarnică. Georgescu se găsea mobilizat pe loc. Pentru dânsul nu era nici o primejdie. Totuși, simțind instincte războinice, îi răspunse :

— De va fi nevoie dragă Calipso, voi pleca. Când e război bărbații n'au ce căuta lângă femei. Sunt doar bărbat odată.

Își îmbrățișă nevasta, ceiace nu i se întâmplase de mult și ea se lăsă strânsă în brațele lui vânjoase.

— Eu mă fac soră de caritate, vorbi Calipso, după ce se deslipi din brațele bărbatu-său. Să vezi ce bine are să-mi stea! Săracii răniți, câtă nevoie au să aibă ei de noi! Și noi femeile trebuie să ne dăm obolul. O, cum am să-i îngrijesc, cum am să le schimb pansamentele! Ai să vezi ce poate nevasta-ta.

— Da, dragă, așa să faci, îi răspunse Georgescu, să vadă lumea că suntem oameni. Oare unde-o fi căpitanul acuma? În casa lor când vorbeau de „căpitanul“ nu se gândiau decât la Cristescu.

— Da, unde-o fi căpitanul, se întrebă pe gânduri Calipso. Ce om! Nu ne-a făcut nici odată nici cel mai mic neajuns. Era o plăcere să stai de vorbă cu dânsul, ți-aduci aminte?

— Da, da, mi-aduc, fu răspunsul.

— El nu se supăra; era totdeauna vesel, continuă Calipso. Tu l-ai supărat de câteva ori și el s'a făcut că nu vede. Nu-ți pare rău acuma?

— Imi pare rău; ce era să fac?

— Și nu te căești, n'ai remușcări?

— Am... dar mi-au trecut. Abia de-mi mai aduc aminte despre ce-mi vorbeşti, căscă somnoros Georgescu.

— Aşa eşti tu, nici acum nu vrei să-ţi recunoşti grosolăniile; poate că el are să moară şi tu nici nu te gândeşti.

— Poate, zise căscând Georgescu, şi... ar fi voit să continue, însă mai căscă odată, apoi adormi.

— Idiotul, se gândi Calipso, a adormit ca de obicei. Nu simte nimic. Căpitanul poate se gândeşte la noi şi el doarme, Acuma a'nceput să sforăie! Doamne, doamne, ce zile mă mai aşteaptă şi pe mine. Mai bine plecă el în război, să moară şi să scap de pacoste la casă. Oare David va pleca şi el, se întrebă de odată. Işi aminti cele ce-i spusese şi îi era teamă de o nouă revizie pe care o aşteptă. Cum să-l ia pe David la război, se revoltă Calipso. Ce să facă el acolo, el care în viaţa lui n'a ținut o armă în mână? Oameni ca David sunt folositori în spatele frontului, la o cât mai mare depărtare, unde primejdia e cât mai mică. Ar trebui să inebunească lumea ca să-l ia pe David pe front se gândi ea.

Pe urmă îi veni în minte ceilalți ofițeri. Întâi sublocotenentul Stroe. Ii părea rău că îl făcuse să sufere atâta pentru ea. Bietul băiat, se gândi Calipso, cât de mult mă iubia şi eu numai odată, o singură dată l-am mângâiat. Ar fi păcat să moară așa de tânăr. Ce are să facă el în război? Calipso nu-și putea închipui ce-ar putea face în război sublocotenentul Stroe, obișnuit să rădă cu femeile, să joace cărți și să petreacă. Un băiat așa de delicat, așa de bine, își zise ea, să plece la război. Ce răi sunt oamenii!

Pe urmă se gândi la toți aceia care trecuseră prin casa ei și deși unii nu-i erau simpatici, avu totuși o vorbă bună pentru fiecare. Ceea ce o îngrozeă mai mult era moartea. Știa că în război mor oamenii, totuși mintea ei nu se putea deprinde cu idea că vreuna din cunoștințele ei să moară. Incepă să se desbrace și trecând prin fața șifonierei se opri, privindu-și trupul. Era ca toate femeile frumoase îndrăgostită de ea însăși. O femeie sau un bărbat care se ocupă prea mult de ei înșiși, de toaleta lor, care pierde ore în fața oglinzii, se iubesc pe danșii și sunt egoiști. Nici odată nu vor trece pe lângă o oglindă, fără să nu-și zânbească, știind că zâmbetul le e întors.

De-acuma, se gândi Calipso, am să mă pot întâlni oricând cu David

și mulțumită de ea, de fericirea ce-i arătă viitorul se aruncă în pat, lângă „idiotul“ ei, care sforăia ca în fiecare noapte.

În noaptea aceea chiar, regimentul, în trei coloane, pe la orele opt trecuse frontiera. Căpitanul Cristescu avea comanda unui batalion. În batalionul lui erau și Silvestru și Stroe. Batalionul își făcea loc prin noapte, pe poteci, înaintând spre punctul ce avea să atace în zorii zilei. Nu se gândea nici unul din ei la cele lăsate îndărăt; un zid parcă îi despărțea acum de toți cei cu care trăise atâta timp laolaltă. Căpitanul Cristescu mergea în capul batalionului, gândindu-se la atacul ce avea să dea în zori. Era parcă un alt om, se simțea tânăr ca la începutul carierei sale. Deacuma începe altă viață pentru mine se gândi el, și nimeni n'are s'o mai abată din cursul ei decât glonțul sau schija de obuz. Oricum, mai bine așa, decât viața de până acum. Ii fu scârbă reamintindu-și de viața ce dusese și scui pă cu desgust.

Cele dintăi trei zile de mobilizare au trecut ca trei zile de nuntă. Ziarele ce sosiau scriau în termeni ditirambici despre entuziasmul provocat în toată țara; comunicatele arătau progresele uimitor de rezezi ale armatei în munții Carpați; autoritățile încântate, aveau ordinul să provoace cel puțin două manifestații pe zi și să țină înălțătoare discursuri patriotice. Moralul populației civile trebuia menținut tot timpul iar trupele ce plecau pe front trebuiau entuziasmate pentru ca și oamenii aceștia să aibă moralul ridicat.

A patra zi, când s'a afișat ordinul că e oprită vinderea băuturilor spirtoase, sub cele mai aspre pedepse, populația din B. abia atunci și-a dat seama că războiul mai e și altă ceva. Agenții de la administrația financiară și-au început munca în beciurile cărciumilor. Controlau, pecetluiau vase, se certau cu cărciumarii, care voiau ca să treacă în registre cantități mai mici de cât acelea pe care în adevăr le aveau. Târgul începuse în întunericul pivnițelor.

Alte afișe înștiințau populația că e obligată să dea cearceafuri, cămăși, flanele și ori ce alte obiecte de îmbrăcăminte, necesare soldaților. În prăvăliile de manufactură urma să se facă rechiziții. Efectele s'au arătat imediat. Cantități mari de pânzeturi, cămăși, flanele, ciorapi și atâtea alte mărunțișuri au fost ascunse, lăsându-se numai strictul necesar în prăvălii.

Doamnele, înștiințate încă din prima zi să se înscrie la spitale ca surori de caritate, s'au grăbit la biurourile Crucii Roșii. Deși cele mai multe din ele nu știau face un pansament, totuși, a doua zi, femeile din B. au apărut pe stradă în costume albe, cu o tocă albă în cap, cu monograma cusută în mătase roșie. La cele patru spitale ce au luat fiin-

ta, nu erau decât doi medici, unul evreu, celălalt român. Conducerea generală o avea medicul evreu, ca unul ce era de mult încetățenit și avea gradul de locotenent. Lupta pentru a se găsi patru administratori era mai grea, deoarece numărul concurenților se înzecise și în cele din urmă au reușit să fie numiți patru domni cu puternice proptele politice locale: Avocatul Mătrăgună nu a făcut parte dintre concurenți. El s'a mulțumit din primul moment cu un sechestru la fabrica de che-restea a lui Bergman și de aceea sta liniștit, veghind însă ca să nu se ivească vreun doritor la postul ce i se încredințase. Ca să dovedească priceperea și interesul ce-l punea pentru Stat, a luat imediat în primire averea fabricii, a întocmit un inventar sumar și a cerut prefectului ca să interneze fără întârziere pe toți funcționarii fabricii fiind streini. În modul acesta a reușit să fie singur stăpân și să plaseze în locul celor îndepărtați câțiva prieteni de ai lui.

Arestul din B. gema de arestați și fiind-că localul era neincăpător pentru marele număr de „spioni“, ce aduceau jandarmii din județ s'a transformat și o altă casă în arest. Populația evreiască, deși entuziastă la început, abea își ascundea nemulțumirea văzând că mulți evrei populau arestul sub învinuirea de spionaj. O adevărată panică i-a cuprins pe toți la vestea că marele bogătaş Max Leib a fost depus. Erau furioși pe autorități și în adâncul inimei lor blestemau războiul. Pe Max Leib, pe marele filantrop cunoscut de zeci de ani, tocmai pe dânsul care cu o zi mai înainte dăduse o sută cinci zeci de mii de lei Crucii Roșii și își luase însărcinarea de a înființa și întreține un spital pe cheltuiala sa, tocmai pe dânsul să-l aresteze? Se întrebau toți. Nu le venia să creadă, însă Max Leib era în arest, păzit de doi gardieni ca să nu comunice cu nimeni. Președintele comunității evreiești împreună cu cei mai bogați evrei au făcut toate intervențiile pe lângă politicieni și autorități ca să-l elibereze, însă n'au putut obține nici un răspuns satisfăcător. Au aflat doar că Max Leib a fost arestat din ordin, dela București și că nimeni nu știe motivul arestării lui. Trebuie să fie ceva, se gândi atunci președintele comunității; mai bine să așteptăm evenimentele. Dădu ordin coreligionarilor săi să nu mai vorbească despre Max Leib și să fie răbdători.

Când a aflat David despre arestarea lui Max Leib, s'a posomorât. Cu marele bogătaş avusese câteva convorbiri în taină și nu odată s'a întâlnit în București cu doi spioni din Viena cărora le-a încredințat

scrisori de la Max. Nu se temea că uşi de puţin că Max îl va trăda, însă se temea ca mâna aceea nevăzută care nimerea așa de bine să nu-l atingă și pe dânsul într'o zi. Se gândia și deodată avu o strălucire de bucurie. Cu siguranță că el e, polițaiul. Auzi sgomot în stradă. Tresări, și se repezi la fereastră. În primul moment crezú că vede pe polițai, însă se liniști. Treceau un șir de căruțe militare, ridicând nouri de praf în urma lor.

Polițaiul, el e cauza tuturor arestărilor, își continuă David gândurile. De omul acesta trebuia să se scape orașul cu orice preț. Știa că senatorul Popescu, om cu trecere la București, nu-l suferia. Numai el ar putea scăpa orașul de nenea Iancu.

Nu stătu o clipă pe gânduri. Eși în oraș și se duse deadreptul acasă la președintele comunității. Acesta rămase mirat văzându-l pe David în casa lui, însă după ce-i explică între patru ochi rostul vizitei, președintele îl pofti să ia loc pe un scaun și el însuși se așeză în fața lui, ascultându-l.

— Cred, încep David, că nu putem sta liniștiți, atâta timp cât cei mai de seamă oameni ai noștri sunt arestați sub invinuirea de spionaj. Ne facem un nume prost și reputația noastră suferă. Nu e creștin care să treacă pe lângă un evreu și să nu spue tare: „și ăsta trebuie să fie un spion”. Ar trebui să mergă la București o delegație..... Cunoașteți legăturile mele cu senatorul Popescu. Nu mi-ar fi greu să-l hotărâsc să facă un drum la București. Înainte însă, aș fi de părere să-l angajăm ca avocat pentru cei arestați și să-i dăm un aconto gras.

Președintele comunității aprobă fiecare frază a lui David.

— La București, continuă David, D-tră veți intra în relațiuni cu președintele central și împreună cu Popescu veți face toate demersurile necesare pe lângă miniștri. N'ar strica, de s'ar încerca, Popescu poate orice, ca să fie mutat polițaiul. E un om foarte primejdios pentru toți. Viteji ca ăsta, să se ducă pe front, nu să facă pe grozavul aici. L-am cunoscut din prima zi când a venit și nu mi-a plăcut de loc.

Președintele comunității se uită la ceas. Mai erau șapte ore până la plecarea unui tren.

Cu simțul lui practic, văzu unde era primejdia. Nu stătu o clipă la îndoială asupra celor ce avea să facă. Un întreg plan de luptă se zămislise în mintea lui în timp ce David îi vorbea.

— Voi pleca deseară, răspunse, apoi deschise casa de bani, numără

cincizeci de mii de lei, pe care îi puse în buzunarul dinnăuntru al hainei.

Înainte de a eși din casă se opri, și spuse lui David :

— Trebuie să fie închis și unul de-ai lor. Avem dovezi împotriva fratelui lui Morariu. Da, strigă președintele, avem dovezi că e spion. Acum fac toți pe patrioții și în casa lor beau în fiecare seară șampanie. Îl denunțăm ; să fie și unul de-ai lor. Hai să mergem la Popescu.

Lumea, după ce și-a dat tributul pentru Crucea Roșie și s'a mai obișnuit cu viața de război, dându-și seama că cea dintâi virtute e prevederea, a început să adune provizii pentru iarnă. O ușoară urcare la prețurile colonialelor a fost deajuns pentru ca cei cu dare de mână să-și cumpere cantități mari. În prăvăliile evreilor rafturile erau aproape goale, marfa fiind scoborâtă în timpul nopții în pivniși. Prăvăliile, nu toate însă, ale românilor erau pline cu marfă. Lumea da năvală și cumpăra. Când și în depozitele lor a început să se subțieze marfa, atunci, deodată, toate prăvăliile și-au îndoit prețurile iar la unele articole le-au întreit chiar. Găseai tot ce voiai, în cantități mici, cu prețuri mari și aceasta ca o favoare ce se făcea cumpărătorului. Firește că și negustorii români au urcat prețurile, însă li-era ciudă pentru că vânduse mari cantități de marfă negustorilor evrei, și unui armean care îi asigurau că marfa lor e „pe drum”. Zilele treceau și marfa nu mai sosea, în schimb a sosit un comandament rusesc care s'a instalat în cele mai frumoase case și a rechiziționat imediat, pe strada principală, cele mai mari case pentru diferitele lor servicii. Un colonel s'a instalat la locotenentul de administrație Roșca. Nu în apartamentul ce ocupa locotenentul, ci în restul palatului, care reinvia parcă. A doua zi a venit în B. un regiment de ruși, cu oameni îmbrăcați în mantale lungi de culoarea finului uscat.

Pe străzi treceau căruțele rusești, trase de cai mari și grași, cu cozile lungi până în copite, stârnind uimirea locuitorilor. Se uitau la soldați: 'nalți, voinici, rumeni la față; se uitau la ofițerii lor, îmbrăcați, parc'ar fi eșit la plimbare; se uitau la căruțele lor, solide, cum nu

mai văzuseră și în minte comparau cele ce vedeau cu soldații noștri mărunți, cu caii noștri mici care duceau încărcături peste puterile lor. Mulțimea aparatelor de război, de telefoane ce aparțineau unui singur regiment impresiona deasemeni și nu unul spunea : ce vrei, împărăție mare și bogată.

Orașul se umpluse de sgomot și de nădejde la vederea trupelor aliate. Brutalitatea cu care ofițerii și soldații își căutau cantonamente, a mai scăzut din entuziasmul populației și mulți doreau să-i vadă odată plecați pe front, deși deabia veniseră. Locotenentul Verșevski din administrație și adjutantul colonelului rus se instalează la doamna Calipso Georgescu, unde fu primit în lipsa doamnei, de bărbatul ei. De la căsătorie, Georgescu abia acumina avea prilejul să facă primul act fără știrea soției. Îi era teamă și în minte își pregătea argumentele să-și convingă nevasta că altfel nu se putea. Tocmai el, funcționar superior la prefectură să dea pildă de neospitalitate patriotică ? își spunea într'una.

Când veni acasă de la spitalul unde nu făcea nimic de oarece abia se deprindea cu noua meserie de soră de caritate, Calipso văzu în curte un echipaj elegant și patru cai de o rară frumusețe. Pricipu numaidecât cele ce se petrecuseră în lipsa ei și după ce aruncă asupra trăsuri o privire care o satisfăcu, se duse deadreptul în odaia ei de culcare. Aproape tremurând, apărură bărbatu-său

— Dragă, începui el, ca unul ce-și cerea ertare pentru fapta săvârșită, n'am avut ce face și a trebuit să primesc pe ofițerul rus. (Ea tăcea înțepată). Spune că e... conte; închipuește-ți dragă, ce fericire a dat peste noi, să găzduim un conte! (Ea făcea pe supărata). Dealtminteri nici nu-l primeam, dacă nu mă ruga — Georgescu apăsă pe cuvântul „ruga“ — locotenentul Roșca.

Georgescu făcu o pauză, neștiind la ce avea să se aștepte dela nevastă-sa. Îi era teamă de una din acele scene, cu țipete și cu plânsete, însă din fericire Calipso, asculta atentă fiecare cuvânt. Surprinsă de tăcerea lui, vorbi :

— Și pe urmă ?

— Roșca, continuă el, mi-a spus că rusul e din administrație și va sta mai mult la noi, dacă îi va plăcea. E foarte cum se cade ; nici nu-ți poți închipui ce om bine crescut. M'a întrebat, când a văzut portretul

tău, să-i spun cine e doamna. Când i-am spus „sofia mea“, s'a uitat lung la mine, m'a felicitat, adăogând: *trés distinguee.*

Doamna Calipso mulţumită în sufletul ei, nu voi să-şi trădeze bucuria de aceia spuse cu nepăsare :

— Va trebui să ne strimtorăm puţin, dar ce să facem, așa-i războiul !

Primind vizita lui David și a președintelui comunității evrești din B. senatorul Popescu nu păru cătuși de puțin surprins. După fețele lor îngrijorate pricepu că importante afaceri îi aduceau la dînsul. Se bucură, deoarece i se dădea prilejul să-și afirme și în timp de război atotputernicia lui de ales al națiunii.

După ce vorbiră despre ultimele evenimente și comunicate care făceau să crească speranțele tuturor în izbânda repede și definitivă, urmă o tăcere lungă. Parcă nu mai aveau ce-și spune; parcă numai pentru aceasta veniseră amândoi. Președintele comunității oftă și își întoarse supărat capul într-o parte, făcând cu mîna un gest desnădăjduit.

— De ce oftezi domnule Samuil, îl întrebă senatorul.

— Eh! făcu Samuil, dumneavoastră nu vedeți ce-au făcut cu noi? Măine-poimăine, poate să m'aresteze și pe mine. De ce nu? Mai bine să ne omoare, decât să ne chinuiască!

— Lasă, zise senatorul.

— Ce să lași, ce să lași, cucoane Petrică? Să te-aresteze ca pe hoți? Da ce? Am furat ceva? A venit rechiziție, am dat; trebuie bani, am dat; tot ce trebuie noi dăm; de ce să nu dăm, dacă-i război?! Noi dăm și ei să petreacă! Fratele lui Murariu toată ziua petrece și strigă că pe toți are să ne închidă. El să ne'nchidă? Un spion!

Senatorul era din ce în ce mai atent. Cu familia Murariu se certase de mult, din cauze politice și nu lăsa să-i scape nici un prilej pentru a-i răsplăti răul ce-i făcuse, trântindu-l în alegeri la colegiul doi de senat. De-ar fi numai un pic de adevăr, incele ce spunea președintele, în

două zeci și patru de ore, Gheorghe Morariu e arestat.

— Ce spui domnule Samoil, îl întrebă senatorul din ce în ce mai curios, îți dai seama de gravitatea afirmațiunilor ?

— Da, răspunse liniștit Samuil uitându-se în ochii lui David. El crede că noi am uitat. ? N'a trecut el cu cinci luni înainte de război patru sute de porci dincolo ; n'a fost în Ungaria și'n Bucovina trei săptămâni ? Dacă n'ar fi spion s'ar fi plimbat, liber, în Bucovina, ca cetățean austriac, bun de armată ?

Are dreptate, se gândi senatorul Popescu, prezumții destul de puternice. Să se descurce cum o putea. Pe asta trebuie să-l băgăm la dubă ; i-a sosit și lui ceasul.

— Noi, continuă președintele comunității, am trecut noi granița, au venit la noi oameni de dincolo, ne-a văzut cineva ? Nu, atunci de ce ne arestează, spune și mata cucoane Petrică, de ce ne arestează ?

— Hm, asta mă mir și eu, fu răspunsul.

— Cucoane Petrică, urmă firul gândurilor Samuil, noi am venit la dumneavoastră să vă angajem ca avocat pentru toți cei arestați. Parcă dacă-i război, judecată nu-i ? Li cunoașteți pe toți c'ăici faceți politică, între noi ați crescut. Trebuie să mergeți la București, să spuneți acolo ce se petrece. Dacă-i război să ucidă toată lumea ?

— Da, Morariu, vorbi ca pentru dânsul, senatorul, să vedem ce-i cu dânsul.

Samuil își dădu imediat seama că pe Popescu îl preocupă mai mult Gheorghe Morariu și se bucură. Dacă îl arestează pe Morariu e pe, sfânta dreptate.

— Cu Max Leib însă, urmă senatorul. . .

— Lasă pe Max, intrerupse Samuil, el e cetățean austriac, s'a vedea pe urmă ce-i cu dânsul : deocamdată să vedem care-i vinovat. Ce înseamnă răzbumarea asta ? Dacă au trecut din ei, vreocâtiva, dincolo ce-i cu asta ? Dacă au neamuri, nici de sărbători să nu le vadă ? Parcă noi eram în război când s'au dus ! N'avea decât să nu-i lase la vamă și nu trecea nimeni. Ce, avea vreun interes ?

David privi semnificativ pe senator, reamintindu-i din priviri că cu unii din cei închiși au „lucrat“ împreună și avea astfel nu numai datoria, dar și obligațiunea de a-i scoate din arest.

— Trebuie să mergem la București, întări Samuil ; chiar în astă seară să plecăm. Noi cum v'am spus, v'am angajat avocat pentru toți, cu

una sută de mii de lei onorar. Vă dăm un aconto de cinci zeci de mii...

Spunând acestea, preşedintele comunităţii scoase din buzunarul de la haină pachetul de bancnote pe care îl pregătise cu o oră mai înainte şi-l puse pe biroul avocatului-senator Popescu.

— Poftim aconto, zise, apoi urmă: Mergem la Bucureşti; acolo dumneavoastră vă duceti la miniştri, la armată, ştiu eu unde vă mai duceţi; eu am să spun tot Preşedintelui Uniunii; suntem aliaţi cu Franţa şi Anglia, acolo nu-s persecutaţi evreii... Pe Gheorghe Murariu trebuie să-l închidem numai decât; el e mai vinovat decât toţi cei închişi, dumneavoastră ştiţi coane Petrică.

— Asta o ştiu, răspunse senatorul; îl arestăm, de asta să fii sigur. Ce, dacă e român îşi poate permite orice? Da cine-i el, ia să vedem noi?

— Sigur, întări Samuil, în război toţi suntem români, băetul meu nu-i mobilizat şi eu nu zic nimic!

Aici trebuie să fac o paranteză. Un ordin al Ministerului de război dat încă din timpul neutralităţii, preciza, că tinerii care au o specialitate vor fi mobilizaţi pe loc, în întreprinderea la care lucrează. Fiul lui Samuil se ocupa cu măcelăria, deşi nu era măcelar de meserie. Tată-său s'a gândit câţva timp înainte de a face pasul care-i frământa mintea zi şi noapte. În B. exista o fabrică de tăbăcărie, locuitorii îi ziceau dubălărie. Samuil a cumpărat dubălăria lui Avram dubălarul pe nimica toată: două zeci şi cinci de mii de lei. Conducător se făcû fiul lui, Samuil, desconcentrat pe acest motiv şi mobilizat după ordin. În dubălărie pe lângă trei ţărani în vârstă, care întorceau pieile în butoacele cu zeamă şi apoi le întindeau la soare să se usuce, restul personalului, două zeci şi trei, erau tineri evrei şi români cum şi trei avocaţi români care în vederea evenimentelor îmbrăţişaseră o nouă meserie. Când a izbucnit războiul, dubălăria a trecut direct sub controlul armatei şi cei două zeci şi şase de tineri, mobilizaţi pe loc, au început campania. Aici se găsea mobilizat ca subdirector, fiul lui Samuil.

— Ai dreptate, reluă senatorul. Aşa nu mai merge, nu vezi dumneata că a'nceput să lincezească comerţul? Proprietarii celor mai mari prăvălii, toţi închişi, ca spioni. E revoltător!

— Sigur, răspunse Samuil. Şi hojul ăsta de poliţai. Ce caută la noi? De aicea nu-i; familie n'are; nu ne cunoaşte; tânăr e, de ce să nu meargă la război? Dacăi să reuşeşti să-l muţi, ai să primeşti un ca-

doua frumos. Un cuvânt la ministru, acela, cum îi zice, prieten bun cu dumneavoastră şi gata treaba. Ducă-se la dracu !

— Cu poliţaiul are să fie mai greu, vorbi senatorul. E rudă cu un ministru şi e om cinstit. Nimeni nu are nimic de zis, împotriva lui...

— Tocmai de aceea trebuie să-l mutăm, se grăbi să vorbească Samuil ; ce ne trebuie nouă de-aiştia ? Adică noi nu suntem cinstiţi ? Facem cui-va rău ? Iacă, dacă're să spue să dau încă zece mii de lei la Crucea-Roşie, am să dau, şi ce-i cu asta ?

Schimbând firul convorbirii, care până acum socoti că a fost destul de serioasă, senatorul Popescu se adresa lui David :

— Ei, când pleci la război ?

David surise şi răspuse :

— Poate la vreo revizuire !

— Pân'atunci se isprăveşte războiul.

— Deocamdată, începui David, organizez un spital şi am luat asupra mea sarcina aprovizionării tuturor spitalelor. Fiecare la locul lui şi unde se pricepe, dacă vrem ca lucrurile să meargă bine, adăogă sentenţios.

— Fireşte, se grăbi să confirme senatorul. De-ar fi pus fiecare la locul lui, aţi vedea ce bine ar merge ţara asta.

Apoi, parcă atunci şi-ar fi adus aminte de o convorbire îndepărtată inchee : Ne-am înţeles, ne întâlnim la gară şi ce-om mai avea de discutat, avem destul timp până la Bucureşti

— Nu uitaţi de Morariu, reaminti Samuil.

—Nu, nu : până diseară şi ăsta are să fie gata.

După aceasta s'au despărţit, mulţumiţi fiecare de planurile de viitor şi de noua viaţă, care nu părea să fie aşa de mohorâtă cum se arăta-se în primul moment.

În timp ce discutau, în arestul preventiv, un comisar regal începuse primele cercetări printre cei arestaţi. Bărbierul Goldşmit, interogată cel dintâi, spuse hotărât că nu va răspunde nimic până ce nu va fi arestat şi Gheorghe Murariu, adevăratul spion, cum îl numea el.

Comisarul regal nu se aştepta la un astfel de răspuns, atât de îndrăzneţ. Nu trecuse decât o jumătate de oră de când se despărţise de fraţii Morariu, căci prânzise la dânzii. Acolo auzise înalte lecţii de patriotism. Pe drum până la arest, se gândea la această familie şi o fericea, când deodată, un Goldşmit oarecare i-a distrus toate visurile, cu

afirmațiunea despre vinovăția lui Gheorghe Morariu. Nu știa ce să facă, deși avea puteri discreționare. Totuși se hotări. Luă un lung interogator lui Goldșmit, nu asupra faptelor lui, ci asupra celor săvârșite de Morariu. Denunțul fiind categoric, comisarul regal și-a întrerupt ancheta, s'a dus la cazarmă, unde-și avea deocamdată biroul, și a dat ordin ca imediat să fie adus Gheorghe Morariu.

Seara în B. nu se vorbea decât despre acest eveniment, care covârșia pe acel depe fronturi : arestarea lui Gheorghe Morariu.

Senatorul și președintele comunității s'au urcat veseli în vagonul de-a'ntîia, exprimându-și firește, față de ceilalți călători surprinderea pricinuită de această senzațională arestare.

Svonuri triste și alarmante circulau în taină, în B. Nu se știa nimic despre soarta regimentului, nici o știre nu venise, comunicatele oficiale nu pomeneau o vorbă de regiment, care în mulțimea de unități parcă își perduse individualitatea. Se spunea că în a treia zi de război batalionul comandat de căpitanul Cristescu fusese în întregime distrus de inamic. N'ar fi rămas decât vreo cincisprezece oameni, și aceia umblă fugari prin munți.

La auzul acestor știri cărora nu știai de să le dai sau nu crezare se adăugau și altele tot așa de indurerate. Comandantul regimentului ar fi fost luat prizonier; căpitanul de rezervă Străjescu s'ar fi sinucis ca să nu cadă prizonier, nemții sunt pe aproape, căci noaptea mai cu saemă se auzea șubuitul tunului care nu înceta. Intrase groaza și panica în locuitorii din B. cărora le venea să creadă că nemții ar fi pe undeva, în apropiere, deoarece regimentul de ruși plecase în grabă spre front. Între plecarea lor și svonurile ce sporeau, se stabilise o legătură și unii credeau că descoperă chiar un sămbure de adevăr. Răniți nu soseau, în spitale negăsindu-se decât soldați bolnavi și vreo douăzeci de răniți ușor dela alte regimente, oameni cari nu aveau nici o cunoștință despre cele petrecute cu regimentul din B.

În multe case pierise veselie. Războiul se arăta acum sub o altă formă, nouă, a durerii ce se împrăștia în atâtea căminuri de oameni umili care își dăruiau singura lor avere: viața. Cei care aveau frați, părinți sau bărbați plecați în război, se simțiau înfrățiți în durere și se mângăiau din priviri, neavând curajul să-și spună cele ce auzeau. Adevărul îi cutremura pe cei rămași, și orice puteau să audă, numai

adevărul să nu li se spună ca să nu li se răpiască și cea din urmă nădejde dinsuflet. Uneori soțiile sau mamele celor plecați aveau priviri fulgerătoare, pline de ură, când vedeau tineri aciuiați pe la fabrici, pe la spitale sau pela partea sedentară, unde atâția își ascundeau infirmitățile morale.

— Numai ai noștri se duc la moarte, își spuneau soțiile printre lacrimi; cei bogați au rămas la fabrici, în oraș sau la atelier, cine mama dracului le-a mai înfințat!

Scrisori nu veniau de pe front, sau poate veniau, însă la oficiul postal se instalase cenzura și tineri voinici, români, erau prea ocupați cu citirea maldărilor de cărți poștale și cu *triarea* lor. Nesiguranța aceasta contrasta dureros cu noua înfățișare. Mai marii erau preocupați de victorii și se arătau nervoși că armatele nu înaintează destul de repede ca să se isprăvească odată. Alții erau preocupați de grija ce o puneau pentru a se găsi todeauna departe de front. Plutea în suflete instinctul nedreptății, însă nu scotea nimeni o vorbă și multe suflete își revărsau în taină durerea și jalea. Unele autorități căpătaseră o putere atât de mare încât dispuneau de avutul și viața cetățenilor. Ce povesteau femeile dela țară, strecurate prin barierele orașului, despre capii din comune, era înfiorător. Ai fi crezut că adevăratul dușman era populația de femei și copii rămași fără sprijin, nu inamicul de peste hotare. Răutatea omenească a început să se dea pe față, negăsind piedici în potrivăi.

Un ordin telegrafic îl chema la o unitate de front pe colonelul lăsat în B. la partea sedentară. În locul lui a fost numit un maior „jubilar” prieten bun cu toți. Căpitanul Ursu, un bătrân căpitan, fu numit comandantul pieții. Alți ofițeri veniau de cine știe unde custozii la fabrici și ateliere, instalându-se ca la ei acasă, pentru o indelungă ședere.

În timp ce se petreceau acestea, într-o zi, trecu din gură în gură vestea că în după amiaza aceia sosesc răniți de-ai regimentului. Curiozitatea era mare. Lumea se îndrepta spre bariera pe unde aveau să treacă automobilele. În așteptare, femeile vorbeau despre cei plecați și o nădejde creștea în sufletul fiecăreia. Însfârșit li se da puțința să afle ceva din cele ce s’au petrecut *acolo*. Autoritățile, înștiințate telefonic și-au trimis reprezentanți. Numai polițaiul se găsea la barieră, de o oră. Avocatul Mătrăgună veni cu un buchet de flori, iar Calipso împreună cu David a sosit în elegantul echipaj al locotenentului rus.

Lumea își punea mâna strașină la ochi și cerceta zarea. Tremura

de nerăbdare și de neliniște. Fiecare clipă se scurgea ca o veșnicie și fel de fel de gânduri treceau prin mintea fiecăruia și gândul fiecăruia era numai la ființa dragă și îndepărtată.

— Se văd automobilele, vorbi cineva din mulțime.

Depart, pe șosea, nouri de praf învăluiau mașinile care se zăreau. Un fior străbătu mulțimea și toate privirile erau ațintite asupra noului de pulbere și a punctelor negre ce se măreau cu cât se apropiau. Nu se auzea o vorbă, nu se auzea nici respirarea mulțimei care aștepta într'o grozavă încordare. Acum se aude găfăitul mașinelor. Șoferii încetinesc mersul la o sută de metri de mulțimea care așteaptă, mută ca unul singur. Inceț trece primul automobil. Mulțimea privește la cei din lăuntru. Oameni bandajați la cap, la mâini și la picioare, priviau și ei, doar vor vedea pe cineva din ai lor. Privesc cu o față serioasă, alta decât aceia de altădată și ochii lor nu exprimă nici bucurie, nici durere. Parcă se miră de atâta mulțime ce așteaptă și se întreabă de ce așteaptă. Alte trei automobile urmează pe cel dintâi. Din toate, aceeași ochi ce privesc cu bunățate și cu seninătate. Sunt oameni slăbiți, galbeni la față și în ochi au străluciri ce reamintesc câmpul de luptă. Într'al cincilea automobil sunt greu răniți, soldați întinși pe țărni, oameni ce poartă în strălucirea ochilor fantastice vedenii. Săracii, șoptește mulțimea și multe mâini își șterg lacrima ce stă gata să picure. Un mare automobil sanitar rusec, închis, urma după al cincilea și în sfârșit cel din urmă aducea patru ofițeri, unul cu față întreagă bandajată, al doilea cu piciorul și o mână învelite în alb, al treilea purta un bandaj la mâna dreaptă, iar al patrulea, rumen la față, nu părea să aibă nici un semn de război.

După ce-au trecut automobilele, mulțimea s'a întors în oraș. Unii dintre cei aduși au fost recunoscuți, însă ce puteai vedea, când au mers așa de repede și când toți semănau între dâșii parcă erau copiii aceleiaș mame ?

— Doamne, Doamne ! oftau femeile făcându-și cruce.

— Oare cine era ofițerul bandajat la cap ? întreabă Calipso pe David și fără să aștepte răspunsul, continuă : trebuie să fie greu rănit !

— N'o fi căpitanul Cristescu ? zise într'o doară David.

În oraș lumea aștepta pe stradă, urmărind pe cei din automobile, țărani-soldați, pe care cine avea să-i cunoască ! Ofițerii au fost recu-

noscuți, însă toată lumea se întreba cine să fie acela căruia nici fața nu i se vedea măcar?

Peste o jumătate de oră se știa în B. că era sublocotenentul Stroe, grav rănit la cap și că zilele lui sunt mai aproape de moarte decât de viață.

Femeile se îngrămădiau la porțile celor două spitale unde-au fost repartizați răniții, cerând să li să spună numele celor aduși, însă au fost gonite de un plutonier, cu brutalitate.

— Doar sunt ai noștri, strigă una, noi să nu-i mai vedem?

Colonelul din intendența rusă dădea seara o masă la care pe lângă aghiotantul lui și doi ofițeri ruși în convalescență, erau invitați maiorul „jubilar“, căpitanul Ursu, locotenentul Roșca era ca de gazdă, doamna Calipso și soțul său, David, funcționarul înalt dela prefectură, avocatul Mătrăgună și fostul polițai Rizescu, poreclit Mână lungă cu soția.

Masa servită rusește—doi bucătari întovărășiau pretutindeni pe colonel — ațâța curiozitatea invitaților neobișnuși cu bucătăria aliaților noștri, cu multele feluri de mâncări și cu variatele băuturi dela vodcă până la șampanie, pentru ca apoi s'o ia dela capăt cu sfântul rachiu tare, cum numai în Rusia se bea. Patru soldați ruși, în pantofi, serveau oaspeții ca niște chelneri desăvârșiți.

Convorbirea a început, după cum era și firesc, despre războiu și transportul de răniți care sosise în după amiaza acelei zile. Pe sublocotenentul Stroe îl plâneau toți. Calipso care îl și văzuse își povesti impresiile.

Nu m'a cunoscut, inchipuiți-vă, spunea ea. Aiură, sau nu știu ce avea, nici n'am putut sta când i-au schimbat doctorii pansamentul. Imi venia rău.

— Eu nici nu m'am dus să-l văd, vorbi maiorul jubilar. Locotenentul Adam, are să scape degrabă, cu toate că e rănit la inimă și picior.

— Ce e Adam? întrebă Rizescu.

— Profesor în Ploești. Nu vă aduceți aminte de ofițerul acela care umblă totdeauna cu o carte în mână?

— A, da, făcu Rizescu. Curios om *eră*.

— Celălalt e un învățător, nici nu știu cum îi zice.

— Sărăcii, exclamă doamna Rizescu.

Ceilalți oftară.

Colonelul rus, care vorbea destul de bine franceza și înțelegea puțin „moldovenească“, caunul care a fost pe vremuri în garnizoană într'un orașel din Basarabia, crezu de datoria lui să-i încurajeze pe cei de față și le spuse:

— Așa-i la început, până se deprinde lumea. De doi ani, am văzut atâția, încât nu mă mai impresionează. O singură dată m'am infuriat când mi-au adus pe targă, pe frate-meu mort. M'am infuriat și am scuipat cu ciudă. De-acum poate să piară lumea, am zis. Ori murim azi, ori murim mâine, ce fericire că trăim? Să bem în sănătatea frumoaselor doamne!

— Bravo, are dreptate colonelul, răspunse maiorul jubilar, în românește și ridicându-se în picioare strigă „à la votre mon colonel“, ai dreptate, hei când eram și eu tânăr, al dracului mai eram!

Toți râseră, afară de cei doi ofițeri ruși în convalescență. Ei au tăcut tot timpul, au mâncat puțin și au băut și mai puțin. Unuia din ei abea-i mîjca mustața; celălalt avea o frumoasă mustață blondă. Acesta era finlandez; celălalt, un copil aproape, era fiul unui colonel și se înrudia de aproape cu contele Tolstoi.

— Atâția ruși, vorbi vecinului căpitanul Ursu, și nici unul la fel!

Convorbirea a alunecat apoi cu ușurință la alte subiecte mai vesele și deci potrivite cu diposiția comensilor.

Pe la miezul nopții au trecut în altă oada, unde îi aștepta jocul de cărți. Cei doi ofițeri ruși au plecat la spital. Jocul a finit până în ziua. Colonelul rus a pierdut vreo cincizeci de mii de ruble, ceia ce făcu pe Rizescu să spună lui Mătrăgună: — Asta de-o juca totdeauna așa, dă gata Rusia.

— N'are să aibă cu ce plăti mâine fânul, spuse maiorul jubilar locotenentului Roșca.

— De asta să n'aveți grije domnule maior, îi răspunse locotenentul; l-a și plătit.

Era vorba de fânul regimentului din B. vreo treizeci de vagoane, dar colonelul era departe pe front și rușii atât de aproape. Locotenentul Roșca s'a hotărât să-l vândă colonelului rus, deși s'ar fi putut rechițiționa pentru trebuințele unităților în trecere, după cum spuneau ordinele. Colonelul însă s'a înțeles cu Roșca să-l cumpere și banii să-i împartă împreună. Cum afacerea nu se putea face fără complici-

tatea maiorului jubilar, colonelul rus i-a vorbit şi, „da ce nu facem între aliaţi, fu răspunsul. Altfel, ce fel de aliaţi suntem?”

Doamna Rizescu ar fi voit să plece, însă bărbatu-său îi şopti la ureche :

—Nu se poate dragă, nu vezi că câştig şi mai sunt bani de câştigat? Parcă n'ai şti că n'am slujbă! Stai şi tu acuma. Bine că m'am introdus. Cu ruşii aştia merg la sigūr. Joacă şi tu, nu se poate să nu câştigi!

Nenea lancu trecu de câteva ori prin dreptul casei colonelului rus şi scupă cu scărbă, ştiind ce se petrece înăuntru. Era unul care prin funcţia lui ştia mai multe decât alţii şi poate de aceea îi pierise încrederea în oameni. Işi aminti că de atâtea ori a fost nevoit să lucreze altfel decum îi dicta conştiinţa lui; că fusese obligat să lucreze împotriva conştiinţii lui; că a ascuns furturi, a trebuit să închidă ochii asupra contrabandelor ce se făceau în văzul tuturor, să mintă şi să se plece în faţa oamenilor politici care nu-i cereau decât lucruri împotriva legilor. Credea că odată cu războiul se vor pune capăt atâtor rele însă acuma îşi da seama că din prima zi aceleaş obiceiuri continuau şi cei răi deveniseră a tot puternici, cei buni silindu-se să ajungă pe cei răi. Vedeau cele ce se petrec la regiment, îl scandalizau favorurile, se revoltă împotriva corupţiei ce se întindea, însă nu putea face nimic. Nu ştia, dacă va scăpa curat din vâltoare sau va cădea şi el în mrejele ce se ţeseau în jurul lui. Li era silă şi de lume şi de viaţă. În mintea lui incolţea ideia să renunţe la funcţie şi să plece pe front departe de această lume pe care ajunsese să n'o mai priceapă.

Vinderea băuturilor spirtoase era oprită. Pedepse aspre loviau pe aceia care ar fi dat mai cu seamă soldaților rachiu sau romuri, dar cu toate pedepsele și ordinele vedeai ziua'namiază soldați ruși beți pe străzi, abea tirindu-se. Crișmarii se jurau că nu vind și poșteau autoritățile să le cerceteze pivnițele și să constate că vasele cu rachiu erau pecetluite și nimeni nu se atinsese de ele. Prețul alcoolului crescuse, se insutise, căci rușii dădeau orice, și haina de pe dânșii, numai să aibă băutura mult dorită. Cineva vindea, însă niciodată nu se putea afla vinovatul, erau numai presupuneri. În casele din cartierul evreesc pe care nimeni nu le-ar fi bănuît, evreice bătrâne la care nimeni nu se uita se îndeletniceau cu acest comerț. Pe urmă comerțul s'a întins și fiecare casă devenise o crâșmă clandestină unde oricine putea să beie, cu ușile zăvorite.

Lupă plecarea celei dintâi unități ruse, s'a dat ordin ca tot rachiuul să fie vărsat iar vinul și coniacul să nu se mai vândă decât cu un bon pe care îl elibera însuși prefectul. Cu această operație a fost însărcinat căpitanul Ursu. El era prieten cu toți iar cei pe care nu-i cunoscuse, se împrietenise și cu ei. Cercetă toate pivnițele, însoțit de câțiva soldați și funcționari de la administrația financiară. Ca unul care era om de înțelegere, căpitanul Ursu s'a înțeles repede cu toți cărciumarii ca în schimbul unei sume destul de rotunjoare să se verse apă în loc de rachiu. Păcat să se verse, spunea căpitanul și prevăzător cum era, adăoga: poate are să trebuiască mai târziu, când nici nu ni-o frece prin gând.

— Sigur, întăria cărciumarul; pe o vreme că asta un păhăruț de rachiu e ca o doctorie.

Dar fiindcă apa nu mirosea a rachiu și rachiul vărsat trebuia să miroase, s'a convenit ca fiecare cărciumar să stropească și puțin rachiu. Statul însă, nevoind ca negustorii păgubiți să-și piardă fructul muncii lor, a însărcinat doi funcționari de la administrația financiară să le dea în schimb bonuri, ca acele de rechiziție, prin care să se constate cantitățile vărsate și valoarea lor, căci Statul avea să plătească mai târziu.

O adevărată jale se răspândise în B. când a'nceput să se dea drumul butoaelor cu spirt, în stradă. Cărciumarul, cu întreaga lui familie priveau amărâți, vecinii eșise în stradă și priveau și ei. Mai la o parte, reprezentantul autorității păzea ca nu cumva să se apropie cineva și să ia din băutura sfântă. Vestele cărciumarilor își ștergeau discret lacrimile, iar copiii lor plângeau, văitându-se că au sărăcit. Căpitanul Ursu trecea în inspecție să vadă cu ochii lui cum i se execută ordinul. Câte un cărciumar îndrăznea să spună :

— Păcat domnule căpitan de-așa băutura să se verse. Băutura ca la mine, în tot orașul nu găsești.

— Păcat, nepăcat, răspundea aspru căpitanul, așa-i în război. Trăește lumea și fără rachiu. Apoi se întorcea către soldatul care privea cum se scurge vasul și-i poruncia : Dă un picior în fund, să curgă tot deodată.

Un soldat rus trecu pe lângă o cărciumă. Nu se putu opri să nu-și umple gamela cu rachiul vărsat. O duse la gură și sorbi lacom câteva înghițituri, pe urmă se uită uimit la toți, scui pă furios și vorbi : Asta apă, asta niet rachiu.

— Da, știți voi, răspunse negustorul. Vouă vă trebuie spirt de nouă zeci și nouă de grade !

Toată lumea răsă de întânplarea aceasta cu rusul și în câteva ceasuri se și răspândise vestea că rușii de la etapă au cărat rachiul cu căldările în cantonamentele lor. Nimeni nu li s'a împotrivit, căci ei amenințau cu arma pe oricine li-ar fi stat în cale, și, spuneau locuitorii, cine e nebun să moară de geaba ?

Civili, dacă nu erau funcționari, trebuiau să se roage și să întrebunțeze fel de fel de mijloace pentru câteva sticle cu rachiu, luate pe furis. Și ciudat lucru : cei care niciodată nu au avut în casa lor o jumătate litru de alcool, simțeau absolută nevoie să aibă cel puțin câteva litruri. Pentru ofițeri și funcționarii superiori, era indeajuns să trimită

o vorbă cârciumarului, pentru ca el însuși să aducă la casa fiecăruia cele dorite. Bani nu plăteau și de-ar fi voit să plătească, nici un cârciumar nu primea. Avea cine plăti: Statul.

Locotenentul Adam mergea repede spre vindecare. I se închisese rana dela mână și acum se gândea că cel mult într'o săptămână, avea să se reîntorcă pe front. Nu-i părea deloc rău, ci din potrivă. Simția însă lipsa camarazilor și a soldaților mai mult ca oricând. În spital se plictisise. Veniau cocoanele și-i aduceau flori, bomboane și-l întrebau, într'una îl întrebau cum e pe front, ce simți când intri în luptă, dacă l-a durut când i-a străpuns mâna glonțul și alte întrebări care pe din-sul nu-l interesau. La urmă toate aveau aceiași întrebare pe buze: — Și ai să pleci iar pe front? Eu nu i-aș mai trimite pe cei răniți, sus-pinau pentru ele.

Locotenentul surâdea și nu răspundea. După ce plecau se întorcea către sublocotenentul Vasiliu și-i spunea: — Imi pare bine că în curând plec. Un cias n'aș sta mai mult aici.

Sublocotenentul zâmbia dureros. Ar fi voit să miște piciorul însă nu putea încă, ceace-l întrista și mai mult. De formă îi adresau și lui vorba cucoanele și își întorceau repede privirile dela dânsul.

Locotenentul Adam își aminti de camarazii de pe front și cum nu voia să plece cu mâna goală îndărăt se gândi să le ducă niște coniac. Auzise că ofițerilor răniți le da prefectul un bon de trei sticle. Trimise ordonanța cu un bilet la prefect, însă soldatul s'a întors cu mâinile goale.

— Nu l-ai găsit? întrebă locotenentul.

— Ei nu! găsit, cum nu, răspunse soldatul.

— Și?,

Soldatul se codi să răspundă, pe urmă punându-și ochi în pământ zise:

— A rupt biletul și ne-o dat afară.

— Bine! făcu locotenentul.

— La alții dădea, adăogă soldatul.

— Nu-i nimic Gheorghe, vorbi locotenentul, așa-i la război. Am să vorbesc cu locotenentul Roșca când om pleca.

Apoi, îi veni să-l întrebe pe soldat:

— Prin oraș cum îi, Gheorghe?

— Iah! făcu soldatul cu desgust, aiștea-și fac de cap și la front cine-i vede?

Svonurile alarmante care circulară o bucată de timp pe socoteala regimentului s'au împrăștiat. Se știa că regimentul înainta în Ardeal, se știa cine-a murit și cine sunt răniți, se vorbea chiar și de faptele îndrăznețe ale unor plutoane sau compănii, și lumea se mai liniștise. Nădăjduia. Fiecare își spunea : cine știe, poate al meu are noroc și scapă. Se liniștise și cartierul evreesc. Războiul nu mai era așa de primejdios după cum își închipuise în cea dintâi clipă. Ordinele confidentiale care soseau la partea sedentară și care se cunoșteau de îndată, făceau să sporească speranțele. Cel mai nou ordin spunea că toți specialiștii vor fi retrași de pe front și întrebuințați, fiecare, la specialitatea lui. De pe front primiau știri bune : crășmarul Burchiș împreună cu vărul-său Șmilovici au căzut prizoneri. Printre soldații răniți se spunea că s'au predat. O asemenea indisciplină nu putea suporta medicul-locotenent evreu, deaceia, pe acei care au vorbit, nevindecați încă, i-a evacuat. Oamenii neștiind ce să facă, au pornit unii în cărje, alții cu mâinile legate de gât, la regiment.

Între acestea a sosit în B, Blum, popotarul regimentului pe front, ca să se aprovizioneze. Blum aducea scrisori și știri noi. Abea a ajuns acasă, abea a avut timp să dea nevesti-sa un serviciu de masă complet, cu furculițe, cuțite, linguri și lingurițe de argint, „darul de pe front“ cum îl numea el, abea a avut timp să-l ascundă la loc sigur, că un adevărat pelerinaj începu la casa lui. Vecinele Sura și Beti au venit cele dintâi. Blum le-a asigurat de soartă bărbaților lor. Și Moisi și Sami continuau să fie în serviciul popotei sub aripa ocrotitoare a lui Blum.

— Și, departe popota de unde se bat? întrebă tremurând Sura.

— Sigur, răspuse Blum.

— Și tunul n'ajunge acolo? întrebă Beti, ca să se asigure.

— Dece s'ajungă? Dacă ajunge cum mai facem mâncare pentru domnu general?

— Vei! Vei! suspinară deodată amândouă femeile.

— Iaca scrisori, zise Blum, scoțând din buzunare un teanc. Cătați acolo și dați-le la adresă, că eu n'am timp.

Alte femei, alți bărbați veniră la Blum, să audă din gura lui o știre despre ai lor, să-l întrebe când se întoarce la front, ca să răspundă și ei și să trimită ceva de mâncare la ai lor.

Blum era grăbit; trebuia să iasă în oraș, să fie văzut de localnici, să se lase întrebat de război și să răspundă, povestind greutățile prin care a trecut popota când a început să fie bombardată de ghiulelele „neamșului“. Odată chiar era să fie rănit de un glonte, care i-a șuerat pe lângă ureche, povestea Blum celor care-l ascultau și poate îl credeau.

Blum intră în băcănia lui Șvarț și îi întinse o lungă listă dându-i în grijă ca până a doua zi toate să fie gata impachetate.

— Ce face Strul? întrebă Șvarț de fiu-său.

— Pân'acuma bine, fu răspunsul.

Răspunsul nu plăcù lui Șvarț. Îi chemă pe Blum într'o odae și acolo, între patru ochi întrebă:

— De ce? S'a întâmplat ceva? Nu mai e la popotă?

— Ba la popotă este, vorbi Blum. Vrai să-l țin, dai o mie de lei pe lună, altfel n'am nevoie de el.

— O mie de lei! Da ce, eu fur banii? se infurie Șvarț. Dau cinci sute.

Blum rămase neinduplecat. El era mare și tare la popotă și de îndată ce nu-l asculta un soldat îl trimetea pe front. Șvarț consimți să facă și acest sacrificiu. Pe urmă Blum, s'a dus la spital să-și vadă ofițerii. Pătrunse întâi în camera unde zăcea sublocotenentul Stroe.

— Să trăiți domnule sublocotenent, îi spuse Blum.

Sublocotenentul se uită la Blum și deodată își aminti de mâncarea ce i se trimetea pe front, dela distanțe de zeci de kilometri; își aminti că i-a trimis la ploton un soldat în vârstă, care era la popotă, un om cu unsprezece copii și se infurie.

— Bestie! răzni sublocotenentul.

— Lasă ca-i să te faci sănătos și tot Blum are să-ți deie de mâncare! răspuse Blum.

După aceasta plecă. Ii peri pofta să mai viziteze și pe ceilalți ofițeri însă mare îi fu bucuria când pe sala spitalului se întâlni cu sublocotenentul cel cu fața rotundă, care sosise cu ceilalți răniți.

Sublocotenentul îi întinse mâna lui Blum și o convorbire prietenească a început între ei.

— Ai fost rănit? întrebă batjocoritor Blum, căci îi știa povestea.

— Bre, să vezi ce-am păfit, vorbi sublocotenentul Purcariu. Nu puteam merge, măi omule. Și mă durea de nu vedeam cu ochii; dac' am văzut că nu-i de chip m'am dus la doctor. Trebuia să mă evacueze. Acuma mi-a făcut operație, însă tot nu sunt cum eram eu. În două luni, cred să mă fac sănătos.

— Da ce ai avut, întrebă dinadins Blum, făcându-se că nu știe nimic.

— Nu ți-am spus? Doar acu ți-am spus: niște afurisiți de trânji.

— Ai! făcu Blum; cât am suferit și eu, era să mor, zău așa! Grea boală. Mai bine un glonț că te vindeci repede!

Pe urmă au vorbit despre niște afaceri ale lor, pe care din cauza războiului nu le-au putut termina și s'au despărțit mai prieteni ca la întâlnire.

O nouă prietenie se s'abilise între Calipso și locotenentul Verșevschi. David simțise un puternic concurent în „rus“ și era furios de neputința în care se găsea. Incepuse să fie gelos și scenele pe care i le făcea erau tot mai dese, însă nici odată nu ajungea la violență. O ruga, îi făgăduia tot ceiace ar fi voit, numai să nu se uite la rus.

— Dar nu-l iubesc dragă, răspundea răsând Calipso. Ce ciudați, sunteți voi bărbații când iubiți! Vi se pare că orice bărbat care numai se uită la femeia pe care o iubiți, a și devenit amantul ei.

— Nu, eu nu sunt așa, vorbi David. Tu te uiți la rus, cum te-uitai întâia oară la mine.

— „Mă uit la rus“ ce vorbă e și asta? ai vrea să stau serioasă; când îmi vorbește să-i întorc spatele și să-i arunc vreo grosolănie? Asta n'am s'o fac, zise Calipso. În loc să ai grijă de altele, tu te ocupi de mine. Ți-am spus de atâtea ori: oricând îl las pe Georgescu și vin la tine. Vrci acuma? Hai!

— Încă n'a sosit timpul, răspunse David pe gânduri.

— Atunci să nu-mi mai faci scene, că ești nesuferit.

— Nici tu să . . .

— Iar, zise Calipso, astupându-i gura cu palma.

Calipso iubia pe locotenentul Verșevschi, însă știa să-și ascundă așa de bine dragostea, încât numai ochiul atent al amantului putea să bănuiască ceva. Bănuelile știa să le risipească repede și să inflăcăreze dragostea lui David. Locotenentul Verșevschi îi dăruia un minunat inel de platină cu briliante și o pereche de cercei de aur cu perle adevărate. Ei îi plăceau bijuteriile și în lipsă de cele adevărate, se mulțumia cu

imitații. Ii era necaz că nu-și putea pune cerceii în urechi și inelul în deget, ca să fie văzută, însă se mângăia singură. Atunci, cu ușa încuiată ca să n'o surprindă nimeni, se așeza în fața oglinzii și își privia urechile împodobite. — Ce frumoasă ești, exclama mulțumită de ea însăși.

Rusul îi făgăduise un colier. Aștepta cu nerăbdare să-i sosiască ordonanța cu lada în care se afla visul ei. În așteptare îi dăruia toate ciaturile când erau singuri și locotenentul își potrivea așa fel serviciul, încât era totdeauna acasă în lipsa lui Georgescu. Ea se plictisi repede de spital. Se îmbolnăvi și trei zile n'a eșit din casă.

— Imi face așa de rău să văd răniți, spunea Calipso. Nervii mei nu pot rezista. De aceia m'am hotărât să lucrez acasă pentru armată, să adun tot ce-o fi nevoie. Nici nu-ți inchipui dragă cât muncesc, se plângea oricui Calipso.

Pe locotenentul Verșevschi îl iubia mai mult decât ca pe o dragoste trecătoare. Ii plăcea să-l asculte povestind despre țara lui nemărginită, atâtea și atâtea lucruri despre care ea nu auzise nici odată. I se deșteptă dorul de plecare, însă din fericire aceste dorinți dispăreau de îndată ce nu mai era ținută sub farmecul povestirii. I se părea că rusul îi spunea lucruri din povești. Se mira de delicatețea lui, deoarece auzise despre ruși că într'o mână țin un cnut, în cealaltă o sticlă cu rachiu. Atât știa despre ruși și acum, deodată, i se risipea imaginea neștiinței. Mai cu seamă luxul ofițerului o impresionase în mod deosebit. Ei nu aveau decât un singur lavuar. Locotenentul și-a cumpărat din primă zi un lavuar mare, frumos, de marmoră. După ce l-a așezat în odaia lui, l-a încărcat cu o mulțime de sticle mari și mici, cu fel de fel de perii, tuburi, cutiuțe, fiecare având o întrebuințare specială.

— Un magazin dragă, spuse Calipso, bărbatului.

Ei privia uimit, atingea o cutiuță, o lua în mână, o examina dând din cap; lua o sticlută, îi scotea dopul și mirosea, întrebându-se într'una: oare asta la ce-i trebuie? Ai dracului ruși!

Avea și David o mulțime de perii, însă atâtea ca la rus, cine-a mai văzut, își spunea Calipso.

Un singur cusur avea rusul; era însurat. De n'ar fi însurat, se gândia Calipso, cine știe, și se visa contesă sau poate prințesă.

Locotenentul Verșevschi nu era însurat, însă purta verighetă în deget și pretutindeni pe unde trecuse scăpase de plictisitoare întrebări

ce ți se pun când nu porți o verighetă. Ofițer de rezervă, foarte bogat, om care călătorise întreaga Europă, voia să fie liber pe dânsul.

O singură dată se îndrăgostise și era să facă pasul de care fugia, însă se opri la timp. De atunci s'a hotărât să poarte verigheta, ca pe un talisman ce păzea pe fete și inspira încredere femeilor măritate. Nici o femeie nu putea spera să-l aibă de bărbat și el era sigur că nu va avea „istorii“, cum le spunea.

Calipso se transforma pe nesimțite, își rafina gusturile și începuse să-i displacă vulgaritatea bărbatului ei, căruia îi descoperea pe fiecare zi tot alte cusururi și se mira ea însăși cum de nu băgase de seamă mai înainte. Ideia de a se despărți de dânsul prinsese rădăcini adânci. L-ar fi lăsat în orice clipă, căci îl iubia pe Verșevschi, dar fiindcă știa că într-o bună zi va pleca, lăsându-i doar amintirile care și ele se șterg cu timpul, se temea că după ce va pleca rusul va pleca și ea din casa lui Georgescu, isgonită poate și asta n'o voia.

Se va elibera însfârșit, își spunea și va trăi altă viață, viața ei, pe care acum și'o așteptă.

Arestarea lui Gheorghe Murariu a căzut ca o lovitură de trăznet în familia lui, destul de numeroasă. Frate-său mai mare, Pavel, șeful familiei, de obicei liniștit, nu-și putea stăpâni furia. Alergă la prefect, la comisarul regal, la maiorul jubilar, însă nu putu obține nici un rezultat favorabil. Pentru prima dată în viață se simțea slab și părăsit de prieteni, care îl priveau neincrezători. Degeaba a strigat la toate ușile nevinovăția fratelui său, degeaba își expunea zelul său patriotic, toți dădeau din umeri, răspunzând că n'au ce face, nu știu nimic, s'aștepte ordine, poate e o eroare la mijloc. Ii era rușine să mai iasă pe stradă. I se părea că toți îl privesc în batjocură și-l arată cu degetul ca pe un rău făcător. Mai cu seamă i se părea că evreii îi râd satisfăcuți, ceiace-l înfură și mai mult. Nu-i rămânea decât o soluție: să plece în grabă la București. Cunoștea destui oameni politici dela care avea dreptul să nădăjduiască. Gândurile i se încălceau. Aci îi părea rău că n'a făcut să fie arestați mai mulți evreii; aci se înfură pe autorități, pe țara întreagă, pe dezordinea ce există și pe care el abia acum o vedea pentru întâia oară. Iși amintea recente manifestații patriotice din fruntea cărora n-a lipsit; de politica lui intervenționistă din anii neutralității; de nenumărații refugiați ce găsiseră un „adăpost“ în încăpătoarea lui locuință. Un adevărat patriot, își spunea Pavel, și tocmai lui să i se aducă o atât de gravă ofensă! Gândurile i se întunecau aducându-și aminte de sutele de porci și boi pe care le trecuse frate-său peste graniță, dar, își punea întrebarea, numai el a făcut contra-bande? Să-i aresteze pe toți atunci! Nu, chibzui după ce se mai linișți, punctul acesta negru trebuie să dispară, să rămână întreg și lumi-

nos patriotismul familiei. Asta-i țara românească, își spunea iarăși, nici un merit nu e recunoscut. In loc de mulțumire, poftim : închisoarea și batjocorirea unei întregi familii de oameni cinstiți și muncitori care și 'au jertfit viața și averea pentru țară !

Era plin de revoltă Pavel Morariu. De-ar fi avut putere ar fi ucis și cine știe ce-ar fi fost in stare să facă in clipele acelea.

In casa lor jale și plânsete. Bătrâna doamnă Morariu se ascunsese a iatacul ei nevoind să vadă pe nimeni, și nici mâncarea n-o atingea. Pavel o mângâia dându-i speranțe și el însuși simțea cum îl revin puterile, exprimându-și încrederea ce-i fusese atât de sdruncinată.

Cei arestați l-au primit cu urale pe Gheorghe Morariu.

— Bine-ai venit domnule Gheorghe, îi strigară plini de bucurie.

— Ai venit să facem o manifestație ? îl întrebă alții.

— Da ce cauți aici, îi spuse altul ; noi credeam că ești la război ! Auzisem că ai căpătat o decorație așa de mare !

Din toate părțile îi veniau astfel de întrebări. Morariu spumega de mânie, însă se stăpâni. Se mulțumi să le spună : Lasă că-ți vedea voi, gândindu-se la Pavel.

— Eșim odată cu toții de aici, răspuse Goldșmit, bărbierul. Ce-ai crezut că numai noi suntem spioni ?

— Măi jidane, tu să taci, se răsti Morariu !

— Să taci tu pezevenchiule ! Aici toți suntem egali ! Frate-tău n'a plecat la București ? Voi ne-ați băgat aici, voi să ne scoateți, da-ce crezi ?

— O să vă scoată dracu, răspuse Morariu.

— Atunci ai să eși și tu !

In seara aceea, amărât, Pavel Morariu a plecat la București.

CAPITOLUL III

1

Un maior însoți din ordin până în orașelul B. pe senatorul Popescu și pe președintele comunității evreești. Lumea politică din București, marele rabin și președintele Uniunii evreilor au fost alarmați de marele număr de coreligionari arestați în B. Intervențiunea pe lângă guvern avu efect. Maiorul avea însărcinarea să cerceteze, să se convingă și să caute a împăca lucrurile, eliberând pe câți mai mulți, dacă vor fi găsiți nevinovați. Nici aliații noștri nu au rămas streini de cele petrecute în B.

Se presupunea un zel în îndeplinirea îndatoririlor și o neînțelegere a ordinelor venite dela centru, care regreta că „evreii au fost confundați cu streinii“. Se da și lămuriri asupra cuvântului „străini“ și se recomanda în special autorităților din B, să se poarte blând cu evreii, cetățeni ai țării. Președintele comunității din B, primise asigurări că în curând guvernul va veni cu o lege de încetățenire. Anglia și Franța nu vor tolera multă vreme situația de neexplicat din România, așa se șoptia.

Știrile acestea, răspândite cu iuțeala fulgerului, au umplut de bucurie suburbiile evreești din B. Războiul le adusese prima victorie. Celelalte vor veni dela sine.

Maiorul era găzduit în locuința lui David, singura demnă de un personaj atât de important. După un dejun copios, a pornit spre arest împreună cu comisarul regal din localitate. În cabinetul directorului in-

chisorii, timp de trei ore, s'au perindat cei arestați sub grava învinuire de spionaj. Când rămăneau singuri, maiorul își exprima uimirea față de comisarul regal de ușurința cu care au procedat autoritățile locale. Din cincisprezece, câți au instruit, nici unul nu avea vreo vină. Doi din ei luaseră parte la niște contrabande, dar contrabandele se prescriseseră din ordin. Toți cincisprezece au fost eliberați chiar în seara aceea și cercetările au arătat că Morariu nu fusese străin de unele arestări.

Cei eliberați au depus a doua zi în mâna prefectului sume de bani pentru fondul Crucei-roșii.

Ancheta a continuat și negăsindu-li-se vreo vină specială, evreii arestați, chiar și Goldșmit, au fost puși în libertate. Rămăsese în închisoare numai Max Leib, supus austriac. Senatorul Popescu și alți politicieni cu trecere au început demersuri stăruitoare.

Polițaiul însă, urmărea cele ce se petreceau și a rămas adânc jignit în sentimentele lui când a văzut că sunt eliberați și aceia împotriva cărora dovezile erau indestulătoare.

—Ce vor să facă oamenii aceștia, se întreba el, unde vor să ne ducă ? Ce însemnează amestecul acesta otrăvitor al politicei și în chestiuni de apărare națională ? Nici când e război nu se cumițesc ?

Știa că ziua următoare avea să fie anchetat Max Leib. Toată noaptea a pregătit dosarul lui Max Leib. Reușise, prin dibăcie, să-și procure documente pe care nimeni nu le putea respinge. Toată noaptea nu a putut dormi, frământat de gânduri. Aștepta, cum nici odată în viața lui n'a așteptat să se facă ziua, să plece comisarul regal să-l ancheteze pe Max Leib și să se ducă și el, să arate dovezile.

A doua zi, cu o vădită bună voință, comisarul a început să pună întrebări lui Max Leib. Acesta nega cele ce i se imputau și aproape să-l convingă pe comisar, când apărură polițaiul.

— Domnule Comisar, începui palid nenea Iancu, iată și ultimele dovezii că Max Leib e spion. Intinse documentele ce avea. Comisarul se încrunță și citi prima pagină. Cu o bună voință ce uimia, întrebă pe Max Leib dacă recunoaște scrisul și iscălitura, care erau ale lui.

Max Leib se învineși și începu să tremure. Se uită la polițai. Polițaiul îl privi cu ochi severi, un ochi ce spunea; mărturisește adevărul. În mâna lui Max Leib, hârtia tremura, cum tremura și el.

— Ce aveți de spus, îl întrebă comisarul.

Max Leib se uită rugător la comisar, apoi își întoarse privirile spre

polițai, însă când îi ceti hotărîrea pe față, simți că pentru dănsul scăpare nu mai este. Bolborosi, încercând să spună ceva și se prăbuși la pământ.

Ordinul de arestare al lui Max Leib fu confirmat. Erau dovezi prea bătătoare la ochi, ca să măi încerce cineva o scăpare. Și totuși Calipso stăruia până în cea din urmă clipă, fiind singura care lua apărarea lui Max.

Biserica Sfântu Neculai dela marginea oraşului își deschidea porțile în fiecare seară și în fiecare dimineață. Bătrânul părinte Grigore, cu toată greutatea anilor, slujia de douăori pe zi, ca altădată, ca în anii păstoriei lui din tinerețe. Rămase să țină locul fiului său, Părintele Ion, plecat pe front, ca preot militar.

În cele dintâi zile ale războiului nu se abătea nimeni pe la biserică. Părintele Grigore, își adâncea ochii în evanghelie și citea cu glas tare, cât îi îngăduiau puterile, rugăciuni ca pentru o vreme ca aceasta.

Și în fiecare zi, în ceasuri de vecernie, clopotul cel mic, din turnul clopotniței suna ca un plâns și aducea veste celor ce uitase, că pe lumea aceasta mai e și Dumnezeu, că au neamuri pecate în luptă și cei rămași, au și față de dâșii îndatoriri de împlinit.

Multe zile n'au trecut și în biserică, părintele Grigore nu mai era singur cu dascălul Ionaș care îi da răspunsurile. Câteva femei bătrâne, ai căror fii erau nici ele nu știau pe unde, s'au arătat la început sfioase, apoi în fiecare seară, la vecernie, biserica se umplea de femei și copii veniți să asculte rugăciunile ce porniau din gura părintelui Grigore. Vorbele ce porniau din gura lui nășteau speranțe în suflete și le mângâiau de indoelele prin care treceau. În biserică se linișteau și mame și soții, în Biserica Sfântu Neculai găsia oricine alinarea chinurilor ce-i străbăteau sufletul. Rugăciunile erau ascultate în tăcere și fiecare căta să prindă înțelesul vorbelor rare, adânc înțelese pe care abea atunci îl prindeau.

Începuse lumea să-și aducă aminte de Dumnezeu și credința în ceva nevăzut, mai presus de puterile noastre, da fiecăruia tărie să indure cu seninătate parcă greutatea vremii.

Într'o seară, o femeie tânără, cu ochii plânși, a venit în biserică și a ingenunchiat lângă ușă. A ascultat un timp în tăcere rugăciunile

părintelui Grigore, apoi deodată, parcar fi uitat unde se găsia, oftă și zise tare: Doamne, părinte! și căzu cu fața pe lespedea rece, frângându-și trupul de plâns.

Părintele tresări și se opri o clipă. Lumea își intoarse capul spre ușă să vadă cine a turburat rugăciunea și pricepu cele ce s'au petrecut fără să o spună cineva.

Trebuie să-i fi murit bărbatul, se gândiră toți și pe nimeni nu l-a, înșelat gândul.

Cu câteva ceasuri mai înainte sosise acasă, cu lada de campanie ordonanța sublocotenentului Teodosiu.

Când îl văzu cu lada, doamna, se bucură.

— Ce-i Ioane? întrebă ea.

— Dă! răspuse Ion, cântând într'o parte, aveți și-o scrisoare, adăugă. Ii întinse scrisoarea. Ea ceti, se făcu albă la față, voi să vorbească, însă îi tremurau buzele și nici o vorbă nu scotea.

— Când? putu rosti în cele din urmă.

— Dumnezeu să-l ierte, suspină ordonanța; l-am îngropat în cimitir alături de domnul căpitan Cristescu.

Sublocotenentul Teodosiu se căsătorise cu patru luni înainte de începerea războiului. La un atac a fost secerat de gloanțele mitralierelor.

— Cum a fost? Spune? întrebă ea voind să afle totul.

— Cum să fie, răspuse ordonanța. Dăm atacul, gonim pe inamic de după o stâncă, și fugim după dânsul. El numa'se oprește într'o tranșeie de mai'nainte pregătită, unde se vedea avea și mitralieră. Incep a trage în noi. Ca snopii cădeau oamenii. A căzut și domnu sublocotenent rănit la un picior. Haideți domnu sublocotenent, îi spun, că i se înroșise jambiera de sânge. El nu, că să ne dăm după un dânb să ducă lupta de-acolo. Ne-am dus acolo. El, să se uite să vadă ce-i cu plotonul. Numa'se ridică în genuchi și cade grămadă peste mine. Neamțu, îl ochise se vede. L'am luat noaptea cu mine și l-am dus mort la companie. Pe urmă l-am îngropat, i-am săpat groapă și cu mâna mea i-am cioplit cruce.

Părintele Grigore isprăvi mai degrabă rugăciunea obișnuită și ceti după aceea rugăciunea pentru morți, pentru odihna sufletului sublocotenentului Teodosiu.

— Doamne, gândeau femeile, ea mâini poate să-mi vie și mie așa știre, și-și înghițeau plânsul și căinau pe biata femeie, rugându-se la Dumnezeu să aibă grijă de viața celor plecați în război.

— N'am avut ce să fac, spunea Comisarul regal senatorului Popescu și lui David. Există dovezi atât de puternice împotriva lui Max Leib, încât nimeni nu l-ar putea scăpa fără să nu i se spună că s'a asociat la un act de spionaj. Chestiunea aceasta mi se pare foarte incurcată și nu văd nici o portiță de scăpare.

— Ce spui ? întrebă Popescu, va să zică tot e adevărat cele ce se vorbeau despre dânsul ?

— Nu știu ce se vorbea, dar vă pot spune că aveți un polițai extraordinar.

— Când a avut timp ? întrebă David, însă își dădu repede seama că a pus o întrebare ne la locul ei, de aceia urmă : da, într'adevăr, e un om extraordinar și foarte corect.

— Li părea rău că trebuie să aducă laude unui om pe care îl ura, însă se văzu nevoit s'o facă pentru a șterge impresia primelor vorbe.

— Hei, de-am avea mulți deăștia, vorbi comisarul.

— Da, de-am avea mulți ar fi minunaț, întări senatorul. (În gândul lui îl da dracului pe polițai cu toată cinstea și corectitudinea lui. Nu putea să tacă, să nu mai arate nici o scrisoare. Ce, îi sta rău în buzunar și lui o sută de mii de lei ?) Da, și-a făcut datoria continuă. Eu însă n'am ce face ; ca avocat trebuie să-l apăr pe Leib.....

— Și ce i-ar putea face dacă-l judecă și îl găsește vinovat ? întrebă David.

— Il pune la zid, răspunse comisarul. Ce vrei să-i facă ?

— Om bogat, reluă Popescu, om cu o situație materială strălucită poftim de ce să se apuce !

— Dumneata nu admii iubirea de patrie ? vorbi comisarul.

— Şi la evrei ? spuse cu o nuanţă de ironie David.

— Şi, îi luă vorba senatorul ; dumneata nu eşti evreu ? . . . şi totuşi îi iubeşti ţara în care te-ai născut.

— Voiam să spun, reluă David, tocmai pentru că e evreu şi şi-a făcut în ţară averea, de aceea nu se poate înţelege actul lui, chiar dacă e supus austriac.

David se uită la ceas, apoi schimbă vorba : Opt şi nu mai vin. Să trecem în sufragerie.

David avea oaspeţi la masă pe maiorul jubilar, căpitanul Ursu şi alţii. Să miră că nu sosese Calipso şi bărbatu-său, care de obicei veniau printre cei dintâi. Voia să se termine convorbirea începută şi de aceea a propus să treacă în sufragerie. După prima ţuică pe care au luat-o, a sbârânit soneria. Veniau deodată Calipso, bărbatu-său, locotenentul Roşca şi maiorul jubilar. Pentru ei parcă nici nu era război. Vorbiau despre cele de pe front, ca şi cum ar fi vorbit despre o întâmplare oarecare. Pentru răniţii, ca şi pentru morţii pe care-i cunoşteau aveau acelaş cuvânt de mângâere : „sărmanul“, iar dacă era rănit : „s'a vindecă el“.

Cu puţină emoţie în glas Calipso spuse : — N'aţi auzit ? A murit sublocotenentul Teodosiu !

— Ce spui şi mata cocoană ! vorbi maiorul jubilar ; şi-a găsi şi ea altu, adăugă cu cinism, că-i tânără şi frumoşică ! Unde mai pui că are şi pensie !

Sufletul de femeie a lui Calipso se îndureră la auzul acestor vorbe nepotrivite cu situaţia. Apoi apăsă intenţionat pe cuvinte, uitându-se în ochii maiorului :

— Cel puţin pe căpitanul Cristescu, nimeni n'o să-l plângă.

— Ce, ce spui, o întrebă maiorul incurcat.

— Ce-e ? făcură ceilalţi. A murit ?

— Da, răspunse liniştit Calipso. A murit. . . .

— Să-ăracul, făcu înduioşat maiorul ; săracul Cristescu, păcat de el !

Bun băiat.

— De unde ştii, se interesă David, cu o vădită părere de rău.

— Ordonanţa sublocotenentului Teodosiu a adus ştirea. L'au şi îngropat în Ardeal,

După un pahar de țuică vărsat în memoria căpitanului Cristescu, s'au așezat la masă, discutând liniștit viața fostului căpitan și povestind fiecare cacealmaua pe care li-o „trăsese“ căpitanul la pocher, căci pentru ei mortul nu era decât un îndrăsneț jucător de cărți, care le pricinuisese de atâtea ori supărări.

Însănătoșindu-se, sublocotenentul Stroie eși în oraș, să se plimbe. Infățișarea străzilor, a prăvăliilor, a oamenilor i se părea alta decât aceia pe care o lăsase. Nu mai era veselia de odinioară, prăvăliile își arătau rafturile goale, lumea era preocupată de nevoile ce avea. Cîțiva cunoscuți îl opriră în drum și-i puseră aceleași întrebări: Te-ai făcut sănătos? Când *pleci*?

Aflase toate cite se petrecuseră în lipsa lui cită vreme a zăcut pe patul suferinței și se simția străin de lumea aceasta, de care parcă nimic nu-l mai lega. Între dînsul și acei de care se despărțise s'a pus o barieră și două lumi deosebite, luaseră deodată naștere cu începutul războiului.

— Noi chinuim, se gîndi sublocotenentul Stroie, ne sbatem în frigurii morții, ne luptăm pentru un kilometru de pămînt pe care-l cumpărăm cu sînge și cu viață de om și ei nu știu nimic din toate acestea, ei sunt străini. Moartea nu-i sperie pe dînșii, ei tremură de teamă cînd pierdem o bucățică de pămînt, teama ce o au pentru siguranța vieței lor tihnite.

O doamnă, veche cunoștință, trecu pe lingă dînsul la brațul unui locotenent care nu-i dădu nici o atenție. Auzise că se complectase diferite servicii dela partea sedentară cu niște ofițeri veniți de cine știe unde și își închipuia că și locotenentul care însoțea doamna era dintre noii veniți.

Trebuie să fiu de nerecunoscut își spuse, Stroe, dacă nici nu s'a uitat la mine. Mai bine că nu m'a recunoscut.

Se opri în dreptul cafenelei-cofetărie, privi înăuntru prin geamurile

mari de sticlă și deodată îl năvăliră aducerile aminte. Surâse și trecu mai departe. Pe stradă trăsuri rusești, autocamioane, toate făceau un zgomot asurzitor. Se opri să privească și se miră de mulțimea lor. Oare să nu se fi întâmplat ceva, se gândi, când simți o mână pe umăr. Se întoarse și se găsi în față cu David și Calipso.

— Felicitările mele, îi spuse David, strângându-i mâna.

— Frumos îți șade, îl dojeni Calipso, ai început să te plimbi, și pe la noi nu te-ai îndurat să vii!

— Azi am eșit pentru întâia oară, se scuză sublocotenentul Stroe, roșind.

— Ai auzit, vorbi David, inamicul a pătruns în județul nostru?

— Nu știm dragă să ne batem, interveni Calipso.

— Poate! zise Stroe, gânditor.

— Te mai duci pe front? îl întreabă Calipso cu o nuanță de ironie ascunsă.

— Da, fu răspunsul, hotărât. Tocmai mă duceam la cazarmă să aflu unde-i regimentul. Măine plec.

— Vai! făcu coamna, sinceră de astădată. Atâția trântori au venit aci, adaugă apoi.

Sublocotenentul nu răspunse. Se mulțumi doar să zâmbiască. N'avea ce să le spună. Pe Calipso o vedea abea acuma în adevărata ei lumină și se mira cum de i-a putut întoarce capul într-o vreme. Se despărți de dânsii și trebui să le făgăduiască o vizită înainte de plecare. Le făgădui, deși știa că nu se va mai duce nicio dată în casa lui Georgescu.

În curtea regimentului întâlni soldați vindecați, care fuseseră răniți odată cu dânsul. Fața lui s'a înveselit deodată și între dânsii se simți ca un frate mai mare. Soldații s'au bucurat de asemeni văzându-l. Erau pregătiți pentru a fi din nou trimiși pe front. Soldați mai tineri, curat îmbrăcați, treceau pe lângă grupul de luptători, treceau grăbiți, ca unii care au atâtea ordine importante de executat la partea sedentară.

— Am venit și eu să plec, vorbi sublocotenentul. Mă duc să văd unde e regimentul. Poate mergem împreună.

— De-ar da Dumnezeu, ziseră soldații, cu ochi ce scelipiau de bucurie.

— Să așteptați aici, vom vedea ce va mai fi, le spuse sublocotenentul și intră în cazarmă.

Și aci îl isbi pustiul. Oameni pe care nu-i cunoștea, priviri care-l întrebau ce caută. Iși aruncă ochii spre magazia companiei lui, văzu

ușa deschisă și îi fu ciudă. Toate s'au schimbat, își zise. Intră în cabinetul unde odinioară sta ajutorul de corp și se găsi în față cu plutonierul major Virtej, Acesta se sculă în picioare, salută și întinse un scaun sublocotenentului. Vârtej s'a așezat apoi pe scaunul lui la birou, s'a uitat în ochii sublocotenentului și l-a întrebat:

— V'ați făcut așa de repede sănătos! Ce bine ați nimerit, chiar mâne pleacă un nou transport pe front. Mult aveam de lucru. Teribilă bătae de cap... Mai bine-aș pleca eu, că nu știu unde mi-e capul... Ordine și para-ordine... Să vă fac ordinul de plecare?

Plutonierul aștepta răspunsul.

— Să mi-l faci, răspunse sublocotenentul Stroe, de-accea am venit. Plec la regiment. Unde e?

— Vedeți, vorbi tainic plutonierul, nu vă putem spune unde anume e regimentul, dar vă indicăm direcția. De acolo îl găsiți numai decât. Cu câtă plăcere v'aș spune unde e regimentul, însă nu putem. Il nimeriți dumneavoastră: Vă dau sub conducere șaptezeci de oameni și iscăliți o chitanță de primire.

— O chitanță, șaptezeci de oameni, se gândi sublocotenentul, unde am ajuns!

— Pe urmă, continuă plutonierul, vă prezentați domnului maior... Nici nu vă puteți inchipui ce bucurie o să-i faceți. E un om așa de milos.

Sublocotenentul Stroe, nu-l mai ascultă. Distrat, luă o hârtie de pe birou și începî să citească.

— Noul ordin, se grăbi să spună plutonierul. Trebuie să trimitem oameni la pădure, la ateliere, specialitățile...

Sublocotenentul citia. La pădure erau trimiși tineri cari în viața lor nu văzuseră o pădure. Un manufacturist, un vânzător la ferărie, un crâșmar, un croitor și alții erau trimiși să îndeplinească asemenea sarcini.

— Da, da, făcî sublocotenentul, văd că și-au schimbat specialitatea, interesant...

— Parcă eu sunt de vină, se grăbi să răspundă plutonierul; domnul maior, el poruncește. Văd și eu că trimete oameni care n'au văzut un copac în viața lor, dar... Multă bătae de cap mai am. Să vă fac ordinul de plecare!

Sublocotenentul tăcî. Protejații sunt trimiși la pădure, se gândi el. Și aici continuă vechea poveste de care suferă această țară. Doamne, de ce n'am murit, să nu-mi fie dat să văd toate acestea. Muream cu

sufletul împăcat, acuma însă cum voi muri ? Ca un câine voi muri și nu voi avea nici măcar mulțumirea că am murit liniștit. Pentru ce mă luptăm ? Idealul ? Dar câți știu ce este idealul țării noastre ? Știe lumea pentru ce era să mor, eu cred că nu știe ? Moartea mea nu înseamnă nimic în numărul de morți ce-l înseamnă zilnic războiul, dar acum moartea mea cui o dau ? Ei au uitat de patrie, ei nu mai au un ideal. Ei se apără între dânzii și noi suntem ca niște corbi albi, care le stricăm planurile și-i tulburăm în socotelele ce-și fac...

— E gata, îl întrerupsese plutonierul ; vă duceți la domnul maior : să vi-l iscălească ; dacă vreți mergem împreună.

Fără se aștepte răspunsul se ridică de pe scaun și cu hârtia în mână făcî un pas. Sublocotenentul se sculă și el, trecî în odaia alăturată, unde era cabinetul comandantului, al maiorului jubilar, care își răsucia o țigare, cu ochelarii pe nas.

— Ha, Stroe, zise el, bravo băete, te-ai făcut sănătos... și vrei să pleci ! Avem nevoie de viteji pe front ! Ne-au încolțit rău. Tocmai acuma e mai multă nevoie de cei care au trecut prin foc. Hei, hei, eu la 77... Mă gândiam cu cine să trimit niște soldați... I-ai făcut ordinul z se poruncitor către plutonier, care-i și întinse hârtia.

Mayorul semnă grăbit.

— Să te porți bine băete, adaugă. Iacă, noi muncim de dimineață până noapte, pentru voi muncim, altfel am mai munci ? Adică de ce să'mi văd eu de gospodărie ? Toți trebuie să facem sacrificii.

Ca un fulger intră în cabinet locotenentul Roșca. Când dădu cu ochii de Stroe se opri, și își schimbă deodată atitudinea. Salută pe maior, apoi pe camaradul lui și :

— Am să viu mai pe urmă domnule maior, am onoarea să vă salut.

— Să-i ia dracul, își spuse sublocotenentul. Nu înțeleg nimic din toate câte se petrec aicea.

— Iaca ți-am iscălit și pentru soldați, spuse maiorul. Să fie într'un ceas cu noroc !

N'apucă să isprăvească. Telefonul zbârnâi.

— Iaca așa toată ziua mă freacă, vorbi maiorul, ducându-se la telefon. (Telefonul eră în părete, așa că domnul comandant era obligat, oridecâteori îl chemă cineva să părăsească fotoliul moale).

— Ce-e ? auzi sublocotenentul Stroe, pe maior care răspundea. Cum ? S'a spânzurat ? Alei ?... Nu se poate !

Telefonul se închise. Maiorul se întoarse către sublocotenent, dădă disperat din mâini și neputând reține secretul vorbi :

— S'a spânzurat Max Leib !

— Se poate ? întrebă mirat plutonierul. M'a făcut de am muncit de geaba.

Plutonierul se ocupa de câteva zile cu situația lui Max Leib și nădăjduia să procure, prin mijloacele lui, cel puțin un act care să-l fi scăpat deocamdată deala moarte.

— Un spion, vorbi rece sublocotenentul.

Ceilalți doi tăcură. Pe urmă maiorul vorbi sublocotenentului :

— Iată ordinul. Îți urez succes ! Să vii cu pieptul plin de decorații !

Sublocotenentul abea-i atinse mâna și nici nu se uită la plutonier.

În curte își recită ordinul, apoi se adresează camarazilor lui spunându-le :

Plecăm mâine. La orele șapte să fiți la gară. Sunteți sub comanda mea de-acuma. Nu mai aveți ce căuta aici. Care sunteți aproape de casă vă puteți duce ; ceilalți, haideți cu mine. Așa merge acuma.

— Asta o vedem și noi, îndrăzni caporalul Mitrea care fusese rănit prin amândouă picioarele.

Se învârtea lumea în capul lui Stroe. Acesta e adevăratul război, își spuse. De ce n'am murit Doamne ! Apoi vorbi soldaților :

— Să mergem. Un pahar de vin ca să vă cinstesc, voi găsi în târgul acesta !

Au intrat în crășma lui Burchiș.

— Să ne dai câteva oca de vin, porunci sublocotenentul, nevastă lui Burchiș.

Ea se uită neincrezătoare, însă față de vorba aspră se supuse și aduse șase sticle de vin, rugându-se să nu-i mai ceară altul că n'are și bărbatul ei e în război.

— Război ! răspunse sublocotenentul, parcă n'ai ști că s'a predat !

— E prizonier ? întrebă ea, ca să se asigure încă odată.

— Fie și prizonier ; zi-i cum vrei !

— Vai, suspină femeia, are să moară acolo de foame, dacă nu i-o da mâncare !

— De ce să nu-i dea ? Au să-i dea, de asta sunt sigur ! Apoi adresându-se soldaților le spuse : Să bem camarazi, pentru sufletul lui. Max Leib... S'a spânzurat...

— Spânzurat !! repetă îngrozită cărciumăreasa.

— Da, s'a spânzurat în închisoare.

— Oi, oi! se tângui cărciumăreasa și eși din odaie ca să ducă vestea ce se ținea încă ascunsă de autorități.

— S'a pedepsit singur, vorbi soldatul Bălan, neștiind despre cine vorbește.

N'apucară să cinstească al doilea pahar, că intră în odaia lor un străin.

Salută, deși nu cunoștea pe sublocotenent și căuta vorbă cu dânsul. Nici nu era nevoie. Sublocotenentul găci la ce venise.

— E-adevărat, s'a spânzurat? întrebă străinul.

— Vin dela regiment. Acolo am aflat știrea.

— Păcat! Era un om bun. Câte parale a dat el pentru război, numai eu știu!

— Numai dumneata, știi? îl întrebă ironic Stroe.

— Ei! oftă necunoscutul.

— I-o fi fost teamă de judecată, zise tot Bălan, amestecându-se în vorbă.

— Cine știe, răspunse necunoscutul.

— Dacă nu știi dumneata, care stai aici, atunci eu să știu, spuse sublocotenentul.

— Da de ce l-a liberat pe Morariu?

Sublocotenentul nu răspunse. Aflase în spital că Morariu fusese arestat, că frate-său a plecat la București să-l scape și iată, deodată, i se aduce la cunoștință că unul s'a spânzurat și celălalt a fost pus în libertate.

— De ce? vorbi după o lungă tăcere sublocotenentul; pentru că au fost eliberați toți, răspunse scuipând.

Necunoscutul a plecat să ducă mai departe vestea, iar sublocotenentul a rămas în mijlocul camarazilor, povestindu-și întâmplările prin care au trecut și care-i lega unul de altul, legătură pe care nici moartea nu o va putea rumpe.

Indată ce sublocotenentul Stroe eși din cabinetul maiorului, locotenentul Roșca care-l pândia, a intrat înăuntru.

— Un ordin foarte important, incepu locotenentul.

— Iar ordin, făcu plictisit maiorul. De când a început războiul numai ordine ne vin. Ia să vedem ce e ?

Locotenentul nu voi să-i arate de îndată ordinul. Șovăia și se gândia. Trebuie să spunem că toate ordinele ce veniau erau cunoscute mai întâi de locotenent, care desfăcea plicuri, telegrame și numai după ce le citea, le trecea comandantului său. Se întâmplă din pricina aceasta ca multe ordine să rămână neexecutate și comandantul să primească observațiuni pentru întârziere.

— Să vedem ce-i ? întrebă din nou comandantul, ațâțat.

— Ce e ? răspunse locotenentul. Vestea bună, domnule *locotenent-colonel* ! Veți fi avansat !

— Ce vorbești ? zise maiorul jubilar. Să vedem ! Te pomenești că s'au gândit să mă avanseze tocmai la bătrânețe. Adă mai repede hârtiile !

— Prea vă grăbiți, întimpină locotenentul Roșca. D-stră nu știți despre ce e vorba. Să faceți propuneri de avansare în corp. Câți suntem ? Puțini ! Aici, nu e vorba decât de noi, nu și de cei care trec pela noi. Cum o să faceți propuneri, adaugă locotenentul, pentru ofițerii în trecere pela noi ? Ei nu mai fac parte din unitatea noastră. Să le facă propuneri comandantul lor.

— Sigur, întări, maiorul.

— Vedeți, continuă locotenentul, toată dimineața am studiat ordinul. Eu trebuie să fiu propus. Ordinul e categoric.

— Cum să te propun ? se răsti maiorul, dar eu ?

- Nu ești comandantul meu ? vorbi ca un comandant Roșca.
- Ba da ; dar trebuie să-ți văd notele.
- Atunci să te duci pe front să le ei, să nu stai aici îi spuse Roșca.
- Cum ? Să plec eu pentru tine. Eu am reumatisme și nu mă pot urni din loc.
- Dacă ai reumatisme, du-te la băi, sau stai în casă !
- Mă cere țara, băete.
- Dracu te cere. N'ai cerut singur să fii mobilizat pe loc ?
- Și dac'am cerut, trebuie să te avansez ? Pe mine cine mă avansează, spune ?
- Vrei să-mi faci mizerii ?
- Să citesc ordinul, închee maiorul.

Locotenentul Roșca își aducea aminte că după ce regimentul a intrat în luptă, a spart saltarul în care se găseau memoriile ofițerilor, și-a rupt memoriul lui și pentru ca să nu se observe vreodată a distrus foarte memoriile. În lipsă de alții, trebuia, își spunea el, să-i facă propunerea maiorul jubilar.

— Cum să fii avansat mă ? se răsti maiorul. Tu !... M'ai păcălit cu fânul vândut la ruși. Cinci mii de lei îmi ești dator. La pocher mi-ai luat o mie într'o seară, fac șase ; unde mai pui efectele pe care le-ai vândut ? Mi-ai aruncat o mie de lei. Ce, tu numai de o mie de lei ai vândut efecte ?

— Eu n'am vândut, vorbi hotărât locotenentul. Eu am procedat conform regulamentului. Cată scriptele mele dacă vrei să te convingi.

— Ce scripte mă, nu știu eu ce sunt alea ? Pe mine vrei tu să mă înveți ?

— Domnule maior, reluă locotenentul, mai am să vă dau zece mii lei. Să vii dau acuma ?

Zicând acestea băgă mâna în buzunar, scoase un portfeuille și începî să numere, grăbit la început, hârtii a o mie de lei una.

— Dă, mă băete, răspunse cu glas părintesc maiorul, n'ar fi rău să mi-i dai. Războiul ăsta ne-a sărăcit pe toți...

— Poftiți, zise locotenentul, întinzându-i nu banii, ci propunerea de înaintare.

— Să fie cu noroc, zise maiorul, iscăbind, dar pe mine cum mă înveți să procedez ?

— Domnule maior, începî locotenentul, lăsându-i banii pe birou.

(Maiorul îi băgă numai decât în buzunar); trebuie să vă duceți dumneavoastră cu propunerea la divizie, a mea merge automat, pentru dumneavoastră trebuie să găsiți acolo un comandant. La asta nu v-ați gândit ?

— Dă, suspină maiorul ! la asta nu m'am gândit. Eu nici odată nu mă gândesc la mine, de aceea sunt tot maior. Și zici că trebuie să plec *la Ieși*? dacă e neapărată nevoie plec, dece să nu plec? Eu știu să respect ordinele.

— Sigur, răspuse locotenentul, chiar astăseară să pleci. Acolo vei cere să ți se facă propunerea. Orice ofițer superior în grad poate să ți-o facă. N'ai nici un cunoscut ?

— Ba bine că nu, răspuse maiorul.

— Atunci, urmă locotenentul, ai să iei toate actele noastre. întâi propunerile ; pe urmă justificări de conturi, aprobări de noi conturi — avem mare nevoie de bani ca să putem face față împrejurărilor, însă să nu uiți de avansări, asta e principalul.

— Mie-mi spui, făcû maiorul, înălțându-se în fotoliu, nici nu mă întorc fără tresă nouă.

— Ne-am înțeles, nu-i așa ? Nu vei spune nimănu pentru ce pleci, nici chiar lui Vârtej. Lucrurile astea se fac în cel mai mare secret. Cum vor auzi unii și alții, să vezi că sunt în stare să facă cine știe ce.

— Hei, crezi că eu nu știu. Nu degeaba am fost douăzeci și cinci de ani căpitan ! Sunt mâncat eu de astea. A trebuit să aibă nevoie de noi în 1913 ca să ne facă maiori. Am prins minte acuma.

— Ne-am înțeles, nu-i așa, inchee Roșca. Deseară pleci. Am onoare să vă salut domnule colonel !

— Domnule căpitan, vorbi maiorul, te felicit și la mai mare !

Sublocotenentul Stroe se pregătia de plecare. Incepu a râde când văzu că n'are cine știe ce lucruri să iee cu dânsul. Știa ce e viața pe front și de aceia nu avea nevoie să se incarce cu bagaje nefolositoare. Surorile de caritate îl priveau cu compătimire. Nu era deplin vindecat și el totuși pleca. Medicul, îl grăbia chiar să plece. El nu-i răspunse. Se simția în stare să meargă zeci de kilometri și chiar de nu s'ar fi simțit, își va pune capul pe o lespede de piatră și acolo va odihni pentru totdeauna. Își de seama că viața lui nu e nimic, că oricât ar voi să și-o păstreze, nu va ști când nu mai este. Și când plutești în necunoscut, când la fiecare pas te amenință moartea, vrei ca viața ta să fie altfel, simți teribila nevoie de a fi om întreg, să fii omul acela pe care nu îl întâlnești în viață. Numai cine n'a trăit viața frontului, nu știe ce înseamnă a fi om. Acolo, pe front, simți ce mare putere e omenirea; acolo înveți ce este viața... Da, e îngrozitor războiul, dar nu e oare mai îngrozitoare viața ce o ducem? Ce multă tristețe e în viață! Ne înspăimântă glonțul; nu ne înspăimântă nici corupția, nici stăpânirea bunului plac la adăpostul unor legiuiri de care ne batem joc. Nu e primejdios glonțul războiului și nu ucide atâta lume războiul cât ucide viața pașnică.

. Gânduri ca acestea treceau prin mintea lui Stroe, când ordonanța îl anunță că un locotenent voește să-i vorbească.

— Un ofițer străin, adăugă soldatul.

— Să vie, fu răspunsul.

Indată intră în odaie un locotenent înalt, pe care Stroe nu-l văzuse niciodată până atunci. Se recomandă locotenentul de rezervă Munteanu

Dela primele vorbe își exprimă bucuria că Stroe s'a vindecat de rănille primite și aduse laude activității camaradului care „acuma pleca să se expună iarăși pentru patrie“.

Locotenentul Munteanu vorbea cumpătat și cu foarte multă modestie. Lăsă să-i scape păreri de rău că n'a fost și el trimes pe front și se socotea injosit chiar, cu comanda ce-o avea.

— Pe timpuri ca astea, se plângea el, când e mai multă nevoie de oameni curajoși, să fiu condamnat să comand un batalion de tăetori de lemne ! Și să nu crezi că n'am cerut să fiu trimes pe front. Cu neputință, dragă locotenente, imi spunea generalul, tu ești silvicultor, avem nevoie de tine la pădure. Trebuie să tăieți lemne pentru tranșee, bordee, câte nu trebuie să faci ! In tine am încredere. Firește, că aprecierile generalului mă măguliau, dar eu tot am să fac cum știi !

Lui Stroe îi făcu o impresie bună locotenentul, de aceia îi spuse ;

— Cred că acolo e locul dumneavoastră, domnule locotenent, însă b'gați seama, prea vă trimet mulți oameni care nici odată n'au văzut o pădure....

— O, pe aceia i-am trimes îndărăt. Crezi că eu nu pricep învârtelile ce se încearcă !

Locotenentul se uită la ceas apoi urmă :

— Trebuie să plec. M'așteaptă domnul maior. Nu te superi dacă îți dăruiesc două sticle cu coniac și câteva pachete de șocolată. Ai să ai nevoie pe front.

Locotenentul deschise ușa și luă din mâna ordonanței lui darurile ce pregătise și le dădu cu mâna lui sublocotenentului, care îi mulțumi pentru această atenție cu totul deosebită, mai cu seamă că venia dela un camarad pe care atunci îl vedea pentru întâia oară.

După plecarea lui, sublocotenentul Stroe se gândi : Iată un om cumsecade !

Locotenentul Munteanu venise într'o zi in B., in fruntea unei trupe ca de o sută cincizeci de oameni. Avea patruzeci de căruțe din care vreo cincisprezece rusești. S'a prezentat imediat la regiment cu ordinile ce avea. Solda lui și a trupeii urmă s'o primească dela cercul de recrutare ; hrana trupeii dela depozitele ce se înființase in B. iar a animalelor, dela regiment. In două ceasuri și-a regulat situația și a plecat după cum suna ordinul in satul Călini, de lângă pădurea ce avea să taie.

Oameni de complectare trebuia să i se trimită dela partea sedentară a regimentului, atunci când i s'ar fi cerut lemne, mai multe decât puteau tăia oamenii lui.

Indată după ce s'a instalat in Călini, locotenentul Munteanu a încunoştiinţat divizia cea mai apropiată şi s'a pus pe lucru. Odată pe săptămână venia in B. De obicei era reşinut la masă sau de senatorul Popescu, sau de altă faţă însemnată din oraş. Relaţii nu avea decât cu fruntaşii din B. a căror prietenie o căutase el la început. Aprovizionarea cu lemne era greă, nu se găseau căruţe prin sate, aproape toate fiind rechiziţionate. Munteanu îşi inlesnea prietenii, care-i rămăneau astfel indatoraţi. Le trimetea lemne şi nu vroia să primească un ban in schimb. Acum fruntaşii din B. îi căutau prietenia şi locotenentul Munteanu era indatoritor cu toată lumea. In Călini însă rechiziţionase bărbaţii la tăerea pădurii. Zilnic, de era vreme bună sau rea, douăzeci de căruţe încărcate cu lemne porniau din Călini la o depărtare de vreo patru zeci de kilometri. Toată lumea ştia că lemnele sunt pentru divizia de pe front şi admira zelul locotenentului Munteanu şi energia ce o desfăşura acest om, ce ajunsese a fi iubit in B.

— Pe locotenentul Munteanu îl cunoști ? întrebă Calipso pe David.

— Dela Călini ? Locotenentul care taie pădurea ! L-am întâlnit la Popescu, răspunse el.

— Dacă-l cunoști de ce nu l-ai poftit și la noi, îl muștră Calipso. Am auzit că e foarte bine. Trebuie să fie de bună familie. Vreau să-l cunosc și eu. Să-l chemi la masă. . . . Marți, nu, pentru că suntem invitați la rus ; Miercuri. . . . nici Miercuri nu se poate ; Joi. . . să vedem ce am de făcut Joi.

Calipso tăcù o clipă ca să-și aducă aminte, apoi continuă :

— Da, Joi se poate ; suntem liberi. Joi seara avem la masă pe locotenentul Munteanu. Nici să nu vii fără dânsul.

— Dacă vrei tu, răspunse David, apoi întrebă dintr'odată :

— Ce e adevărat din tot ce-am auzit ? Se'nsoară locotenentul rus care stă la voi ?

Calipso tresări surprinsă de vestea ce auzia. Se îngălbeni și o cuprinse un tremur ușor. Să se insoare, își zise.

— Nu știu nimic, vorbi ea cu vocea puțin schimbată. Nu e insurat ?

— Firește că nu dacă se insoară ! la pe fata lui Andrei

— Pe Tana ? se miră Calipso. Iee pe cine vrea, ce-mi pasă mie, zise cu ciudă. Rușii aștia parc'au plecat la insurătoare, nu la război. Nu-i chip să eși pe stradă fără să nu auzi că soldații ruși se insoară cu servitoarele și ofițerii cu stăpânele. Și Verșeschi asta. . . . Cine știe ce-o fi și el ! Spune că-i nobil. Dacă'r fi nobil !

Acuma Calipso își vărsă focul ce-o ardea la inimă, de oarece trăgea nădejde să-l facă să divorțeze și pe-urmă să plece amândoi în Rusia..

Revolta ei de femei înşelată creştea cu fiecare vorbă ce scotea. O biruise Tana, fata lui Andrei. De-ar vedea-o pe Tana, i-ar smulge părul din cap şi ar sgăria-o cu unghiile pe faţă. Tana, rivala ei! Se simţia înjosită şi umilită, ea care credea că nici una din tainele bărbaţilor nu-i scapă. Abia acum îşi da seama de ce rusul n'o mai îmbrăţişa ca la început şi se arăta rece faţă de dânsa. Abea acuma vedea ce se petrecuse în sufletul lui şi nu ştia; instinctul nu-i mai spunea nimic, iar el nu-i spunea unde lipsea nopţile pe dânsa miţind-o că e mereu ocupat. Petrecea la Andrei şi ea îl credea că e la „ştab“.

— Dac'ar fi nobil, continuă Calipso, nu s'ar uita la una ca Tana, o mahalagioaică. Trebuie să fie un mare mincinos rusul ăsta, cum sunt toţi ruşii. Nu-ţi aduci aminte că spunea acu că-i insurat, acu că i-a murit nevasta, drăcu să-i înfeleagă pe ruşii ăştia, că eu una nu pricep nimic. Nu-i vezi şi la masă câte nebunii fac! Incep să cânte, beau vutcă, pe urmă plâng şi se sărută, iar beau şi râd, așa din senin, parc'ar fi intrat dracul în ei,

— Poate li-i dor de casă, vorbi David.

— Ba de dracul! răspunse Calipso, şi Tana asta, o proastă! Am s'o chem la mine să-i fac o morală cum ştii eu.

David tăcu. În adâncul sufletului îi părea bine de cele întâmplate, căci nu vedea cu ochi buni pe rus în casa lui Georgescu. Spera acuma că se va muta la Andrei. Poate că îi va veni mai ușor s'o hotărască pe Calipso să divorţeze. Viaţa aceasta, în trei, îi era de nesuferit. Şi rusul îi apăruse ca o piedică. Se aştepta, aducând cel dintâi vestea femeii pe care o iubea, la o scenă zgînduitoare. Lui însă i s'a părut că totul s'a petrecut în linişte, el n'a văzut nici o durere pe faţa femeii, glasul ei nu i s'a părut schimbat cătuşi de puţin, ci dimpotrivă, credea că a descoperit o nouă latură în sufletul ei îndurerat de soarta bietei Tana care nu ştia cui îşi încredinţează zilele.

David se simţea fericit de această nenorocire. De-ar fi ştiut sbuciumul ce frământă pe Calipso şi de-ar fi putut ceti gândurile ei, ar fi rămas surprins de liniştea ce arată faţa ei stăpânită.

Şi pentru cine părăsită, îi veniau într'una în minte vorbele chinuitoare, pentru cine să mă părăsească? se întrebă Calipso. Pentru una ca Tana! Li era necaz că nu avea nici un mijloc de răzbunare şi trebuia să-şi închidă frământările în adâncul sufletului. De-ar fi strigat, de s'ar

fi plâns cuiva își desvelea singură tainele și n'avea nici un interes s'o facă.

Își aruncă ochii asupra lui David. El o privea zâmbind. Ii surâse și ea, și pentru întâia oară îi fu silă de omul ce avea în față și de care se simțea străină, cu totul străină.

Sunt oameni pe care viața îi aruncă în situațiuni nepotrivite cu firea lor și nenea Iancu făcea parte dintre aceștia. Energic și cinstit era, însă energia are un înțeles cu totul special când e vorba de poliție și cinstea e un cuvânt dispărut de mult din vocabularul adevăratului apărător al ordinii publice. Trebuia să lucreze din ordin împotriva conștiinței lui, trebuia să calce legile și să se facă unealtă de răzbunare a altora. A făcut rechiziții pentru spitalele din B. și pentru trupele de pe front. Și numai o mică parte din pânza rechiziționată a fost dusă la spitale, cealaltă împărțită între autorități și câțiva bărbați politici. Elegantul Dima, soldat, detașat din ordin la unul din spitale, se specializase în rechiziții pe care le făcea din propria lui inițiativă numai la unii negustori, pentru ca apoi să vândă tot ce adunase altora. Când nenea Iancu i-a comunicat prefectului ce face Dima, a căpătat următorul răspuns :

— Ce vrei să facem. Nu știi cine-l sprijină ? Vrei să-mi pierd postul pe vreme de război ? Inchide și dumneata ochii c'or trece toate.

Nenea Iancu închise ochii un timp, însă deodată i-a deschis mari de tot și s'a îngrozit. Ii era greață de dansul, de lume și de atunci nu-l mai părăsi întrebarea : Ce fac eu ? Prin funcția ce avea cunoștea toate câte se făceau în B. și se întreba care e menirea lui dacă tace, dacă e condamnat la tăcere. De o parte, era el singur. Poate, își spunea adesea, sunt și alții care judecă la fel cu mine, și desigur, trebuie să fie mulți care văd, tac și-și amărăsc zilele, înăbușindu-și revolta sufletească. De cealaltă parte o coaliție de interese personale, de poftă nemăsurată și de ambițiuni, care nici în timpul războiului n'au amuțit.

Nu putea lupta. Curtea Marțială îl amenința pe dânsul, nu pe ceilalți. Trebuia să se hotărască. Așa cum trăia, nu mai putea duce o clipă viața aceea. Luă o bucată de hârtie și își scris demisia. Ar fi voit s'o motiveze pe larg; însă se răzgândi. Cui să motiveze, se întrebă, cui să te plângi? Unor oameni care nu te înțeleg! Parcă a pierit sufletul în cei rămași de când s'a început războiul. Totuși scrisă că demisionează, deoarece fiind locotenent și pe front simțindu-se lipsă de ofițeri e mai multă nevoie de dânsul acolo, decât în funcția pe care ar putea s'o îndeplinească și alții.

După ce își înaintă demisia se simți deodată ușurat, parcă ar fi scăpat dintr'o tainiță, de unde pentru mulți nu mai e nici o nădejde de scăpare.

Vestea că polițaiul a dimisionat a umplut pe mulți de bucurie. Scăpau în sfârșit de un om care stătea în cale ca un spin și atâția din B. se gândeau la revenirea fostului polițai, „un om așa de cum se cade și fără slujbă pe timpuri așa de grele“.

Demisia i-a fost primită, cum era și firesc; fiind însoțită și de câteva fraze patriotice. În locul lui n'a fost numit fostul polițai cu toate stăruințele ce pusesese și Calipso.

O telegramă din Iași anunța autoritățile din B. că un mare număr de răniți și bolnavi urmau să fie trimiși în localitate și, deci, li se ordona să pregătească toate localurile publice din oraș și județ, și să le transforme în spitale. Situațiunea era foarte grea, telegrama foarte energică. Răniți și bolnavi trebuiau să fie instalați de îndată în spitalele și îngrijiți, deocamdată, prin mijloacele la „care va aviza județul“.

Prefectul se încruntă cetind rindurile telegramei și se simți cu totul neputincios. I se părea cu neputință ca în două zile să execute un ordin atât de important și serios. Simția că e serios de astă dată și nu va mai putea răspunde, cum se obișnuise că „toate măsurile s'au luat“

Iși aminti de fostul polițai, singurul care l-ar fi putut scoate din încurcătură, însă nenea Iancu plecase pe front. Ii părea rău. El, ar fi putut să execute acest ordin. Se gândea cui să ceară un sfat. Se gândia se rios la aceasta de oarece era în joc și situația lui pe care nu voia s'o piardă. Intre toți prietenii nu vedea pe nimeni care să-i fie de ajutor. Ii veni scârbă și de senatorul Popescu și de comandanții de la partea sedentară a regimentelor. Dă-i dracului, niște pungăși, vorbi, neputându-și reține gândurile. Oare Mătrăgună n'ar fi bun, își zise. El e mai cinstit decât alții, cu el s'ar putea face ceva. Aproape se hotărâse să-l cheme pe Mătrăgună să-i ceară sfatul, însă de odată își aminti de locotenentul Munteanu Omul acesta îi făcuse o minunată impresie. Despre Munteanu toată lumea vorbea aducându-i numai laude. Ii chemă la telefon și il rugă să vină urgent în B. Apoi își frecă mâini'e, satisfăcut, Munteanu e un mare organizator, își spunea într'una, Dumnezeu l-a trimes la noi.

Nu tot atât de bucuros părea să fie locotenentul de invitația ce i se făcuse. Avea chiar oarecare bănueli, însă era hotărât să înfrunte orice s'ar întâmpla. Plecă și pe drum tot felul de gânduri și planuri îi treceau prin minte. Când zări de departe orașul, îl cuprinse un tremur și o neliniște cu totul neobișnuite.

În timp ce locotenentul călătorea spre B. prefectul avea consfătuiri cu ofițerii dela partea sedentară, cu medicii de spitale, arătându-le la toți ordinul ce primise. Unde să-i mai punem, spuneau toți, pe rând.

— Păi asta mă întreb și eu, răspundea prefectul, posomorât, căci își vedea amenințat postul.

Medicii propuseră să facă un triaj al bolnavilor și răniților, ceea ce toți aprobară în cor.

— Știm noi, vorbi convins maiorul jubilar, se fac bolnavi mârlanii, ca să scape de război! La front să-i trimetem, să lupte, nu în spital, la cafea cu lapte.

Răniții și bolnavii începuseră să fie priviți de o parte din populația orașului cu un ochi dușmănos, de aceea nu mai erau înconjurați cu simpatia dela începutul războiului și nu mai primiau dela nimeni daruri. Lor li se atribuiau toate nenorocirile ce se abătuse asupra țării, și ei erau vinovați că n'au știut să se bată, să oprească dușmanul de a intra în țară. Și nu odată se întâmpla ca răniții sau bolnavii, întâlniți pe stradă, să audă cuvinte aspre de dojană din gura vreunei persoane cu importanță în B. Ei tăceau, se uitau mârniși unii la alții și plecau mai departe, ca niște pribegi, fără casă, fără un adăpost de hodină.

— Să lupte, întări căpitanul Ursu, că doar de aceia-i plătește țara. Poftim în ce hal am ajuns din cauza lor.

Consiliul s'a terminat cu hotărârea ca medicii să fie cât se poate de severi, iar autoritățile să facă ce vor putea și să raporteze de îndeplinirea ordinului.

Locotenentul Munteanu aștepta neliniștit în biroul prefectului. Trimise ușierul să-l caute și să-l înștiințeze că îl așteaptă. Nu mai putea de bucurie prefectul, când a auzit de sosirea lui Munteanu. Intr'un suflet a alergat la prefectură. Dela ușe l-a întâmpinat cu cele mai calde vorbe, ceea ce-l mai linișți pe locotenent. Aștepta acuma să audă pentru ce l-a chemat. Când prefectul a început a-i spune repede, în fraze scurte, cele hotărâte cu o jumătate de oră mai înainte, locotenentul a respirat ușurat și liniștit s'a rezemat pe fotoliu, aprinzându-și o țigară.

După ce i-a cetit și ordinul, a întrebat:

— Sunt mulți ?

Prefectul căscă niște ochi, căci nu se aștepta la întrebarea aceasta.

— Păi să vedem, zise, căutând între hârtiile de pe biurou, însă negăsind pe aceia pe care o căuta, continuă plictisit : Sunt domnule, sunt fugari cât lumea, c'au împânzit toată țara câtă ne-a mai rămas. Vre-o trei sute, mi se pare. Ei, ce zici locotenente ? Locotenentul trase un fum de țigare și stăpân pe dânsul, își desfășură planul, spunând :

— Sunt cam mulți pentru un oraș ca B. dar e război și trebuie să facem totul pentru oamenii aceștia care vin cu speranța că vor găsi un loc unde să-și vindece rănille. (Colonelul îl aprobă din cap și era mulțumit de această frază pe care căută să și-o intipărească bine în minte ca s'o poată reproduce la nevoie). În județ sunt câteva spitale, mi se pare. Să cereți telefonic să vi se raporteze câți răniți au și să ordonați ca numai cei grav să rămâe în spital, ceilalți să fie dați pe la casele oamenilor. . . .

— Bravo, izbucni prefectul, minunată idee.

— În oraș ce casă ar mai fi. . . ce casă ar mai fi disponibilă. . . continuă locotenentul, căutând ca să-și amintească vre-o casă care ar putea să fie transformată în spital. În sfârșit nu știu, continuă locotenentul, rămâne să vă interesați dumneavoastră care sunteți de aici și cunoașteți mai bine situația. . .

— Da, da, zise măgulit prefectul.

— Dar. . . făcu locotenentul, oprindu-se, parcă ar fi căutat să-i vie o idee ; da! zise bătându-~~e~~ cu palma peste frunte vesel că o găsisse, da! făcu mirat. Cum de nu mi-a venit în minte până acum ? Lângă pădurea pe care trebuie s'o tai din ordin, e mănăstirea Călini. . . (Prefectul era numai urechi). Mănăstirea-i goală și sunt zeci de camere care ar putea fi întrebuințate cu folos. Trebuie însă o mână energică, un om care în douăzeci și patru de ore să curețe odăile, să le încălzească și să pregătească totul. . . N'au fost încălzite de ani de zile. . . O sută cinci zeci de oameni după calculele mele, incap oricând la Călini. Trebuie să fi vizitat vreodată mănăstirea ?

— Da, zise prefectul, amintindu-și în treacăt de o petrecere pe care o făcuse cândva la Călini. E mare Mănăstirea ; bine vorbești. Vezi nu m'am înșelat când m'am gândit la tine locotenente. M'am consultat singur și mi-am zis : „Munteanu, el trebuie să aibă vre-o idee“. Știm

eu; ce, crezi că eu nu văd cu câtă exactitate aprovizionezi şi spitalele cu lemne, măcar că nu eşti obligat. . . .

— Ca să se poată face toate câte vi le-am spus, continuă locotenentul prefăcându-se că nu înţelege laudele, e nevoie de oameni, îi aveţi? puse întrebarea scurt.

Prefectul rămase surprins. La o întrebare ca aceasta nu se aşteptă.

— Dumneata cum zici? îl întrebă nesigur de sine.

— Eu cred, continuă locotenentul; eu, domnule prefect v'aş putea pune la dispoziţie un număr de oameni din trupa ce comand. . . .

— Bravo, bine, fu răspunsul.

— Şi aş amenaja sălile, mă rog ca la armată, totul să fie gata când vor veni bieţii răniţi. Mie, domnule prefect, continuă din ce în ce mai induişat locotenentul, mi se rupe inima când mă gândesc la dânsii. Ei au luptat, şi-au dat viaţa pentru ţară; acum e rândul nostru să ne arătăm recunoştinţa ce le-o datorăm. Sărmanii oameni! (Locotenentul Munteanu îşi scoase batista şi-şi şterse lacrimile) da trebuie să le dăm mâncare . . . urmă el. Cine aprovizionează spitalul? Ei au să vină plini de frig, cine le dă un ceai ca să se încălzească? Trebuie un om în frunte, un conducător care să ştie ce vrea. . . .

— Ce mai tura vura, îi luă vorba prefectul, dumneata ai să fii totul. Te-am numit administratorul spitalului.

— Domnule prefect, răspunse locotenentul, aş putea să vă dau un ajutor pentru câteva zile . . . ştiu eu cât am să stau pe aici . . . poate mâini primesc ordin să plec în altă parte, şi atunci? . . .

— Nimic, nu voi să ştiu, vorbi autoritar prefectul. Eşti administratorul spitalului Călini.

— Aşa, fără nici un ordin scris, îndrăzni locotenentul. Să-mi dai un ordin scris şi sper, deşi nu intră în atribuţiunile mele, să primesc însărcinarea pentru câtva timp. . . .

— La asta nu m'am gândit, răspunse prefectul. Cu dumneata am să fac treabă. Mai e vorbă, să facem ordinul.

Locotenentul dictă prefectului ordinul prin care eră însărcinat să administreze spitalul din Călini până la noui dispoziţiuni. Ultimile cuvinte „până la noui dispoziţiuni“ au fost scrise în urma stăruinţei locotenentului, înţelegându-se amândoi, ca prefectul şi senatorul Popescu să stăruiască locul în drept pentru ca locotenentul Munteanu Nicolae să fie numit definitiv administratorul spitalului Călini.

— Știu că nu prea au să se bucure călugării, vorbi, locotenentul după ce-și puse cu îngrijire ordinul în buzunar, dar am să-i pun și pe dâșii la treabă. Trântorii, adaogă cu dispreț. Acuma, domnule prefect, continuă locotenentul, trebuie să ne îngrijim de alimente și de rufărie.... mi se pare că nu de mult s'a făcut o nouă rechiziție. Am să trimit căruțele mele să le ia în primire chiar astăzi. Când spuneți că sosesc răniții ? Măine ? Da ! Atunci dumneavoastră să aveți grijă să vă interesați la ce oră vine trenul în B. pentru ca să fie în gară căruțele mele și să-i ia. Bieți oameni, nu vor putea merge pe jos atâta drum. Vă asigur că veți fi mulțumit de serviciile mele.

Terminând de discutat chestiunea pentru care îl chemase, au schimbat apoi câteva vorbe asupra situațiunei generale a războiului și s'au îndurerat de prăpastia ce s'a abătut asupra țării, exprimându-și îngrijorarea despre cursul evenimentelor, așa de neprevăzute.

— Acuma la datorie, inchee locotenentul sculându-se în picioare, întinzând mâna prefectului. Acesta i-o strânse cu prietenie și recunoștință, îl conduse până la ușa, și semn că eră foarte mulțumit, îi deschise singur ușa, ceea ce nu avea obiceiul să facă decât pentru persoane cu înaltă situație socială. Prefectul era atât de mulțumit încât l-ar fi sărutat pe locotenent, însă, purtă uniforma de colonel asimilat și în oștire, ordinea înainte de toate.

Singur în cabinetul lui, prefectul se feliicită de ideea genială pe care o avusese de a se adresa lui Munteanu un om care.. Nu-și isprăvi gândul de oarece îi veni în minte fraza cu care începuse convorbirea cu locotenentul. Frumos a spus, își zicea. Cum a'nceput, se întreba ? Se trudi să-și amintească și în cele din urmă scrise pe o coală de hârtie fraza : „sunt cam mulți pentru un locaș ca acesta unde vin să-și odihnească rănile, sărmanii oameni“, ca s'o poată întrebuința când va avea nevoie.

Frumos vorbește, reflectă prefectul. Dacă-i inginer silvic, ce yrei om învățat. Iaca, am uitat să-l întreb dacă e însurat. Acuma ce trebuie să fac, se întrebă iar. Da, să raportez de executare.

Chemă în birou pe directorul prefecturii și îl rugă să raporteze, „cât se poate mai frumos“ măsurile pe care le-a luat.

— Vezi, că poate vine *ceiu* nu uită să spună în cele din urmă directorului prefecturii. „Ceia“, era decorația pe care o așteptă, ori decăteori trebuia să răspundă de executarea vreunui ordin.

Sosirea noului polițai a produs mare valvă în B. Se povestiau atâtea pe seama lui încât nu știa nimeni ce să creadă, deși aproape toți credeau câte ceva din cele ce auziseră. Mulți nu-l văzuse încă și de aceea îl așteptau în stradă, curioși să dea ochi cu omul acesta așa de deosebit de restul muritorilor. Se spunea anume, că plictisit să aștepte în cea mai apropiată stație de B. trenul personal care circula cum putea, a dat ordin șefului de stație să-i pună la dispoziție o mașină și un vagon care să-l ducă în B. Șeful de stație se opusese, deoarece mașina trebuia să plece cu un tren de răniți, care așteptă în altă stație, din cauză că mașina aceea se defectase. Cu revolverul în mână l-a amenințat pe șeful de stație, i-a spus cine e și pedeeasupra i-a mai făgăduit că îl va destitui. Ce? ar fi răcnit noul polițai, moare lumea dacă întârzi trei ore? Știi dumneata ce înseamnă un oraș fără polițai? Cine are să primească răniții?

Șeful de stație s'a supus și noul polițai, instalat într'un vagon de a'ntăia, între lăzile lui — avea o mulțime — a pornit în B. În gară era așteptat de întreg personalul poliției. Întâi a dat ordin să i se ducă lăzile la cel mai bun otel, pe urmă a strâns mâna subalternilor și l-a întrebat pe directorul de poliție, dacă automobilul e în bună stare și are benzină în deajuns. O astfel de întrebare li se păru ciudată. Încurcat, directorul a răspuns că poliția din B. n'are automobil.

— Cum? vorbi poruncitor noul polițai, nici automobil n'aveți măcar? M'nchipuiam eu c'așa trebuie să se întâmple. Bine am făcut c'am fost prevăzător!

Subalternii erau încântați de noul lor șef și de automobilul poliției, care după trei zile a sosit din Iași încărcat cu lăzi cu fel de fel de conserve.

Subalternii se simțiau mândri că au în fruntea lor un om cu puternice legături politice — era rudă cu un Ministru! —, un om care știe să trăiască și atunci când e război, un om care deși are gradul de polițai de clasa întâia, a fost detașat să îndeplinească funcția la o poliție, după buget, de clasa treia. Pe prefect ca și pe toți ceilalți din B. i-a uitat cu legăturile ce spuneă că are, trecerea de care se bucură și felul de viață pe care o ducea, viață largă, cu petreceri târzii în fiecare seară, din care cauză adoua zi se sculă în totdeauna după orele zece. Intr'un timp foarte scurt cucerise simpatiile negustorilor și ale cârciumarilor, care abea acuma își dădeau seama ce om bun le-a venit. Puteau să-l compare cu cel plecat, caracterizat, drept „un om cu care nu te poți înțelege“. Noul polițai se împrietenii cu David, căruia norocul îi adusese omul ce-i trebuia și nu a rămas nimeni surprins când s'a sărutat cu Dima, vechi prieteni ce s'au regăsit în acest colț de provincie departe de Bucureștii lor îngenunchiați de inamic. Georgescu se simțea măgulit să-l aibă pe noul polițai la masa lui, iar nevastă-sa începuse să uite de locotenentul rus, cu toate că nu putea să uite de mărețele planuri de viitor ce-și făcuse. Calipso rămase mirată de purtarea ciudată ce o avea noul polițai față de dansa și de aceia se arată și ea rezervată. Nu știa că Dima l-a pus în curent cu cronica din B., după cum nu știa că noul polițai, din principiu, avea un respect aproape religios pentru amantul femeii măritate. David însă știa, căci între bărbați, ce nu se spune la un chef?

Un chef, numai între bărbați, îi displăcea noului polițai și în B., nu apăruse încă femeea cu piciorușul mic și mersul săltat. În alte orașe din Moldova se refugiaseră atâtea piciorușe subjiri de groaza inamicului și numai în Iași, noul polițai întâlnise o mulțime din cunoștințele lui. La un chef, în aprobarea celor de față își expuse planul de acțiune. Dacă aprobați, continuă noul polițai, atunci — zicând acestea se uită la ceasul lui de aur — cât aveți ceasul, întrebă?

— Unsprezece, răspunseră ceilalți după ce s'a uitat fiecare la ceas.

— Atunci... urmă noul polițai, peste o oră și jumătate sosesc patru.. din primul transport. De trei zile l-ați mai văzut pe Coman prin oraș?

Coman eră agentul de poliție pe care-l trimisese la Iași, în misiunea delicată de care s'a pomenit. Cheful continuă. La orele unu noaptea — cu o întârziere de jumătate de oră — cele patru au sosit, întovărășite de Coman. Nici celui mai distins erou nu i s'ar fi făcut o primire mai trium-

fală, cum s'a făcut „careului de dame“, botezat, îndată. Petrecerea, plină de însuflețire a ținut până la opt dimineața.

Poliția din B. răsufală în sfârșit căci cu noul polițai mai aveau și comisarii puțină mână liberă și autoritatea lor creștea, creștea....

Femei din mahalalele oraşului și femei dela țară, un pâlcc de copii, un medic abea sosit de vreo o săptămână în B., câțiva sanitari și doi subcomisari așteptau în gară sosirea trenului de râniți. În dosul gării se găseau căruțele trimise de locotenentul Munteanu. În unica sală de așteptare tremurau de frig femeile și copiii iar soldații, nepăsători sau deprinși cu asprimea iernii, fumau ca să le treacă vremea. Un miros acru de fum, amestecat cu mirosul ciubotelor unse cu său făcea de nerespirat aerul care se premenia în fugă când se deschidea ușa, ca să facă loc unui nou venit. Lumea aceasta, pe figura căreia puteai ceti îngrijorarea, vorbea în șoapte, cu teamă parcă. La fie ce semnal auzit de afară se oprea cu ochii îndreptați spre fereastră, cu urechile gata să prindă orice mișcare, care ar fi anunțat sosirea trenului atât de mult așteptat. Apoi, când cineva spunea că „mai e încă până la venirea trenului“, aceleași convorbiri, în șoapte, reincepeau, exprimând îngrijorări care tulburau sufletele. Parcă se reînforcea un convoi mortuar. În mintea fiecăruia lumina uneori ziua aceea, a plecării și cât de triste și grele li se păreau celor ce așteptau ghemuiți în sală toate zilele ce s'au scurs de atunci. — Doamne, Doamne, oftau femeile.

Alături, în biroul funcționarilor și a șefului militar al gării așteptau autoritățile. Medicul, un om în floarea vârstei, era îngrijorat de întârzierea trenului, căci fiecare minut se gândea el, poate scurtă vieaja sau poate răpune pe a multora. Se uită la ceas pentru a zecea oară și chibzui că cel mult într'o jumătate de oră va sosi și trenul. Dădu ordin sanitarilor să scoată brancardele pe peron și soldaților dela căruți să se pregătească. Lumea de femei și copii a eșit pe peron ceeace nu

plăcu șefului militar de gară, de aceea dădu ordin că toată lumea să treacă în dosul gării. Pe peron rămăseseră numai autoritățile, câțiva sanitari și medicul, care se plimba singur, îngândurat, dela un capăt la altul.

Un șuerat îndepărtat făcu să tresare inimile și să bată puternic. Apoi, de după o cofitură se văzu mașina, târând după ea lungul convoi de vagoane împrietenite cu durerea și cu moartea. Mașina înainta încet, parcă abia mai avea putere să ajungă până la capăt. Nici o figură nu apărea la ferestrele vagoanelor însemnate cu crucea roșie, nici un șgomot nu venea din lăuntru, din lumea aceea unde nu știai ce se petrece. Tremul a venit încet. Primit într-o liniște ca de mormânt, s'a oprit în fața gării. Un medic tânăr sări dintr'un vagon schimbă câteva vorbe cu celălalt medic, apoi au dat ordine sanitarilor și după aceea a început scoborârea din vagoanele-spital, întâi a celor greu răniți, aduși pe târgi, apoi a celorlalți răniți sau incuibați de boli.

Doamne, suspinau femeile înșirate lângă zaplazul de lângă gară, privind mute trupurile întinse în târgi și acoperite cu mantale sau pături pline de sânge închegat. Doamne, mulți mai sunt, spuneau încet și fețele lor erau ca zăpada de albe și ochii lor străluceau ciudat, infigurati.

Apoi au început a scobori răniți cu capul învălit în pânză albă pătată de sânge, răniți cu mâinile ținute în eșarfe, figuri uscate, cu barba și mustățile crescute sălbatic pe pelița obrazului galbenă ori vânăta. Părea că nu se mai isprăvesc, așa de mulți erau și toți tăceau privind aiuriți, îndepărtându-se după vorba unui sanitar însărcinat să-i conducă până la căruți. Apoi au scoborât bolnavii, cu privirile rătăcitoare, cu buzele arse de friguri, îmbrăcați în mântăluțele lor subțiri și negrite, purtând în cap capelele trase peste ochi și în picioare bocanci fără talpă, ca să se așeze în front după cum poruncise comandantul militar al gării.

— Domnule, vorbi medicul, care ocupat nu observă dintru'ntăi ce se petrecea, vă rog, lăsați oamenii.

În clipa aceea scoboră dintr'un vagon un soldat scund care strigă :

— Ha ! Ha ! bine v'am găsit ! tac-tac-tac, *faier* !

Glasul înfiora. Mulțimea rămase aiurită. Bolnavii și-au întors încet capetele spre acela care striga într'una, tac, tac, faier, ca o miiralieră și recunoscă pe sergentul Aanisie. Au tăcut năvăliți de amintirile

de pe front. O umbră de durere se aşternu pe feţele îndurerate şi aşa de schimbate, feţe ce aduceau cu ele întreagă şi adevărată imaginea războiului. Pe urmă, ca dintr'un mormânt, au fost scoşi din negrele vagoane morţii, parcă trenul acela ar fi fost un cimitir pe şine. Şi morţii nu vorbeau, nu auziau ce se petrece în jurul lor, nu li era frig şi nu-i mai durea nimic acuma, şi cum stăteau întinşi cu faţa în sus, la rând, pe pământul ce-i aştepta să-i învelească pentru veşnicie, păreau că îndeamnă să privim bolta cerului sub care se adăposteşte toată lumea.

Lumea de femei şi de copii a înghenunchiat lângă zăplazul de lângă gară şi ochii lor s'au umezit.

Oamenii din B., vorbesc despre acei care se supuneau la toate greutățile ce le aduce un război, începuse a murmură împotriva medicului șef și a ajutorului său Dima, făcut numai el știe prin ce minune a timpului, plutonier sanitar. O mulțime de răniți cu rănilor încă deschise sau bolnavi nevindecați fuseseră evacuați și trimiși la regiment „buni pentru front“. Oamenii pe care-i clătină vântul în mers de topiți ce erau, oameni ce cădeau la pământ ne-mai putându-se ține pe picioare, trebuiau să plece. Lumea era nemulțumită.

— Ce, vrea să-iucidă și pe aiștea câți au mai rămas? se spunea, asta nu se poate! Zice că n'are ce le da de mâncare. Cum să aibă? La doctor lapte, la doctor mușchiul și carnea cea bună, de unde să aibă ai noștri? Și celălalt, Dima, cară într'una „bulendrele“ acelea aduse din București.

Dar nu putea face nimeni nimic; cuvintele rostite în gura mare deschideau larg porțile Curții Marțiale și suferințele se îngrămădiau în suflete, picătura amară se adună zi cu zi, sporind nemulțumirea.

Când au pornit pe uliți cei dintr'evacuați ca să se ducă la regiment, chiar și cei ce se arătaseră nepăsători până atunci s'au oprit locului și au dat din cap, mirați. Nu se poate să-i trimită în starea asta își ziceau ei, însă nu puteau face nimic, n'aveau curajul să rostească vorba ce stă tuturor pe buze.

— Dumitre, strigă o femeie dela țară, zărindu-și bărbatul, unde *mereti* Dumitre, întrebă ea? Soldatul făcu un semn cu mâna, arătând spre regiment.

Fără să-și piardă cumpătul, femeia merse cu soldații la regiment,

intră în biroul comandantului dând la o parte plantonul ce stătea la uşă.

— Ce-i femei ? întrebă comandantul.

— Da ce vrei să faci cucoane, vorbi ea, să-ni omorâţi oamenii? Aiştea-s de trimis pe front c'abea se jin pe picioare ? Dacă nu-i puteţi fine, daţi-ne bărbaţii să-i îngrijim noi şi vi-i trimitem pe urmă.

— Dacă-i ordin, răspuse comandantul.

— Dacă-i ordin, de ce nu-i trimiteţi pe-acei ce stau aici, că se sparg de graşi ? Eu mă duc, iaca așa femei, cum mă vezi, mă duc până la *regiu* şi-i spun, că mie nu mi-i teamă, tot de-o moarte murim toţi !

Neobişnuit să i se vorbiască deschis, comandantul nu avea ce să răspundă. Se gândia să ia o hotărâre, însă gândurile lui erau la petrecerea deseară dela Calipso şi el se frământă cu mintea să-i trimită înaintea de sosirea lui un dar.

În clipa aceea intră în birou medicul ajutor care cu o zi mai înainte primise trenul de răniţi. Vorbi :

— Domnule maior, am văzut în grabă oamenii ce urmează a fi trimişi pe front. Nici zecă la sută nu vor ajunge vii dacă îi trimitem în falul în care se găsesc. Trebuie să-i reşinem aici iar cei mai uşor bolnavi îi putem trimite acasă pentru o săptămână. Nu ne putem jucă cu vieţele oamenilor !

— Sărut mâna cucoane, așa-i, vorbi nevasta lui Dumitru.

Medicul ar fi voit să-i spună maiorului că a făcut raport la Divizie pentru schimbarea colegului său, însă se opri.

— Bine doctore, fă cum ştii, răspuse comandantul, mulţumit că i-a luat de pe cap o sarcină atât de grea pentru dânsul.

Plutonierul sanitar Dima, aflând despre cele întâmplate a jurat răz-bunare medicului. Seara, la petrecerea dela Calipso — implinea d-na Georgescu treizeci şi unu de ani însă nu sărbătorea decât douăzeci şi şase —, Dima se lăuda în gura mare că-l trimite pe front, pe „mitocan”, dacă nu-i place în B. „Mitocanul”, era medicul care ziua şi noaptea până târziu veghia răniţii şi-i ajuta, alinând, pe cât putea durerile şi imprăştiind pretutindeni o vorbă bună de incurajare.

Cursa pe care subcomisarul Rățoi și Ciocan voiau s'o întindă lui Leizăr Cămătarul, li-a luat multe ceasuri de gândire. După părerea lor numai în timp de război puteau scăpa de omul căruia datorau bani pe care nu voiau să-i plătească. Leizăr, cu toate că fusese amenințat și i s'au făcut și percheziții acasă, nu s'a lăsat înfricoșat. Dreptul lui era dreptul lui și banii lui erau muncii, aceste erau vorbele cu care răspundeă amenințărilor, conștient de drepturile ce-i da legea. Polițele ce avea dela diferiți creditori le ținea ascunse într'un loc pe care numai el și Sura, nevastă-sa îl știau. Din ascunzătoarea lor tainică nu eșiau la lumina zilei decât în ziua scadenței.

Subcomisarul erau furioși că nu găsiseră polițele la ultima percheziție ce au făcut la Leizăr, de aceea au pus la cale un plan. Agentul Coman, om de patruzeci și cinci de ani, din care vreo douăzeci și cinci i-a petrecut prin diferite închisori, nu numai în țară ci și în străinătate trebuia să-l „lucreze“ pe Leizăr, când va fi chemat în biroul polițienesc. Planul încolțise în mintea lui Rățoi, care l-a comunicat lui Ciocan și deși amândoi oameni vechi în poliție, de data aceasta voiau să iasă din făgașul obișnuit. Din incurcătura în care se găseau nu-i putea scoate decât Coman, zis și „Savantul“ pentru că vorbea de o potrivă de prost, vre-o opt limbi.

Intr'o odăită retrasă din crășma dela „Vădana“, căci nu se mai putea bea de față cu lumea, la un pahar de vin, Rățoi a început a se plânge de greutate — avea omul patru copii pe care-i îngrija nevas-tă-sa numai ea știe cum — dar mai ales de polițele ce dăduse lui Leizăr.

— S'a îmbogățit jidanul, răcni, adică ce-ar fi dacă mi-ar da polițele

îndărăt. Ce-i la el trei mii de lei ? Ce zici Coman, cum să începem ? Coman dădu paharul peste cap, îl așeză pe urmă cu putere, și zise, căci lui nimic nu-i se părea mai ușor decât una ca asta.

— Ti-i, zise el, ce dracu n'am fost eu, că luam nu trei mii, cincizeci de mii îi luam. Nimic mai ușor decât să dai poliți. Te iscălești pe o hârtie, te duci să ei bani și când vine plata iscălești altă hârtie. Eu așa am făcut întotdeauna. Nu-mi pare rău de viață, am știut să trăiesc.

Spunând acestea, Coman și-a adus aminte că nu pentru a'și povesti viața lui fusese chemat de Rățoi și Ciocan. Se opri deodată, așteptă câteva clipe și întrebă : Ce facem cu Leizăr ?

Toți trei au pus la cale planul. Vom vedea cum l-au adus la îndeplinire.

Când se petrec evenimentele despre care vorbim, Leizăr Cămătaru e om de cincizeci și trei de ani. Leizăr e foarte urât, însă lumea din B. s'a deprins cu figura lui și cu vorba lui neînțeleasă pentru unul care l-ar auzi pentru întâia oară. Pe lângă că vorbește stricat românește, vorbește și foarte repede, încălecând cuvintele. Are ochii așa de mici, încât nici nu i-ai vedea din părul care îi acoperă toată figura, dacă n'ar fi vii și luminoși. De copil începuse a iubi banul, pentru bani și pentru micile plăceri ce-i aducea. Tot ce se poate vinde, a vândut în tinerețea lui, tot ce se poate cumpăra și se căută la un moment dat, a cumpărat. Unde era o licitație Leizăr era față ; în casa în care nevoia se acuiase el venia ca din întâmplare și își oferea serviciile ; când se apropia sfârșitul lunii, aținea calea funcționarilor și prezența lui îi ispitea să facă un mic împrumut până la leafă. Cel care vindea, se gândia la Leizăr să-i găsiască cumpărător care să dea un preț mai bun ; cel care voia să cumpere îl consulta pe Leizăr, ca să cumpere mai efin. Leizăr se afla întotdeauna în treabă și lumea din B. nu se putea lipsi de serviciile lui. El putea să dea cele mai bune și mai sigure informații asupra averii oricărei persoane din B. O bancă l-a angajat ca informator. Rolul acesta îi crescuse importanța și Leizăr se simțea fericit că lumea are nevoie de dânsul și altfel, decât ca de un cămătar oărecare. Făcea intervenții. Am să *interven*, spunea în limba lui. Obișnuit să împrumute sume mici, cu camătă mare și termene scurte, nici nu voia să audă de un împrumut pe sume mai mari. Când s'a hotărât odată să împrumute unui maior cinci sute de lei, eră foarte emoționat, parcă un eveniment de o deosebită însemnătate s'a petrecut în lume. După ce a dat banii, nu mai avea liniște. Cu o furie necu-

noscută s'a aruncat într'o serie de mici afaceri, a urcat camăta și s'a luptat ca în cel mai rău caz să-și scoată dela alții capitalul și procentele ce i s'ar fi cuvenit de la maior, dacă nu-i plătea. Când peste trei săptămâni maiorul i-a înapoiat banii, Leizăr nu voia să-i primească ci consimți, fără să i se ceară o nouă prelungire a poliței. Maiorul refuză net, îi plăti și îl concedie.

Aproape toți funcționarii și ofițerii din B. îi erau datori și cu cel puțin un sfert din datornici avea procese. Codul de comerț nu avea taine pentru Leizăr, deși întotdeauna consultă avocații cărora la ziua numelui le trimetea un litru de vin și un tort. Ajunseseră a fi omul de care toți aveau nevoie, pe care toți îl desprețuiau, de care nu te poți scăpa, și după care alergii la nevoie. Ciudat însă, numai natura a voit și s'a răzbunat pe Leizăr. Întâi îl făcuse urât; ai doilea, cu toate că se însurase de tânăr, la cinci-zeci și trei de ani, nu avea nici un copil. În felul lui, Leizăr era un exemplar rar, Leizăr nu iubea pe nimeni pentru dânsul oamenii erau compuși din cifre: capital și dobânzile ce-i datorau.

Iubia mai mult un leu scos printr'un năstrușnic calcul al minții lui decât o camătă mai mare, căpătată cu ușurință. Ceace câștiga greu iubea mai mult și în caseta lui, banii erau puși după sforțările ce făcuse ca să-i aducă acolo. Nu e de mirare dar, că în vremea când se petrec acestea, Leizăr avea două sute de mii de lei în aur și argint și optzeci de mii de lei în polițe, avere de care numai el și socru său aveau știință, căci dela un timp se ascundea și de Sura, nevastă-sa.

Odată cu începerea războiului, cu declararea moratorului, se simți scos din circulație. Câteva zile s'a frământat cu gândul la cele ce avea să facă. Pe urmă, deodată, și-a zis că polițele sunt polițe; că bani nu va mai împrumuta și, rușii intrând în țară se pot face afaceri cu dânsii. Obișnuit să se adapteze oricăror condiții de viață, a învățat câteva vorbe rusești, și-a schimbat negoțul și a început să lucreze cu rușii, cărora le vindea rachiu, coniac și rom. Afacerile îi mergeau mai bine decât se aștepta și simțea o deosebită plăcere știindu-se nevoit să-și pună la contribuție mintea pentru a iscodi planuri noi ca să înșele ochii atenți ce-l pândeau cu răzbunare. Mulțumit că la ultima perchezitie ce i se făcuse nu descoperise nimeni ceeace avea ascuns —, el credea că i se caută rachiu —, urcă prețul băuturii și își aduse acasă un butoiș de o sută de litri. Răse satisfăcut de ma-

rele câştig ce ştie cu siguranţă ca-i va veni, când se prezintă la dânsul Coman. Il cheama la poliţie.

— Domnul poliţai, il înştiinţă, mi se pare că-i trebuie nişte bani, aşa bănuiesc: vei vedea dumeata ce vrea, vorbi agentul.

— Bani acuma! isbucni Leizăr, dacă-i război mai are cineva bani? In adincul sufletului însă se bucură şi era hotărât să-i dea chiar cinci mii de lei poliţaiului. Când urcă scările poliţiei se gândi să se lase greu, să-i ia procentele cât mai mari şi să-şi asigure bunăvoinţa lui, ceia ce i se păru uşor.

Agentul il introduse într'un biou, in care se găsiu subcomisarii Răţoi şi Ciocan.

— Bună ziua cucoane, zise Leizăr intorcându-şi capul dela unul la altul.

Cei doi subcomisari scriau la biurourile lor, nevoind a da nici o atenţie noului sosit.

— Nu văd că-s aicea, se gândi Leizăr. Ce dracu scriu ei acolo, se întrebă?

Tuşi, însă cei doi poliţişti îşi vedeau de treabă, afundându-şi nasul şi mai adânc în hârtiile din faţa lor.

— M'aţi chemat? întrebă din nou Leizăr. A fost la mine domnul agent, asta, cum îi zice, care se'nvârte.

Răţoi îşi ridică nasul din hârtii şi aruncând o privire lui Leizăr, îi spuse:

— Ai venit?

— Dacă m'a chemat domnu Poliţai, răspunse Leizăr.

— M-da, făcu Ciocan, căutând printre hârtii. Ai venit de mult? il întrebă şi el.

— Acuma, răspunse Leizăr; dumneavoastră eraţi ocupat, n'am voit să deranjez pe nimeni, mai bine plec; viu eu mai târziu, poate domnul Poliţai nu-i aici.

— A nu, vorbi Răţoi sculându-se dela biou. Ai venit la timp domnule Leizer. Eşti bun să îei loc pe scaun?

Leizăr nu îndrăzni să se așeze. In mîntea lui se întreba ce vor dela dânsul, oare pentru ce l'au chemat, şi începî să fie neliniştit.

— Poţi să stai, adăugă Răţoi; pune căciula'n cui; avem mai mult de vorbă.

Leizăr îşi puse căciula in cuerul de lângă uşă, apoi se așeză pe un

scaun în fața lui Rățoi. Il privi drept în ochi ca să-nțealegă dinainte ce are să-i spue, dar nu putu ghici gândurile subcomisarului.

— Domnule Leizăr, începû Rățoi, dumneata știl că noi suntem de mult prieteni. Eu pentru prieteni mă dau peste cap.

Leizăr dădea din cap, aprobând fiecare vorbă. Agentul luă căciula lui Leizăr din cuier și în timp ce Rățoi vorbea, eși încet pe ușe, fără să se simtă.

— Pentru prieteni, oftă Rățoi, ce nu sunt în stare să fac ! Când îl văd la necaz, mi se frânge inima, zău așa. Mare necaz adăogă, izbindu-se cu mâna peste frunte.

— Ce s'a întâmplat ? întrebă Leizăr, nepricépând nimic.

— De, domnule Leizăr zise Rățoi, numai în poliție să nu fii, că te striczi cu toată lumea. Iaca, să-ți citesc și dumitale, și pe urmă vom vedea ce-i de făcut.

Rățoi scoase din saltarul biuroului o jumătate coală de hârtie și ceti un denunț împotriva lui Leizăr Cămătaru. Denunțatorul îl invinuia că face spionaj pentru inamic, că întotdeauna are hărți și planuri la dânsul, că e cel mai mare dușman al țării.

În timp ce subcomisarul cetia anonimă, Leizăr protestă din ce în ce mai uimit de cele ce-i era dat să audă. Agentul se strecură neauzit în birou și puse la locul de unde o luase, căciula lui Leizăr.

— Acuma ce să facem ? întrebă Rățoi după ce isprăvi de citit anonimă. Mi-e rușine să te percheziționez pe dumneata, care ne cunoaștem cam de multșor.

Fără să aștepte Leizăr scoase tot ce avea în buzunare și întoarse buzunarele pe dos ca să arate că alta nimic nu mai are.

Subcomisarii cercetară lucrurile puse pe birou. Nimic compromițător, nici chiar în portofoliul de piele.

— Bravo, pân'acum e bine, zise Rățoi.

— Poftim, cătași peste tot, zise grăbit Leizăr.

— Noi nu îndrăsniam, răspuse Ciocan ; să percheziționezi un prieten ! Dacă interesul Statului ne cere, noi ce să facem ? Apoi către Coman : ia vezi tu.

Coman nu se rușina. El nu avea legături de prietenie cu Leizăr. Il cercetă până la piele, îi desfăcu hainele, până și talpa de la cisme i-o desfăcu fără să găsească vreun act.

— Vezi, spuneam noi, vorbi Răţoi, nu se poate un om ca domnu Leizăr să fie spion.

— A mai rămas căciula, trăiţ' domnule şef, zise agentul.

Leizăr se repezi la cuier, puse mâna pe căciula lui şi o întinse sub-comisarului.

— Poftiţi, zise sigur de sine,

— Asta-i a dumitale ? întrebă Ciocan.

— *Sigăr*, răspunse Leizăr. De opt ani numa'căciula asta o port.

— Ia vezi Coman, porunci Răţoi, că mi s'a urât, trebuie să facem mai de grabă raportul.

Coman luă căciula din mâna lui Leizăr, o privi atent pe faţă, pe dos, apoi cu un briceag începû s'o descoase încet, prefăcându-se că găseşte greu cusătura. Tăie cu grije cusătura dela o margine la alta şi dintr'o mişcare despărţi fundul lăsând să se vadă o bucată de hârtie.

Toţi urmăriau cu atenţie operaţia. Ciocan scoase din căciulă o hârtie împăturită. Leizăr smulse căciula din mâna agentului şi se uită încă odată bine la ea. Căciula era a lui, însă nu-i venia să creadă. Ce căuta hârtia aceia în căciula lui ? Poate când a făcut-o acuma opt ani i-a pus-o cojocarul ?

— Acolo ții banii ? întrebă răsând Ciocan.

— Ce bani ? răspunse Leizăr. Ce caută hârtia în căciula mea ?

Agentul desfăcû hârtia încet, sporind curiozitatea celor de faţă şi o așeză pe birou. Toți tăceau, cu privirile fixate pe hârtia desfăcută, care înfățișa planurile tranșeelor din jurul orașului.

— Ce-i asta, întrebă Leizăr care în viața lui nu văzuse o hârtie de felul aceleia găsită în fundul căciulei lui.

— Dumneata nu vezi, vorbi cu seriozitate Răţoi, planul tranșeelor.

— Oi, mamălă, mamălă, putû zice Leizăr gata să cadă.

— Te faci că nu știi, vorbi aspru agentul. Îți vine rău, hai ? Și nouă ne vine rău când ne bate neamtu ; iaca de ce ne bate domnule șef, pentru spioni ca dumnealui.

Leizăr începû să se jure că nu știe nimic ; începû să se roage, zadarnic însă, harta îl da de gol.

— N'avem ce-ți face domnule Leizăr, zise de astă dată grav Răţoi. Îscălește declarația că în urma anonimei ce am primit și la percheziția corporală ce ți-am făcut, am găsit în căciula pe care ai recunoscut'o

că este a dumitale o hartă de război cu lucrările de apărare din jurul oraşului.

— De ce să iscălesc dacă eu n'am pus nimic acolo, răspunse Leizăr. Să mă'npuşte degeaba? Eu nu's vinovat!

— Bi-i-ne, făcū Răţoi; apoi către agent: du-l.

Agentul îl înşfăcă şi-l duse într'o sală mică, întunecoasă, care ţinea loc şi de arest.

— Vezi dacă te fii de alea, îi zise Coman, de ce nu eşti om de treabă? Aici au să-ţi rămăe oasele.

— De ce să-mi rămăe, întrebă Leizăr, dacă eu nu-s vinovat?

Agentul nu voi să rămână mai mult în carceră. Eşi, incue uşa şi se duse deadreptul în biurul lui Ciocan.

— Să stea acolo câteva ceasuri, vorbi Coman, că se'nmoae.

— Da bine-a mai eşit, răspunse Ciocan. Ei ştii, că nici n'am simţit când ai eşit şi te-ai întors cu căciula?

— Nici eu, întări Răţoi.

— Acū să vedem ce ese; când a vedea că nu-i chip are să mişte.

Leizăr nu pricepea nimic din toate câte se petreceau cu dânsul. Se ştia nevinovat. Degeaba se frământa cu mintea să-şi lămuriască ce căuta planul în căciula lui şi cine i l-a băgat acolo. De opt ani poartă aceeaşi căciulă şi el n'a simţit nimic şi n'ar fi simţit dacă era acolo o hârtie? El care toată viaţa lui nu se gândise decât la bani, era nevoit acuma să descurce o problemă atât de grea şi nu putea. Înaintea ochilor nu vedea decât cifre şi ca în vis îi apăreau banii lui, poliţele lui. Ii părea rău că nu-i spusese şi Surei unde i-a ascuns, dar se linişti la gândul că socru-său ştie unde se găseşte averea. Nu dormi toată noaptea, de frig, de frică, de grije. Într'o noapte numai, se trase la faţă parc'ar fi bolit cine ştie cât. Refuză mâncarea ce i se aduse şi nici apă nu voi să bea.

Când auzi dimineaţa sgomot la uşa lui, parcă-i veni curajul. Coman intră înăuntru şi după ce-l privi, zise:

— De! singur fii-ai făcut-o...

— Ce-am făcut? Parcă eu nu ştiu, îi veni deodată să spue. Căciula era la mine în mână? Era acolo, la cuer. N'aţi avut timp să coaseşi şi să descoaseşi? Şi pe dracu puteai să pui în ea dacă voiai. Asta am să spun la domnu procuror.

— Ai să spui pe dracu! răspunse Coman. Ce dai ca să scapi?

Dai o sută de mii ?

— Eu nu dau nimic, spuse cu groază Leizăr. De ce să dau ? Am furat bani ? Eu am muncit ca să-i am ; eu n'am băut munca mea !

— Nu vrei ? Ai să mori !

— Las' să mor !

Agentul se descheie de curea și i-o arată lui Leizăr.

— O vezi, îi spuse.

— Și ce, n'am mai văzut eu curea ?

— Ii fi văzut jupâne : da de cureaua asta ai să te spânzuri.

Leizăr nu răspunse, ci rămase gânditor.

Agentul se încinse pe urmă cu cureaua și la plecare îi spuse :— Ne mai vedem noi jupâne. Poate te răzgândești, și ești incuind bine ușa.

Rămas singur, pe Leizăr îl cuprinse din nou frica și grija. Simția că trebuie să se întâmple ceva cu dânsul dar, nici el nu știa ce-i va aduce ceasul. Sa dea bani, se gândi; dacă dă bani, atunci ei vor spune c'a dat ea să scape și mai rău se infundă. De banii lui nu voia să se despartă și o singură dorință mai avea; să-i mai vadă odată, să-i mai mângâie cu degetele lui subțiri, să mai simtă odată plăcerea ce-i da aurul rece și strălucitor, să pipăe zimții fini, și să-i mai sărute odată. Măinile lui se întindeau în întuneric căutând să prindă ceiace visa și înaintea lui vedeă grămezi de aur sclipitor pe care nu le puteă atinge.

— Nu vrea, spuse Coman lui Rățoi și Ciocan. Trebuie să-i facem de petrecanie. Te pomenești că afurisitu a văzut când i-am luat căciula. O să încercăm la noapte.

Apoi toți trei s'au dus la o crâșmă unde au băut până târziu, să-și dea curaj.

Pe la ciasurile două din noapte Coman intră din nou în camera lui Leizăr. Pufni de câteva ori, se descheie liniștit la curea, o arată încă odată lui Leizăr și-i spuse :

— O vezi ? Leizăr își pironi ochii asupra curelei și nu putu scoate o vorbă.

— O vezi ? îl întrebă din nou. Dacă dai bani ai scăpat, de unde nu.... Coman se opri și așteptă.

— Ei, întrebă într'un târziu, te-ai resgândit domnuie Leizăr ?

— Ce să răzgândești ? De unde să dai bani ? Un om nevinovat!..

— Atunci, vorbi Coman arătând cureaua.

— O vezi ? I-a dumitale nu-i așa ?

Leizăr se pipăi repede și abia atunci își dădă seama că nu era în-
cins. Intinse/mâna s'o iee, însă agentul îi dădă peste mână.

— Încă odată te întreb, vorbi agentul, dai bani, sau, îi spuse în bat-
jocură, vrei să mori pentru țară ?

— Pentru țară, făcū mirat Leizăr, eu mor pentru banii mei ! Voi
vreți să mă prădați, continuă din ce în ce mai aprins Leizăr, voi vreți
să-mi luați sânge, știu eu ce vreți voi să faceți ? Așa tâlhari n'am văzut.

— Cum, noi suntem tâlhari ? se infurie Coman.

— Parcă eu nu știu ; de ce să plătesc ? Acuma vreți să mă omorâți,
asta vreți să faceți ? N'ajunge câți mor acolo, la război...

— Nici n'apucă să isprăvească. Agentul îi aruncă cureaua în jurul
gâtului și începū să strângă cu putere. Leizăr făcū o mișcare să lăr-
gească nodul, se sforță zădarnic, neputincios. Voia să răsufle, voia să
strige : nu putea. Făcū niște ochi, încât ai fi zis că în clipa aceia ochii
lui creșteau și se făceau mari, de tot mari.

Coman dădū drumul curelei. Leizăr, cu gura căscată trăgea
aerul în plămâni, amețit de cele petrecute. Văzuse moartea, simțise că
i se oprise în gât și deodată revenia la viață. — Sură, Sură, au fost
cele dintăi cuvinte pe care le-a rostit.

— Era să isprăvești războiul, îi spuse Coman.

— Hi-i !... făcū Leizăr. Era să mor *iu* !

— De ce să mori, răspunse Coman, cui au să rămăe banii ?

— Banii ? ! Ce fac banii fără mine, ori eu fără ei ? Cât vreți, spune re-
pede, aicia nu-i de mine. Văd eu ce fel de front e-aicia.

Coman pricepū că Leizăr e gata să dea și bani, numai să scape și
voia să-și tragă și partea lui de câștig. Se tocni cu Leizăr ca să inapoeze
toate polițele lui Ciocan și Rățoi cu un beneficiu de sută la sută. Lui
să-i dea zece mii de lei și ceasul de aur pe care uitase să i-l scoată la
timp din buzunarul jilecii. Și, adăugă încet, ai să inapoezi și polița de
cinci mii lei a cucoanei Calipso. Te invoești ? Răspunde !

Leizăr se gândi, se pipăi la gât și se uită cu groază la curea,
jos, pe podele. Contrar obiceiului, tăcea. Dintr'odată i se lumină mintea.
Astea vin dela Calipso, se gândi, și își aduse aminte că-ii făgăduise
de mult să se răzbune pe dănsul. Se gândi adânc, și în cele din urmă
spuse hotărât :

— Dau,

Lui Coman îi părură rău că n'a cerut mai mult. Se mulţumi deocamdată şi cu atât.

— Bine, vorbi Coman. Hârtia pe care ai semnat-o, rămâne la noi înfelegi, trebuie să fim şi noi asiguraţi. Poate întorci vorba...

— Eu ? răcni Leizăr.

— De, cine ştie. Mai bine să te avem noi în mână.

Au plecat împreună, târziu, pe străzi pustii, spre casa lui Leizăr, purtând fiecare gândurile care-i munciau.

Sura s'a speriat când a auzit bătăi în geam. A deschis uşa după ce a recunoscut glasul lui Leizăr şi tremura toată. Leizăr i-a spus ceva în jargon şi Sura a dispărut. Leizăr îşi pironi privirile asupra menora-hului şi prezenţa unui goi, la ora aceea, în casa lui îl făcuse să tresară şi să scuie. Sura se întoarse în grabă ca un pachet de bancnote, pe care Leizăr i-l smulse din mână.

Intovărăşit de Coman, porniră spre poliţie. Leizăr privia uimit casele, străzile pe unde trecea, parcă atunci le-ar fi văzut pentru întâia oară. Toate i-se păreau noi, nevăzute. Se gândea la primejdia prin care a trecut şi văzuse că banii pe care îi adunase cu trudă, cu lipsuri şi cu umilinţi îi puteau fofosi. De nu i-ar fi strâns, cine ştie unde ar fi fost acum. Simţi o undă rece pe spinare. Nu sunt eu mai rău decât danşii, se gândi Leizăr mai departe. Eu n'am omorât ; eu am făcut bine ; eu am ajutat la nevoe pe toţi cari nu găsiu decât la mine un ban.

Ajunseră la poliţie. Cu scârbă Leizăr aruncă pe masă teancul de bancnote.

— Pofţiţi, zise subcomisarilor uluiţi în faţa atâtor bani. Să-mi daţi hârtia pe care am iscălit, adăugă, atâta va cer.

În graba pe care o aveau de a'şi împărţi banii, Răţoi i-a înapoiat declaraţia şi incurcat, îl întrebă de sănătate.

— Eu pot pleca ? întrebă Leizăr.

— Şi nu fii supărat pe noi, răspunse Ciocan ; dacă avem ordin, trebuie să-l executăm.

Leizăr plecă.

În aceeaşi seară, neştiut de nimeni, Leizăr cu Sura plecau cu o căruţă spre Iaşi, părăsind târgul unde îşi trăiseră toată viaţa.

Din când în când Leizăr îşi întorcea capul, parcă i-ar fi fost teamă să nu pornească după dansul, oraşul cu case şi oameni...

CAPITOLUL IV.

1

Căsătoria locotenentului Verșevschi umplu de bucurie pe căpitanul Roșca și pe David, în schimb în casa lui Georgescu se lăsase un val de tristețe. Motivele bucuriei ca și ale tristeții nu se asemănau la nici unul din ei, căci în sufletul fiecăreia altă coardă vibra.

Odaia pe care o locuise locotenentul rus, fusese transformată în dormitor, dormitorul lui Galipso. Voia să-i simtă și în lipsă prezența, să-și culce capul pe perina lui, să mângâie obiectele de toaletă care fusese ale lui Verșevschi, făcând astfel continuă prezența unui om pe care știa bine că niciodată nu-l va mai revedea.

El iubise mult și numai după ce s'a despărțit și-a dat seama și Galipso cât de puternic iubești când nu mai ai pe cine. Era prinsă în mrejele nevăzute care o îmbrățișau și pe dansa la rândul ei, după ce până atunci râdea de toți cărora le întorcea capul pe urma pașilor ei mândri.

— Oare aceasta să fie dragostea, se întreba cu tremurări de suflet. Nu cumva încep să îmbătrânesc, își spunea cu groază ?

Se repezi la oglindă. Fața ei, aceiaș ca în trecut. Nici o șuviță albă în părul ei frumos nu prevestea toamna. Oglinda îi răspundea cu încredere, oglinda nu știa să mintă decât dacă singur vrei să te minți și cearcănușul cenușiu-negru din jurul ochilor părea că îl resfrâng cu melancolie apele limpezi ale oglinzii care nu știa încă să o mintă.

Aceasta să fie adevărata dragoste, se întreba mereu. Își da seama că nu mai e o fată tânără care să-și piardă capul și inima ei avea deacuma să poarte îngropate și neștiute de nimeni amintirile trecutului proaspăt încă ! Cine a urmat impulsului firesc n'a fost fericit

în viaţă, aceasta o ştia Calipso, şi viaţa ei plină de taine nu avea să se desvăluie vreodată.

În ceasurile când rămânea singură, trăsăturile feţei ei fine se umbreau ca şi cum sufletul cu toate tainele lui i-ar fi năvălit în obraji rumeniţi. Locotenentul Verşevschi îi deschisese orizonturi largi pe care ea nici nu le bănuise, îi torturase sufletul care până atunci fără să ştie se jucase cu sufletele, o făcuse se întrevadă viaţa dincolo de marginile oraşelului B. căci viaţa nu-i aceia pe care o vezi din ochiul unei ferestre, îi spusese, nu odată, Verşevschi, cu înţeles. Calipso începea să se descopere sie-şi şi să-şi recapete pe încetul siguranţa să devină stăpână pe ea înşăşi, imprimându-şi voinţa pe care i-o topise adevărata dragoste.

Se gândia la Roşca şi la David şi mintea ei îi compara până în cele mai mici amănunte. Ştia că numai un semn al ei l-ar face pe Roşca să-i cadă la picioare şi să-i îndeplinească cele mai nebune dorinţi, însă chibzuia că e mai bine să se folosească de dânsul şi de puterea ce-i da autoritatea lui.

Atenţia ce-i arăta, Roşca o lua ca o împărtăşire a dragostii lui. Fericit că scăpase de locotenentul Verşevschi, el credea că niciodată Calipso nu-şi va mai întoarce privirile spre David de care o înlănţuiau nu numai amintiri ci şi taina atâtor afaceri.

— Băiatul ăsta, îşi spunea adesea Calipso, gândindu-se la Roşca, o să-şi piardă într-o zi capul.

Scăpat de rus, David simţea cum îşi recucereşte locul în inima lui Calipso. I se părea că nici odată nu-l perduse şi îşi făcea înputări că uneori îi trecuse prin minte gânduri ciudate. Dacă l-ar fi iubit pe rus n'ar fi ştiut ea să impiedice căsătoria? se întreba David. Era o nebunie ceia ce-i trecea prin minte şi se mira cum de pot să-i vină unui om astfel de gânduri.

Peste două săptămâni dela cele petrecute, într-o Vineri, Georgescu şi nevastă-sa prânzau singuri. Când se întâmpla să fie numai ei amândoi la masă mâncau tăcuţi şi nu scoteau o vorbă. Bărbatu-său spunea:— bună supă ! nu ți se pare c'a fost cam afumat pilaful ? Calipso îi răspundea : — pilaful a fost foarte bun, dar supa a fost cam afumată ; mă mir că nici atâta lucru n'ai observat !

După aceasta spuse nevastă-sa :

— Poimâne pleacă ştabul rusesc.

- Calipso deveni atentă și întrebă :
- Cum, pleacă rușii ?
- Adică nu toți, o parte numai, sub comanda locotentului Verșevschi
- Biata Tana ! oftă Calipso.
- Ei, ce să-i faci, rus i-a trebuit, rus a găsit ; să meargă după dânsul acuma.
- Cum, o ia și pe dânsa ? Eu mă gândeam că Tana va rămâne acasă. . . .
- Nu, o ia și pe Tana, răspunse Georgescu ; după câte am aflat îi duce pe frontul german, însă înainte li dă un concediu să se ducă acasă și să-și vadă familia. Crezi că e puțin lucru să nu-ți vezi casa doi ani ?
- Biata Tana, repetă Calipso, gândindu-se că soarta aceasta era să fie a ei și ca într'o fulgerare văzû stepa și Volga de care îi vorbise și le cântase de atâtea ori Verșevschi.
- În urechile ei răsună plină de farmecul melancoliei muzica pătrunzătoare și misterioasă : Volga, Volga, apă dulce. . . Și cât ar fi dorit să fie ea în locul Tanei

Zăvorit în odaie, locotenentul Munteanu lucra la registrele detașamentului său. Fiecare șgomot îl făcea să tresară. Ascultă cu atenție încordată. I se părea că e cineva îndărătul ușei, care trăgea cu urechea sau se uita pe borta cheii. Inima îi svăcnea de neliniște. Nu se auzia nici un șgomot însă, căci toată lumea dormea la ora aceea adâncă din noapte. Se auziau doar svăcniturile inimii lui, pe acelea le auzea bine. De două ori se duse la ușe, o descue, se uită pe sala lungă și tăcută a arhondaricului transformat în spital. Nimeni nu era pe sală, nici plantonul pe care îl trimesese de cu vreme să se culce. Lampa atârnată de plafon lumina atât de slab, parcă trăgea să moară, bolnavă și ea. I se păruse numai că cineva îl pândește, că-l urmărește să vadă ce face în odaia lui. După ce încue ușa, trase două zăvoare grele, de fier, peste ea, apoi examină fereastra peste care mai întinse un lăicer și rămase tăcut în mijlocul odăiei, gândindu-se. Era tăcere, numai inima lui nu avea liniște. Cum sta așa, văzu pe masă revolverul lui totdeauna încărcat, îl luă în mână și îndreptându-se în vârful picioarelor spre pat, cu mâna întinsă, gata să tragă la cea mai mică mișcare ce s'ar fi simțit, cercetă sub pat și răsufală ușurat în cele din urmă. Nu era nimeni cu dânsul, era însfârșit singur, numai el, cu gândurile lui!

Se așeză la masă și începă să scrie. La dreptul vorbind nu scria, ci făcea tot soiul de socoteli, infuriindu-se de câteori greșea adunarea și zămbia satisfăcut când socotelile îi eșiau după cum voia.

După ce isprăvi, se ridică de pe scaun și cu mâinele în buzunar se plimbă câțva timp prin odaie, apoi se îndreptă spre lada de fier a detașamentului, dădă la o parte mulțimea de lăicere care o ascundea pri-

virilor altora, o descue și privi satisfăcut înlăuntru. Luă o bisactea din care scoase o mulțime de inele cu tot felul de pietre scumpe, își vâră în deget un inel de platină, întinse mâna înainte, rășchiră degetele și își privi plin de mulțumire degetul care purtă bijuteria scumpă, fără ca să-l tulbure alte gânduri. Apoi scoase dintr'o casetă o pungă de gumă legată la gură cu un șiret de piele, o deslegă și privi, parcă atunci iar fi văzut întâia dată napoleonii zimțuiți și alte monede de aur.

Desigur, locotenentul Munteanu pe care nu-l cunoscuse nimeni mai înainte în orașelul B., era un om bogat și avusese marele noroc să-și poată duce cu dânsul bogăția, pretutindeni pe unde trecuse.

Laudele ce-i aduceau notabilitățile din B. îl făcuse chiar să fie mai serios decât părea și nu o mamă ofta când îl vedeă, căci o asemenea partidă, nu numai în timp de război, ci și în timp de pace, e căutată. Locotenentul Munteanu nu se gândeă la înșurătoare, cu toate că se lăsă ademnit când i se vorbea și lăsă întotdeauna speranțe. Se întâmplă însă ca totdeauna când ar fi urmat să se facă logodna la care el nici nu se gândia, căci alții își închipuiau că la masa ce pregătiseră se va face neapărat, el răspundea cu un biletel de scuză și nici odată nu uită să adauge că „de n'ar fi război ar putea dispune după voință de persoana lui“. Nimeni nu se supără, dimpotrivă toți îi luau apărarea și se întreceau în laudele ce-i aduceau acestui devotat al datoriei, omul înzestrat cu o energie de fier, organizator în care ai deplină încredere și celelalte.

Cu două zile înainte locotenentul Munteanu trimise doamnei Calipso o minunată brățară de aur cu diamante. Primi un răspuns scurt din trei cuvinte: Îți mulțumesc C. Reciti biletelul pentru a-mi oară poate, îl sărută și îl așeză cu grijă în punga unde-și ținea aurul.

Își da seama că nu jubea pe Calipso și poate nici nu era iubit la rândul lui, cu toate că se simțea atras de această femeie de care îi era teamă. El însă nu năzuli decât la bunăvoința și prietenia doamnei Georgescu. Atât îi erau în deajuns, însă Calipso nici atât nu voia să-i deie. Îl privi peste umăr și îi răspundea cu vorbe al căror înțeles îl făceau nu odată să tremure.

— Sfântă-i libertatea, se gândi locotenentul; să n'ai nevoie a da seama nimănui de fapte. Eh, făcî el, cine știe cum s'o isprăvi războiul.

Se simți sfârșit de muncă și de neodihnă, și așa îmbrăcat, cum era, se aruncă în pat.

I se păru că abia așipise, când auzi ciocănituri în ușe. Sări din pat, se frecă aiurit la ochi și întrebă poruncitor :

— Cine-i ?

De afară răspunse ordonanța ;

— Ați spus să vă scol la șase, trăiți dom' locotinent. Ii șase acuma.

— Da, bine, vorbi de astă dată liniștit locotinentul și descue ușa.

Ordonanța intră cu o tablă pe care aducea dulceața și cafeaua turcească. Le așază pe măsuța de lângă pat, apoi văzând așternutul nedesfăcut zise :

— O dormit imbrăcat domnul locotinent.

— Eram tare ostenit, măi Gavrițe, răspunse locotinentul. Cum m'am intins pe pat, am și adormit. Nici nu știu când a trecut noaptea.

— Dă, făcū Gavril, se'ntâmplă ș'așa, când îi omul ostenit tare.

Svonuri care ajunsese până la urechea lui David îi întăreau bănuelile. L-a înșelat sau îl înșală Calipso, se întreba în fiecare clipă. Răscolia trecutul, făcea să re trăiască fiecare mișcare a ei, fiecare vorbă cu ondulația ei, însă nu descoperia nimic. Ba dimpotrivă, avea atâtea și atâtea motive să creadă că numai pe dânsul îl iubea cu adevărat și restul nu erau decât cochelării de femei ca să se ascundă mai bine de ochii lumii.

Dar acuma? se întrebă din nou. Pe cine iubește, pe polițai, pe locotenentul Roșca, pe Munteanu sau dracu știe pe cine că de mine văd că-și bate mereu joc? Nu putea deslega nimic și de la nici unul din acei pe care îi bănuia nu putea afla ceva. Nu odată se gândise să-l întrebe pe polițai sau pe Roșca: „ascultă, dragă, e-adevărat ce se vorbește că ești amantul amantei mele?“ dar renunță de teamă că s'ar acoperi de ridicol și de frica ce o avea că amândoi și-ar bate joc de dânsul: Să schimbe întrebarea și așa, pe negândite, să arunce vorba: „am auzit dragă Roșca că ești în grațiile doamnei Calipso“ nu era mai nimerit oare? Ce, își răspundea, parcă el e nebun să-mi spue ceva după ce i-am mărturisit pasiunea mea pentru Calipso? Poate că spovedania mea i-a deșteptat curiozitatea și i-a aprins simțurile.

E adevărat că David își descriesese amanta prietenilor, mândru că posedă pe una dintre cele mai frumoase femei. O descria, așa, cum altul ar vorbi despre via lui sau despre o frumoasă recoltă de grâu; o desbrăca și o lăsa numai în cămașe în fața prietenilor lui de petrecere, apoi lăsa să-i cadă cămașa de pe umeri prezentând-o în imaginația lor în toată goliciunea ei, linii frumoase, carne roză, plină de viață

ii despletia părul bogat și îl arunca pe spate, în jurul gâtului, învăluind-o în șuvițele-i negre, strălucitoare, Ridica paharul de șampanie în sănătatea celei mai frumoase femei și pe urmă nu mai știa ce spunea, atât de mult și de puternic își trăia visul iubirei lui.

Cei care îl ascultau voiau s'o vadă pe Calipso așa cum li-o descria David.

În timpul din urmă, stăruiitor, David încercă s'o convingă pe Calipso să se despartă de bărbatu-său.

Calipso șovăia, gășind un motiv sau altul ca să amâne o hotărâre pe care, dealtminteri, singură, o luase de mult. Daruri noi îi aducea. Calipso le primea și își continua hotărâtă drumul vieții așa după cum și-l croise și din care nu avea să se abată.

Tot felul de întrebări îl chinuiau pe David, când servitoarea intră și-i aduse un bilețel dela Calipso. Cunoscând scrisul, tresări. — Așteaptă, spuse servitoarei. David duse bilețelul la inimă și îl apăsă fericit, apoi îl acoperi cu sărutări și numai după aceea îl desfăcî.

Calipso îl ruga să-i trimită imediat sania ca să-se ducă la o prietină a ei, în apropiere, despre care auzise că-i bolnavă.

Dorințele ei erau porunci. David nu stătî o clipă la îndoială. Porunci argatului: — Nistor îl chema, un 'om de cincizeci și doi de ani cu mustața neagră, stufoasă ce abea încărunțea, cu gene negre arcuite deasupra ochilor ce jucau șiret, un țaran volnic care părea de patruzeci de ani —, să înhame cei mai buni cai, acū repede, adaugă, apoi alergă în odăi și singur aduse blana mare pentru picioare și o blană de lup în care avea să se învâlească trupul lui Calipso.

Când foarte erau gata, David se urcă în sanie și porunci lui Nistor să opriască la cuconița. Nistor înțelesē, și dete bici cailor. Intr'o clipă ajunse în fața casei domnului Georgescu. David sări ușor din sanie, urcă scările și găsi în salon pe Calipso, îmbrăcată de drum, cu fața tristă și ochii plânși.

— Ce e, ce s'a întâmplat? se interesă David, gata și el să plângă.

— Vai dragă, s'a îmbolnăvit Adela. Acum două ore mi-a trimis răpuns. I-am cumpărat doctoriile prescrise de doctor și nerăbdătoare așteptam sania. Așa mi-e de teamă să nu ajung prea târziu.

Spunând acestea, se sculă, gata de plecare.

— Biata Adela, ingină David gata să isbucnească și el în lacrimi.

Calipso îl privi cu coada ochiului, se reșinî să nu ridă și răspun-

se : — Din cauza voastră trebuie să suferim noi atâta. Nebunu de bărbatu-său s'a apucat să facă vitejii pe front şi acuma zace fără un picior în spitalul liceului Internat din Iaşi. Când a aflat sârmana, a căzut leşinată şi de atunci tot bolnavă e. Poftim, zise ca şi cum s'ar fi recules, eu stau cu tine de vorbă şi ea poate moare în minutul acesta. La revedere, îi spuse lul David şi îi întinse mâna înmănuşată.

Se învăli în blana de lup, şi David îi înfăşură picioarele în cealaltă blană. Nistor flutură biciul deasupra cailor, îi indemnă cu o vorbă şi sania porni deodată alunecând pe şleaul alb sub privirile lui David care o urmări până ce dispărură.

Cum au eşit din oraş Calipso îl rugă pe Nistor să mâne caii mai încet.

Nistor îi lăasă la pas. Zurgălăii dela gâtul cailor sunau subţirel rar, unul după altul.

— Ştii unde mergem Nistore, ți-am spus ? întrebă Calipso.

— La cocoana Adela, făcu Nistor.

— Ş'acolo, dar..... mai târziu, răspunse Calipso. Până la spitalul dela mânăstire mă e mult ?

Nistor pricepă numai decât. Se întoarse pe jumătate în scaun şi cu ochii ţintă în ochii lui Calipso vorbi : — Baiu' Ce vorbă ! 'ndată ajungem.

Calipso îi mulţumi din priviri. Nistor se întoarse şi indemnă caii. Peste un ceas erau în apropiere de mânăstire. Mai aveau un deal de urcat şi pe urmă scoborau deadreptul. La poalele dealului, Nistor oprim, se dădu jos din sanje, mângâie caii, întinse peste dânşii două pături şi zise : — 'S cam asudaţi ; nu-i bine să urce aşa la deal. După aceasta se apropie de stăpână, o întrebă dacă nu i-i frig şi căută să-i înfăsoare picioarele în blană. Aşa fără să vrea, îi atinse picioarele şi o strânse puternic de pulpă. Calipso tresări beată de mulţumire. Nici odată în viaţa ei nu simţise un fior atât de puternic şi trupul ei nu furnicase niciodată ca acuma. Nistor o privi drept în ochi, de aproape, sură-se şiret.

— Apoi.....zise el, şi se urcă pe capră, indemnând caii la deal.

Când au ajuns în poarta mânăstirii, i-au oprit o santinelă.

— Cheamă pe domnul locotenent, porunci Calipso.

Un soldat bătrân porni cam fără voe să caute pe locotenentul Munteanu, injurând printre dinţi „şi pe cocoana asta“, că Doamne iartă-mă, adăugă pentru dânşul, nu dă boala'n ele.

Nistor trecu pe lângă santinelă și opri în dreptul scărilor dela arhondaric.

În capul scării se ivi îndată și locotenentul. Nici nu știu cum scobori scările, câte două și câte trei deodată.

— Ce-ți fac bolnavii? se interesă Calipso, întinzându-i mâna. Ți-am adus doctorii, poate n'ai indeajuns.

Locotenentul îi oferi brațul să scoboare din sanie și o ajută apoi să urce scările.

În urma lor Nistor privi o clipă, surăse, mușcându-și ușor buza de sus și întrebă :

- Noi unde ducem caii domnu' locotenent?
- Gheorghe, porunci locotenentul unui soldat, arată-i grajdul cel bun.
- Nu murim noi aici, se gândi Nistor.

Calipso voi să vadă, în trecere, ofițerii bolnavi.

Locotenentul deschise o ușă. Calipso se opri surprinsă în prag și un fior îi străbătu trupul. La o masă, un ofițer cetia o carte groasă, legată în negru. Ofițerul își ridică ochii și se uită fix la Calipso. Fața lui suferindă, ochii foarte strălucitori s'au întâlnit cu privirile femeii care parcă nu se aștepta să o întâmpine tristețea și suferința. Calipso simțea că-i pătrund în inimă săgețile privirei ofițerului și toată veselie îi pierise din față, parcă nu mai era femeia de totdeauna, impunătoare bărbaților. Locotenentul o împinse ușor în odae și îi prezintă pe camaradul lui „în convalescență”. Calipso făcu o mișcare ca să-i întindă mâna, însă văzând că ofițerul continua să o priviască nemișcat, se stăpâni, aplecându-și ușor capul.

— Doamna e soră de caritate, interveni locotenentul Munteanu; a adus doctorii la bolnavi. Nu vă puteți închipui domnule căpitan ce devotată e pentru răniții noștri.

— Dumneata ești rănit? întrebă cu brutalitate căpitanul.

— Ei, iar ești supărat, răspunse locotenentul, făcându-se că nu înțelege.

Calipso înțelese îndată că situațiunea ei e ciudată și vorbi:

— Să vedem bolnavii domnule locotenent, că trebuie să plec degrabă, sunt așteptată și în altă parte.

Ultimile cuvinte erau ca o imputare ascunsă ce-i făcea locotenentului. Să fac atâta drum, voia să spună, ca să fiu astfel primită! Locotenentul înțelese și tăcu. În adâncul sufletului îi era necaz de cele întâmplate și abea acum îi veni în minte că trebuia s'o ducă în odaia de alături, să nu-i arate nici un rănit. Fericirea pe care o aștepta de atâta timp îi scăpa din mână.

— Bine, răspunse după câteva clipe de gândire, să mergem să vedeți bolnavii noștri. În minte chibzuia cum să repare greșala și fericirea la care visase de atâtea ori îi umplea sufletul.

— Vrei să pleci doamnă? întrebă deodată căpitanul.

Calipso nu răspunse, nu știa ce să răspundă. Întrebarea îi oprise parcă sângele în vine.

— Te rog, ia loc, continuă căpitanul, sau pe mine nu vrei să mă vezi? Și eu sunt ca toți ceilalți care zac cu fața în sus, așteptându-și moartea în camerile albe de alături.

Calipso se așează pe un scaun și numai atunci văzu că omului care sta în fața ei îi lipsesc amândouă picioarele. Într-o clipă o pătrunse o cumplită părere de rău și uitase toate gândurile pentru care venise. Dinaintea ei avea imaginea întreagă a războiului. Și asta, îi veni în minte, și-a pierdut picioarele în timp ce eu... N'avu timp să-și isprăvească gândirea. O podidiră lăcrămile și cu o mișcare cuprinse amândouă mâinile căpitanului sărutându-le și udându-le de lăcrămi. — Iartă-mă, murmură Calipso, iartă-mă că n'am știut ce fac.

Locotenentul Munteanu nu înțelegea nimic din toate câte se desfășurau sub ochii lui. Ce nebunie a cuprins-o iar, se întrebă. Asta-i curat nebună, își spunea cu ciudă. Eu o aștept să vie, îi dăruiesc cercei și brățara, și ea vine să plângă în brațele unui nebun.

— N'am ce-ți ierta, răspunse căpitanul trăgându-și mâinile; nu mi-ai făcut nimic în viața mea, nici bine, nici rău. Acuma te văd pentru întâia oară și eu care n'am văzut de mult o femeie mă întreb de ce plângi. Oare și mama are să plângă când m'o vedea? Să nu plângi mamă, nu-i asta cea mai mare durere pe lume.

Apoi ca și cum își continua gândurile tulburate o clipă, urmă: Ai simțit vreodată o durere mare, o durere care să te sfârșească sufletește, o durere pe care s'o simți, să te frământă ciasuri, zile, luni și ani dearândul fără să poți scăpa de ea și fără să știi de unde și din ce-ți vine? Nu, la asta nu te-ai gândit, nu că nu ai fi putut gândi, dar pentru că n'ai avut timp se te gândești. Viața de toate zilele te absoarbe, te leagă cu micile ei fapte, îți schimbă sufletul și nu-ți dă timp să gândești. La ori ce te poți gândi, numai la tine nu, și astfel treci prin lume adunând păreri de rău care nu-ți aparțin, și se pare că nu te-ai bucurat de viață, că nu i-ai smuls toate plăcerile pe care eradatare să ți le dea. La sfârșit vine bătrânețea și atunci îți pare rău

că nu mai ești tânăr, și-e teamă de moarte măcar că bătrânețea îți este cel mai mare dușman și când începi să te împaci cu ea, atunci pleci fără să știi unde, așa după cum nu știi nici de unde ai venit și nici ce rost ai avut cât ai trăit prin lume.

Calipso îl asculta din ce în ce mai atentă și cu toate că nu-i pricepea înțelesul vorbelor se simțea atât de mulțumită. Locotenentul, la spatele căpitanului ca să nu fie văzut, făcea semne lui Calipso, dându-i a înțelege că cel care vorbea nu e în toate mințile. Ea nu-l vedea, ea era numai ochi și urechi la cele ce spunea căpitanul. Ar fi voit ca fiecare cuvânt al lui să și-l sape adânc în inimă, să ducă cu dânsa cuvinte nepricepute, ca pe un talisman.

— Asta, urmă căpitanul, e cea mai mare durere a omului. Nici eu nu m'am gândit să-mi pun vreodată astfel de întrebări. A trebuit să stau cinci luni cu fața în sus și să deschid cartea asta groasă pe care n'am s'o citesc niciodată. Eu m'am oprit la ceadintâi pagină și n'am putut afla pricina durerii mele adânci pe lume. Și dacă dela început nu-mi poate spune nimic, dacă pornesc cu necunoscutul în mine, ce mi-ar putea spune mai mult în sutele de pagini scrise mărunt? Le-am învățat la școală când eram copil. Pe vremea aceea ce știam? Astăzi, fără să vreau, m'a mușcat pomul cunoștinței, astăzi cunosc și de când am învățat să cunosc nu mai am liniște, nu mai am nici o mulțumire în viață. Golul imens din mine, cum am să-l umplu? Ce fericită atâta lume care are cu ce-și umplea golul ce-l poartă oricare dintre noi. Ai cetit vreodată cartea asta? o întrebă căpitanul întinzându-i cartea neagră, groasă.

Calipso luă în mâinile ei tremurătoare cartea și i se păru așa de grea.

— Când eram copilă, la școală, răspunse cu jumătate glas.

Locotenentul îi făcea semne nerăbdătoare să isprăvească odată cu „nebulul“.

— Cartea aceasta începe așa, vorbe căpitanul nedând nici o atenție răspunsului: „La început Dumnezeu a creiat cerul și pământul.“ Alăt: o frază lapidară, înțelege-o flecare cum se pricepe. Dumnezeu? Cum? De unde? Nu-i era deajuns singurătatea în care plutia, admitând că era? Plutim în cel mai nepătruns necunoscut și conștiința nu-i decât un singur și slab punct lumios în marea sferă întunecată a vieții. Curiozitatea, cu toate că acuma îmi aduceam foarte bine aminte lecțiile învățate în anii copilăriei, m'a împins să cetesc mai departe, ce-a făcut în fiecare zi până într'a șasea când a creat „omul după chipul și ase-

mănarea lui“. De acum încep contrazicerile și toate gândurile mi se încălesc. Are dreptate locotenentul când spune că sunt „nebu“. Da, da, nu te mai scuza! Când stai cinci luni de zile cu fața în sus, nemișcat, privind albul bagdadiei, ai destulă vreme să înnebunești. Uneori îmi spuneam: ce-ar fi dacă așa cum stau eu, o bucată de var s'ar desprinde și mi-ar cădea peste față? Inchideam ochii dar atunci auzeam gemetele tovarășilor mei de suferinți și-ii deschideam repede îngrozit. Atunci parcă nu erau așa de înfiorătoare cum sunt când închizi ochii, să nu mai vezi. Tovarășul de lângă mine mi se părea că zâmbește. Își visa soția și în visul lui cu ochii mari deschiși, își mângăia copilașii. Peste un ceas a închis ochii, a încetat visul și lângă mine nu-și mai mângăia nimeni copilașii. Până să-l ducă — eu n'am voit să spun nimănuî despre cele întâmplate —, l-am întrebat într'una: Vezi ceva? Spune-mi și mie, tovarăș de suferinți, nu mă lăsa în chinurile în care mă sbat. Vezi, spune, acum e timpul? Nimic nu-mi răspundea, tovarășul meu nu mai avea nimic de spus.

Ceva greu o apăsa pe piept pe Calipso, respirarea i se îngreuiase, îi era teamă ca nu cumva căpitanul să se repeadă asupra ei și s'o strângă de gât, însă în clipa următoare ar fi voit s'o apuce de gât, s'o strângă la pieptul lui, să-i caute buzele să i le sărute și să uite gândurile care îl chinuiau.

— Eu, continuă după o lungă tăcere căpitanul, eu am rămas cu cartea asta neagră pe care n'am s'o pot ceti niciodată mai departe de versetele pe care am să vi le citesc.

„Unde ești, întrebă Dumnezeu pe cel dintâi om și acesta a răspuns: — Am auzit glasul tău în grădină și mi-a fost teamă pentru că sunt gol și m'am ascuns. Și Dumnezeu zise: — Și cine ți-a spus că ești gol? Nu cumva ai mâncat din arborele oprit? Omul răspunse: Femeia pe care mi-ai dat-o mi-a dat din arbore și am mâncat. Și Dumnezeu spuse femeii: — La ce ai făcut aceasta? Femeia răspunse: Șerpele m'a sedus și eu am mâncat. Dumnezeu spuse șerpelui: Pentru că ai făcut asta ești cel mai blestemat dintre toate animalele, te vei târi pe pânțele și cât vei trăi te vei hrăni cu colbul de pe drumuri. Spuse femeii: Voi spori suferințele sarcinii tale, vei naște în durere și dorințele tale se vor îndrepta numai spre bărbat, însă el te va stăpâni. Spuse omului: Pentru c'ai ascultat glasul femeii tale și ai mâncat din arborele din care ți-am poruncit că nu vei mânca, pământul va fi bles-

temat din cauza ta. În chinuri îţi vei trage zilnic hrana, pământul îţi va produce spini şi mărcini şi vei mânca iarba câmpurilor. Pâinea o vei mânca cu sudoarea frunţii tale până te vei reintoarce iar în pământ de unde ai eşit, căci pulvere eşti şi în pulvere te vei reintoarce. Dumnezeu a făcut lui Adam şi femeii lui haine din piele şi i-a îmbrăcat.“

— Pierdem vremea în zadar, vorbi locotenentul ne mai putându-se stăpâni.

— Ai dreptate, răspunse răsând căpitanul, pe timpurile astea de război şi eroism cine-şi mai bate capul cu astfel de lucruri? Nişte nebuni, numai! N'ai observat că fără femei nimeni n'ar fi putut avea conştiinţa binelui şi a răului? Ce fericiţi sunt copiii cât timp li-e dat să trăească fără conştiinţă! Căci de îndată ce încep a'i face cunoştinţa pierd raiul şi simt sudoarea pe fruntea lor! Şi conştiinţa creşte, creşte, ce păcat că numai la unii creşte!

— Ne daţi voe să vizităm pavilioanele? întrebă Calipso, sculându-se de pe scaun. Sper că o să ne revedem, adăugă tulburată, întinzând mâna căpitanului, care de astădată răspunse gestului ei. Un fior ca de ghiaţă străbătu trupul lui Calipso la atingerea mânei lui reci.

— Pavilioanele sunt ale domniei sale, răspunse căpitanul arătând spre locotenent, şi noi suntem înghemuiţi în paturi ca la o expoziţie rară, unde veniţi ca să ne arătaţi cât de mult suferiţi pentru noi, nu-i aşa Muntene?

Calipso plecă urmată de Munteanu.

Uşa se închise în urma lor şi căpitanu rămase singur cu cartea neagră în faţă. În timp ce-şi aprindea o ţigare îi veni în minte întrebarea: Oare Eva tot aşa era? Imi pare rău că nu-i am cerut să-mi dea înapoi coasta lui Adam....

— Pentru asta am venit aici ? spuse Calipso locotenentului, prefăcându-se, de oarece în sufletul ei se bucura de cele auzite. Simțise în fața ei un om altfel de cât toți aceia pe care îi vedea zilnic. Nu pricepuse nimic din cele ce-i vorbise, însă suferința lui, fața lui palidă o înduioșase.

Locotenentul nici nu îndrăzni să-i răspundă. El se gândia la fericirea de lângă dânsul, așa de aproape, și îi era teamă să n'o piardă.

— Ciudați sunteți și voi bărbații, reluă Calipso, nimeni nu vă mai înțelege.

— Parcă eu sunt de vină, se scuză locotenentul. Ai intrat busna în odaie, adică eu nu mi-am dat seama ce fac; uitasem că am un oăspete. Aici are să fie altfel, adaugă, deschizând ușa de la odaia care servea pentru oficialitate, dacă ar fi venit vreodată, drept cancelarie.

Când s'a văzut numai cu Calipso în odaie, locotenentul își recăpătă curajul și îndrăzneala. Fața lui spunea că el era stăpân acolo și voința lui nu putea găsi nici o împotrivire. „Cât te iubesc“ șopti cu patimă aplecându-se spre ea cu brațele deschise ca s'o cuprindă și s'o învâluie. Cu dosul palmei ea făcu un gest ca și cum ar fi voit să-l îndepărteze de la dânsa însă se lăsă tremurând în brațele lui sorbindu-i prelung dulceața buzelor. Apoi se desfăcu deodată de lângă pieptul lui, își trecu mâna prin păr ca și cum ar fi voit să-și aranjeze șuvițele și se întrebă, nedumerită oarecum : pentru asta am venit eu aici, lasă-mă să plec. . .

Locotenentul o cuprinse puternic în brațe, murmurându-i în ureche toată setea lui de dragoste, spovedindu-și îndelunga lui așteptare. . .

Calipso își aranjă cu încetineală toaleta, examinându-se cu atenție,

Aşa de frumoasă parcă nu o arătase nici odată oglinda şi zăbovia în faţa apelor care-i resfrângeau chipul cum nici ea nu-l mai văzuse. Abea târziu observă în jurul gâtului alb un minunat colier şi se miră ea singură că nu ştia când i l-a prins, aşa de repede s'au petrecut toate, ca într'un vis pe care-l va depăna o zi s'au două...

Ca şi cum şi-ar fi reamintit de ceva ce uitase, deodată Calipso spuse rupând tăcerea, din odae, plină numai de gândurile lor :

— Trebuie să plec. Te rog dă ordin să înhame.

— Aşa de repede ? întrebă locotenentul.

— Trebuie, repetă apăsător Calipso. O femeie măritată nu poate petrece noaptea la un bărbat singur.

— Dacă aşa-i porunca, vorbi cu jumătate de glas locotenentul, atunci ne executăm. Eşi în coridor şi dădu ordin unui soldat să înştiinţeze pe Nistor să înhame, poruncind în acelaş timp ordonanţei lui să aducă imediat samovarul de ceai.

— Un ceai o să iei ? spuse întorcându-se.

— Numai să nu întârzi prea mult, aprobă Calipso.

— Spune, mă iubeşti, întrebă locotenentul.

Ea rise cu poftă.

Locotenentul, care nu înjelese, urmă desvălindu-şi gândurile ascunse :

— Să fii a mea, şi numai a mea. Pentru tine lumea întreagă aş colinda. Am merge într'o ţară unde nimeni nu ne-ar cunoaşte, unde am fi numai noi amândoi, unde nu e război. Te-ai gândit vreodată să pleci, să te pierzi în lume neştiut de nimeni ? Acolo, departe, cine-ar şti că eu sunt un biet locotenent ? De câte ori nu m'am văzut la braţ cu tine, rătăcind prin America !

Calipso răsese din nou, cu poftă, căci îi reamintea declaraţiile locotenentului rus. Ce să aibă, se întrebă ea : unul vrea să mă ducă în Rusia, celălalt în America ! Noroc că intră ordonanţa cu samovarul şi astfel îşi intrerupsese şi locotenentul călătoria lui imaginară prin America. După ce ordonanţa eşi, locotenentul voi să reinceapă, însă Calipso îl opri :

— Acum să bem ciaiul. Vom continua altădată.

— Îmi făgduieşti ? întrebă locotenentul.

— Lasă-mă să mă mai gândesc. La astfel de întrebări, nu se răspunde nici odată imediat. Ştiu eu ce-mi mai trece prin minte, adăugă pe gânduri Calipso.

— O lună, atât îți dau timp să te gândești și dacă răspunsul tău mă lasă singur, atunci plec cu o bucățică din trupul lui.

Cu mâna arată un revolver spânzurat într'un cui.

Calipso râse cu poftă. — Știi că ești interesant ! vorbe. Asta înseamnă că nu vrei să mă mai vezi niciodată ! Frumos din partea ta.

Locotenentul rămase surprins de acest răspuns cu totul neașteptat. Viața mea, vorbești cu durere, numai pentru dânsul, cine știe cum se va sfârși, mai bine să plecăm.

Calipso nu dădu nici o atenție acestor vorbe de care avea să-și amintească mai târziu și să-și lămurească înțelesul lor. Iși îmbracă paltonul, își puse în mâni mânușile cu blăniță și după ce se sărutară prelung, parc'ar fi fost ultimul lor sărut, eșiră din cancelarie, scoborâră scările arhondaricului care scârțâiau sub pașii lor. Ea se urcă în sanie, locotenentul având grijea s'o înfășoare în blana de lup împrumutată dela David.

Nistor indemnă caii. Sania ușoară, alunecă pe zăpadă. Calipso începu să depene visul celor câteva ceasuri.

Intre noul polițai, Dima și David se legase o strânsă prietenie. Prin intervenția polițaiului care se înrudea cu un ministru, David luase în concesie pe un preț derizoriu mari întinderi de păduri de brad și stejar și mulțumită lui Dima reușise să fie unul din importanții furnizori ai armatei cu mazăre și porumb stricat. Toată mazărea gărgărită uitată de ani de zile prin hambare care se dărăpănau, sub mâna fericită a lui David se transforma în aur. Proprietarii erau bucuroși de acest câștig neașteptat și erau recunoscători lui David căruia-i vindeau recoltele înainte pe prețuri necunoscute încă. Cu sistemul acesta scăpau de rechiziții pe care nu le vedeau cu ochi buni din pricina multelor abuzuri și aveau siguranța câștigului. Semnătura lui David, mare furnizor al armatei, era căutată și un petec de hârtie semnat de dânsul avea puteri misterioase. Când se ivia omul de afaceri al lui David, toate autoritățile îi dădeau sprijin. Nu știa nimeni de unde pornesc ordinele, toți însă le executau. Era David reprezentantul Marelui Cartier General al Armatei sau al Intendenței generale, nu se știa sigur.

În cabinetul particular al lui David, Polițaiul și Dima discutau cu a-prindere o nouă problemă. Rușii începură să vândă automobilele și autocamioanele armatei, plictisiți de război și setoși de libertate. Depozite însemnate de echipament și alimente se găseau în raza județului. Cu nici un preț nu trebuia să le scape din mână această afacere.

— Pentru automobile, spuse Dima, aranjez eu totul, să n'aveți nici o grijă. Nu ne scapă unul din palmă; cât privește depozitele rusești, v'am spus-o și v'o repet: le cumpărăm dela ofițerii ruși și după aceea le transportăm în loc sigur. Depozitelor goale, îi punem tot

pe dâşii să le dea foc. Pentru câteva sticle de rachiu sunt în stare să dea foc nu numai unui depozit, ci întregi Moldove.

— În ce priveşte depozitele sunt de aceeaşi părere cu Dima, răspunse poliţaiul. Au ars nişte depozite ruseşti ; ei şi ? Ce ne interesează pe noi ? Nu vede toată lumea că ruşii sunt nişte zăpăciţi ? Toate trenurile numai de dâşii sunt pline ; umbă parc'ar fi ameţiţi. Tu ce zici David ? David care se gândea la Calipso mai mult decât la toate depozitele ruseşti, dădu din cap în semn de aprobare.

— Va să zică ne-am înţeles, continuă poliţaiul. Rămâne chestiunea automobilelor.

David tresări şi deveni atent. Spiritul lui prevăzuse o mare şi apropiată desvoltare a automobilismului în ţara noastră. Lui personal îi trebuiau deocamdată cât mai multe autocamioane pe care avea să le valorifice la momentul oportun. Problema i se prezenta sub multe aspecte şi de aceia deveni atent la fiecare vorbă a poliţaiului.

— Trebuie să-i interesăm pe toţi în afacerea aceasta, vorbi din ce în ce mai aprins poliţaiul. Prefectul, primarul, deputaţii, senatorii, reprezentanţii armatei, pe toţi trebuie să-i convingem că acum e momentul să-şi poată cumpăra pe nimic o maşină. Sunt convins că nici unul nu va refuza. De când e război s'a convins lumea că trebuie să primească ori ce. Pe cei fricoşi, îi inspăimântăm că e mai bine să aibă maşina lor ca să fugă dacă neamţul va veni şi aici decât să meargă pe jos sau în trenuri unde nu mai încapi de ruşi. Peste câtva timp le cumperi tu maşinile. Ce-o să facă ei cu ele ? Eu îmi rezerv pentru mine personal cinci autocamioane şi un automobil. Când va fi să plecăm din oraşul ăsta infect, nu vreau să iau trenul în nici un caz.

— Voi v'aţi aranjat, răspunse Dima. Eu care vă fac afacerea, cu ce mă aleg ? Mie o să-mi daţi douăzeci de autocamioane şi patru automobile, altfel nu intervin, asta s'o ştiţi.

Cei doi isbucniră în râs.

— De ce râdeţi, îi întrebă Dima. Credeţi că puteţi face ceva fără mine ? Ast-ai afacere de milioane, nu glumă.

— Lasă-mă să mă gândesc, răspunse David ; afacerea e prea mare şi pe timpurile de nesiguranţă prin care trecem nu pot risca totul pe o singură carte,

— Acuma vorbeşti de riscuri, isbucni Dima. N'ai câştigat săptămâna trecută jumătate milion la ruble; Ce rişti? Ce n'ai avut? Mie să nu-mi vorbeşti prăpăstii.

— De ce te superi, îl luă domol de astă dată David. Omul trebuie să se gândească la toate. E mai bine să pierzi o jumătate milion decât să ştii că-l ai? În orice caz să vedem cu ce rezultat vii dela Iaşi. Când pleci?

— Şi acuma, vorbi hotărât Dima, dacă-mi dai asigurări formale. Adică nu, acuma nu pot, se resgândi; am de aranjat mâne nişte afaceri urgente; trebuie să mă întâlnesc cu Roşca să-mi plătească o datorie dela fân şi dela zahăr.

— Sunt informat că avocatul Mătrăgună a cam început să critice, vorbi David.

— Cine, Mătrăgună? răspunse poliţaiul. Nu'i destul că l'am băgat şi la tăbăcărie de unde slavă Domnului, îi curge berechet, numai om să fie.

— Atunci? . . . întrebă insinuant David.

— Mai vrea ceva, ştiu eu ce vrea, pe Lizi. S'aştepte până m'oi plictisi eu de ea, pe urmă îi dau toate Lizile din lume. Il domolesc eu mâine.

Lizi era una din cunoştinţele din Bucureşti ale poliţaiului. Războiul o adusese şi pe Lizi în Iaşi, după bărbatu-său, funcţionar în Ministerul de industrie. În Iaşi Lizi se plictisea şi slăbea lângă bărbat. A întâlnit-o într'o zi, în Iaşi, din întâmplare şi nu i-a fost deloc greu să convingă pe soţul ei, domnul Strat, s'o lase să vină în oraşelul de provincie peste care stăpânea el, poliţaiul. Aici şi-a stabilit Lizi cartierul general cu binevoitorul sprijin al poliţaiului. Nu ducea lipsă de nimic, ba începuse să facă şi economii. Domnul Strat o vizita în fiecare lună şi pleca satisfăcut, cu pachete de provizii încărcate în camioneta pusă la dispoziţia lui de poliţai.

— Crede că Lizi-i Miţi? spuse celor de faţă.

În jurul acestor trei persoane care au ajuns o adevărată putere roiau o mulţime de oameni de afaceri. Nu scăpa nimic ochiului atent al fiecăruiu d nei. Triumviratul stabilise legături cu toate autorităţile şi nimeni nu încerca să i se împotrivescă. Grosul populaţiei suporta în tăcere, făcea coadă la brutării dela miezul nopţii până dimineaţa şi nu odată pâlcuri de femei, de bătrâni pensionari şi copii plecau acasă fără pinea cea de toate zilele adăogând încă o zi de suferinţă pe care o supor-

țau cu resemnare, căci aveau credința că lipsurile lor indulcesc viața celor de pe front.

Numai târziu când frontul s'a întors acasă, numai atunci au putut afla tot adevărul și de pe ochi, parcă li s'a luat o ceață care-i împedează de multă vreme să vadă.

Casa părintelui Grigore era cercetată zilnic de zeci de suflete. Fie-mei și bătrâni din cele mai îndepărtate locuri ca și din apropiere veniau să-și verse durerea și să găsiască un cuvânt de nădejde pe care să-l ducă cu dânșii. Și așa i-a fost dat părintelui Grigore să afle o mulțime de lucruri pe care altcum nu le-ar fi știut .

— Mi-a sculat moșneagul din pat și l-a dus să sape tranșee, spunea o femeie în vârstă. Pe urmă mi-a luat și băiatul, numai de unsprezece ani. Acum am rămas singură. Moșneagul a murit, băetul Dumnezeu știe de l-oi mai vedea.

— Doamne, părinte, se jeluja alta, este la noi în sat un rusnac care a fugit de pe front. Zice că-i tălmăci la ruși acuma ; cum să nu fie dacă ei toți vorbesc rusește. Acuma vine la noi într'o zi un soldat rus să-i vând boii că-i trebuie să dea carne la soldați. Cum să vând eu boii, ce-are să zică Vasile când s'a'ntoarce, c'asa trag nădejde să se întoarcă. Numai vine Alexei, c'asa-i zice rusnacului, să-i vând lui boii pe trei sute de lei, c'altfel mi-i ia rușii. Noi nu vindem boii lui Vasile, am zis, doar îl cunoști bădiță. Nu-u, zice el, bine, și pleacă. A doua zi n'am mai văzut boii. M'am dus la bădița plângând, el râdea. Nu ți-am spus c'are să ți-i ee, mai bine luai trei sute de franci mi-a zis râzând.

— O murit ș'a neu, ni-o venit veste, spuneau cu resemnare mulțime de femei, să te rogi părinte pentru el, că numai Dumnezeu știe de i-a ținut cineva lumina.

Pentru fiecare părintele Grigore avea o vorbă de mângăere și numai el știa ce-l doare când le spunea : Dumnezeu a dat, Dumnezeu a luat, facă-se voia Domnului suspina părintele, înfrățindu-și durerile lui cu șiragul de suferinți care-i treceau pragul.

Unele femei il rugau să facă o rugăciune pentru bărbații lor și după ce le cetia, se ridicau de sub patrafir ușurate și toate spuneau la fel, parcă ar fi fost sfătuite : de-acuma știu că trăește, parcă l-am văzut când cetiai. Domnul să vă binecuvinteze, răspundea părintele, oftând.

Intr'o zi primi o vizită cu totul neașteptată. Li trecu pragul Calipso. Părintele Grigore o privi lung și întrebător. Fără să spună o vorbă, Calipso îi sărută mâna. Părintele o pofti să ia loc pe un scaun, el însuși așezându-se în fotoliul lui îmbătrânit. După o clipă de tăcere Calipso vorbi : Am auzit părinte că nimeni nu pleacă nemângâiat din casa sfinției tale. Spune-mi și mie o vorbă bună. — Domnul te aibă în paza lui ! vorbi părintele Grigore.

Calipso se gândi, pe urmă întrebă, șovăind : — Numai atât ?

— Numai ; Dumnezeu are grijă de cei buni ca și de cei răi.

Calipso venise cu un gând, însă în fața părintelui Grigore nu îndrăzni să-l mărturisească. Li era rușine de ea însă-și și tăcea ne mai având ce să spună. Părintele o privia atent și nu mică-i fu mirarea când o văzu ridicându-se de pe scaun și o auzi vorbind : — Ți mulțumesc părinte ; are dreptate lumea ; nu pleacă nimeni nemângâiat de la sfinția ta. Li sărută mâna și plecă.

Ce-o fi voit să spună și n'a spus, se întrebă părintele Grigore, în urma ei.

Ar trebui să fiu nebună ca să-i spun ce gândesc, își spuse Calipso. Nebună eram când m'am dus la dansul ; acumă văd că nu mai sunt. li veni să râdă, însă se reținu O putea vedea cineva pe stradă și cine știe ce-ar fi zis ! Are dreptate lumea, își urma ea gândurile, când spunea că altfel plecă dela părintele Grigore. Ce nebunii îmi trecuse prin minte ! Să-lucid, parcă n'ar fi tribunal care să mă scape de bărbat. Calipso își făcea un nou plan de viață, căci de acum incepe o altă viață pentru ea. Calipso vrea să trăească și să stăpânească bărbații și lumea.

EPILOG

Au trecut mulți ani decând nu m'am întâlnit cu nici una din persoanele cu care ați făcut cunoștință. Mărturisesc că numai rareori m'am mai gândit la unele din ele și atunci mă întrebam ; oare ce s'au făcut aceia de care-mi aduceam aminte ? Pe urmă nu mă mai gândeam la lumea din orașelul îndepărtat, căci viața ne mână mereu înainte, fără răgaz. În timpul acesta toate s'au prefăcut. Urmările războiului au fost mai puternice decât însuși războiul. O nouă morală stăpânește în lume, alte concepții, alte raporturi între oameni. Nu a scăpat nimic neatins și toate așezămintele s'au cutremurat puternic. Ce va eși din frământarea aceasta nimeni nu poate prevedea, exemplele trecutului nu folosesc la nimic. S'ar părea că nimeni nu mai știe ce voește deși toți năzuim spre mai bine, atât de nelămurit în fiecare din noi. Poate va răsări dintre noi cineva care să sintetizeze aspirațiile noastre și să ne lămurească asupra a ceea ce trebuie să voim. Nu-i nimeni mulțumit cu starea în care se găsește nici cel bogat, nici săracul. Unul tremură de nesiguranță și lăcomie, în celălalt se adună ura și invidia. De aci dezordinea care stăpânește astăzi lumea la un pas departe de anarhie în care li-e teamă tuturor să nu cadă. De-am ști unde mergem și de-am putea să stăpânim ambițiile care rod !

Gândurile acestea îmi treceau prin minte, când deodată îmi dau seama că cineva mă privește îndelung. Se vede că trebuie să mă fi privit de mult, căci am simțit că cineva intrase în sufletul meu. Omul care mă privia să nu-l fi cunoscut niciodată ? Din neguri parcă se desprindea o figură indetul de cunoscută, dar atunci nu avea capul alb și purta mustați. Să se fi schimbat până într'atâta în decurs de câțiva ani numai, mă întrebam. Mi-a fost rușine de întrebarea mea.

În câțiva ani numai, nu s'a schimbat lumea de n'o mai cunoști? De ce un om, unul singur, o veche cunoștință a mea, acum mi-o reaminteam destul de bine, să fie condamnat să facă excepție dela o lege generală? N'am ezitat o clipă, m'am sculat dela masa mea și m'am dus dadreptul la dânsul. Mă așteptă. Când m'am apropiat de dânsul s'a sculat în picioare, m'a cuprins în brațele lui și m'a sărutat, parcă își revedea un vechi prieten, cu toate că noi n'am fost niciodată prieteni. Între doi cunoscuți care nu se văd ani de-a rândul, timpul stabilește un fel de prietenie pe care trebuie să o primim fiindu-ne impusă de acest tainic meșter care e timpul.

— Să nu te recunosc nene Georgescule, așa te-ai schimbat, i-am spus deodată amintindu-mi numele lui. Capul lui alb îmi da dreptul să-i spun „nene“.

— Nici eu, na zău, de când te fixez, nici tu n'ai rămas așa cum erai. Am luat loc la masa domnului Georgescu de care cetitorul poate să-și mai aducă aminte. După ce i-am explicat rostul meu, cum n'am mai avut ce să ne spunem alta, am lăsat să se depene amintirile de pe ghemul lor prăfuit și uitat. Oameni cu care cetitorul a făcut cunoștință au mai trecut odată pe dinaintea ochilor mei. Nu ne-am amintit de toți și viața unora nici nu mai interesa. M'a uimit însă ce soartă i-a păscut pe unii din ei.

Locotenentul Munteanu dibaciul administrator al spitalului improvizat în mănăstire își ispășia în închisoare cei cinci ani la care a fost condamnat. Poate că ar fi isprăvit-o altfel dacă nu era obligat să se ducă în Roman și acolo, să viziteze un cinematograf. L-a văzut spre nenorocul lui, un sergent care stătea la ușă, l-a salutat cu respectul cuvenit gradului unui ofițer și a tresărit. O bănuială îi incolțise deodată. — N-o fi el, se întrebă, căutând tot felul de explicații fără să poată găsi vreuna. Sergentul intră în sală, îl căută cu ochii și nu-și mai luă ochi de pe locotenent.

În pauză Munteanu eși afară să fumeze. Sergentul se așeză la o distanță respectabilă, examinându-l.

Da, el e, își spunea. Dar cum a făcut, se întrebă într'una?

Cu toate că era sigur, totuși nu avea siguranța. În timpul actului al doilea sergentul a intrat în sală după locotenent, cu ochii pe dânsul. Ce-l interesau cei cari se perindau pe pânză stărnind râsul colectiv, pe el în singur gând îl frământa să afle cum s'a întâmplat cu loco-

tenentul Munteanu. Dacă e tot el, își aduse aminte deodată și asta îl îniști, atuncitrebue să aibă urma unei tăeturi sub urechea stângă. Urma aceia îi va desvălui taina. Dacă n-o are, atunci locotenentul nu e acela pe care-l bănuia el. Ardea de nerăbdare să se termine și actul al doilea care i se părea mai lung decât întreg războiul. După ce s'a isprăvit actul al doilea a respirat ușurat. Aștepta la eșire. Locotenentul își făcu loc printre lume și eși din nou afară, să fumeze. În urma lui sergentul se uită fix sub urechea stângă. Urma pe care o cunoștea era acolo, nemișcată. Se uită bine, căci îi era teamă să nu se înșele și după ce se convinse că el e acela pe care îl căuta, îl privi în față și nu mai avu nici o îndoială. Sigur pe dânsul, sergentul se apropie de ofițer și cu un glas care nu respectă decât pe jumătate ierarhia îl salută: — Să trăiți dom'le locotenent, ce mai faceți, și îi întinse mâna.

Locotenentul scandalizat de atâta îndrăzneală se dădu un pas înapoi îl privi lung și îl înjură. — De ce mă înjurați răspunse sergentul. Nu ești soldatul Munteanu? N'ai fost dat dezertor de mine?

— Măgarule, se infurie locotenentul, cum îndrăznești?

În jurul lor se adunase lumea, curioasă de acest incident atât de neașteptat. Un tânăr sublocotenent încerca să iee apărarea superiorului său, însă sergentul răspunse:

— Nu-i locotenent, domnule sublocotenent, dumneavoastră nu-l cunoașteți. E un dezertor; ia uitați-vă, n'are un semn de tăetură sub urechea stângă?

Lumea voia să vadă tăetura. Locotenentul scos din fire se repezi la sergent dându-i o palmă. — Cum, mă bați, răcni sergentul și dintr'o mișcare îl cuprinse puternic în brațe — Ia uitați-vă, zise către toți, n'are un semn sub ureche?

— Are, are, începu să strige mulțimea din jurul lor.

Scandalul goli sala cinematografului. Câțiva ofițeri superiori și-au făcut loc prin mulțime. Când s'au apropiat de cei doi care se țineau înțeleștați unul de celălalt, sergentul și-a descheștat brațele și adresându-se unui colonel, vorbi:

— Să trăiți domnule colonel, am prins un dezertor. Dumnealui e, zise arătând spre locotenent care începu să protesteze. După semn l-am cunoscut, continuă sergentul, c'a fost în secția mea și a dezertat. Cum

se poate s'ajungă locotenent un dezertor? Dacă n'a fi așa să mă'n pușcați.

Ofițerii au dat ordin locotenentului să-i urmeze la comenduire. Acolo s'a deslegat taina. Ce a urmat, v'am spus la începutul acestui epilog.

Dima s'a întors în București cu automobilele lui, îndată după retragerea inamicului. Sprijinit de ministrul pe care-l pomenea la fiecare vorbă a realizat din schimbul de ruble și coroane o avere de peste cinci milioane de lei pe care acum o înmulțește.

Polițaiul a ajuns secretar general la un minister și mulțumită priceperii timpului e unul din marii acționari la multiple industrii și exploatațiuni petrolifere. Pe lângă casele din București și-a cumpărat moșie în județul Prahova unde invită toamna și primăvara prietenii ca să mai uite câteva zile sgomotul și mișcarea Bucureștilor.

Unele din cunoștințele cetitorului au sărit pe fusteii scării sociale apcpendu-se de vârf, altele au rămas acolo unde le-am lăsat continuându-și viața în cercul lor restrâns. În viața orașelor ca și a satelor o lume nouă stăpânește îndrăzneată, cuceritoare, încrezătoare în forțele ei și în prostia acelora care se luptă în menținerea tradițiilor și obiceiurilor care au fost odată. Maiorul Roșca — căci a ajuns maior rectificându-și statele — s'a avântat în valul lumii noi, și a fost adus în București de prietenul său Dima la serviciul automobilelor armatei. Din mâinele lui automobile, piese de schimb, motoare, pneumatice și tot ce formează zestrea unei trăsurii fără cai treceau în garajele multilor negustori, ca și la particulari serviți prietenește. Cine avea timp să inventarieze enormul material rămas în Moldova dela ruși, în Muntenia dela armatele de ocupație? Atâtea ochi stăteau la pândă și cum puterea de seducere a banului e mare câți puteau rezista multă vreme ispitei lui? Și-apoi viața curgea în cântece și veselie în cabareturile și șantanurile bucureștene și cine e în stare să reziste umerilor goi, cântecelor și vinului? Risipa banului luase forma unei nebunii colective și în desordinea care îi cuprinsese pe cei mai mulți, orice mijloace de a-și procura cât mai mulți bani erau bune și astfel se construia o nouă morală menită a justifica orice acțiune. Amanta lui Roșca avea automobilul ei — în iubire generozitatea e mare lucru. — Li întâlneai în localurile cele mai luxoase de noapte, la curse, la operă, pretutindeni în primele locuri de unde vedeau dar mai cu

seamă de unde erau văzuți. Ce s'a fi întâmplat apoi, nu știm, poate că prietenia, așa de nestatornică pe timpurile acestea, dintre el și Dima să se fi rupt, că într'o zi maiorul a fost mutat într'o garnizoană din Basarabia. Acolo, în mai puțin de un an de zile a delapidat aproape două milioane de lei și într'o bună zi a dispărut. Unde-o fi astăzi cine știe !

Tovarășul meu se opri, aprinse o țigare, apoi vorbi :

Nea Iancu, ți-aduci aminte ? .. Fostul polițai care a plecat pe front. L-am întâlnit, nici o lună nui- de-atuncia. S'a reintors fără mâna dreaptă pe care a îngropat-o în război. E-aceiași om pe care l-ai cunoscut și trăește retras, departe de oraș în mijlocul naturii. Dela dânsul am aflat că sublocotenentul Stroe după ce-a mai fost rănit de trei ori a căzut și el străpuns de o mitralieră în pădurea dela Răzoare.

Nu știu cum au descoperit „dracii“ care s'au întors de pe front că David se sustrăsese de serviciul militar și că era dezertor ! Prin ce împrejurare, dar parcă lui îi era greu să afle ? — a aflat și a plecat la Paris unde e o forță financiară.

Și doamna ? întreb, dându-mi imediat seama de prostia pe care am făcut-o. Voi să îndrept lucrurile, însă nenea Titel îmi luă vorba :

— Călipso, vrei să zici ? Am divorțat de mult, adică ea a dat divorț S'o vezi, n'o mai cunoști. Și ea e-n București. În anii ăștia a colindat toată Europa. Cum să nu colinde dacă acuma e soția unui fost secretar general ? De două ori pe an, dacă pot și de mai multe ori vin în București ca s'o văd. O aștept ceasuri întregi pe trotuarul din fața palatului unde locuește numai s'o mai văd odată, căci o iubesc, că eu numai pe ea am iubit-o în viață. Mă mir singur, ca prostul, cum poate întineri o femeie, căci ea întinerește ? Eu ce să zic ! Nu mai am nimic de așteptat de la vieață dar nu-mi pare rău deoarece știu că am avut de nevastă pe cea mai frumoasă și mai deșteaptă femeie.

Dintr'odată fața lui se schimbă atât de mult, parcă era altul. Se uită grăbit la ceas, se ridică de pe scaun și-mi aruncă ultimele vorbe :

— Trebuie să iasă de la bal ; mă duc s'o aștept, s'o mai văd odată...

Și dispăru repede, alergând s'o mai vadă odată, o clipă numai, atât mai cerea el vieții să-i dăruiască.

Sfârșit,

„Vadul Hoților” s'a tipărit în 5000
exemplare. S'au tras 100 ex.
ediție princeps pentru amatori.

Această carte s'a terminat de
imprimat la 31 Ianuarie 1926, în
atelierele Grafice ale tipografiei
Inchisorii Văcărești, prin îngrijirea
maestrului tipograf M. Mihălăscu

CĂRȚI APARUTE DE ACELAȘ AUTOR:

- INTR'UN SAT DE CONTRABANDIȘTI, nuvelă, ed. Diecezană; Arad.
INTRE REȚELE, nuvelă, ed. Cartea Românească, București.
PRIBEAG, nuvelă, ed. Gutenberg, București.
MIRON GRINDEA, roman, K. București.
OAMENII CARE NU VORBESC, povestiri, K. București.
DOINE DE RĂZBOI (CULEGERE DE PE FRONT) ȘI PATRU POVESTIRI ORIGINAL, Biblioteca „Semănătorul“ ed. Diecezană, Arad.
CONTIMPORANII, vol. I schițe de critică literară (Chendi, St. O. Iosif și D. Anghel, Sadoveanu, Iorga etc.) ed. Diecezană Arad.

VERIFICAT
1987

VERIFICAT
2007

BIBLIOTECA
CENTRALĂ
UNIVERSITĂȚII "CAROL I"
BUCUREȘTI

VERIFICAT
2017